

ONİKİŞUBAT BELEDİYESİ

Kahramanmaraş

PUSLU ANILAR ÇİÇEKÇİSİ

Hacı Ali Özturan

İmtiyaz Sahibi

Hanefi Mahçecek

Genel Yayın Yönetmeni

Serdar Yakar

Kapak İç Düzen

Tayyib Atmaca

Kapak Fotoğrafi / Tayyib Atmaca

Sertifika No: 48044

ISBN: 978-605-72811-8-0

Baskı Tarihi

1. Baskı Mart 2018
2. Baskı Eylül 2021
3. Baskı Ocak 2023

Baskı-Cilt

Sertifika No: 47771

Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj San. ve Tic. Ltd. Şti.

Zübeyde Hanım Mahallesi Sebze Bahçeleri Cd. 99/22

06070 Altındağ /Ankara

Hacı Ali ÖZTURAN

**PUSLU ANILAR
ÇİÇEKÇİSİ**

ONİKİŞUBAT BELEDİYESİ

Kahramanmaraş

Hacı Ali ÖZTURAN

Maraş'ta 1947'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Maraş'ta tamamladı. İstanbul Üniversitesi Kimya Fakültesini bitirdi. Afşin-Elbistan Termik Santrali ve DSİ'de görev yaptı. 2007'de emekli oldu. Emeklilik sonrası doğal taş süslemeciliği alanında bir firma ortağı olarak iş yaşamını sürdürdü.

Yazı çalışmalarını 1981'den itibaren Küçük Dergi, Doğuş, Türk Edebiyatı, Milli Kültür, Dolunay, Alkış ve Usare dergilerinde ve mahalli gazetelerde yayınladı. Corona 19 pandemi sürecinde yakalandığı rahatsızlık için hastanede devam eden tedavi süreci bir ayı doldurduğunda 12 Ekim 2020 pazartesi günü vefat etti. Cenazesi Şeyh Adil mezarlığına defnedildi.

Eserleri; Kahramanmaraş'ın Kurtuluş Öyküleri (2009), Maraş Ağzı Köroğlu (2009), Maraş Merkez Ağzı Kelimeler Deyimler (2009), Kahramanmaraş'ta Çocuk Oyunları (2010), Eski Maraş'ta Örf'ler Âdet'ler ve İctimâî Hayat (2010), Eski Maraş'ta Âile Ev Ekonomisi ve Zahra (2012), Maraş Merkez Ağzında Kullanılan Deyimler (2014), Kanla Gelen Madalya (2017), Kahramanmaraş Mutfağı (2017), Puslu Anılar Çiçekçisi (2018), Maraş'ın Destansı Kurtuluşu (2018), Yarım Fincan Sıcak Su (2020)'dir.

TAKDİM

Şairler ve yazarlar diyarı olarak kabul edilen Kahramanmaraş, havası, suyu ve iklimi ile tarih boyunca edebiyatçılara beşiklik yapmıştır. Sünbülzâde Vehbi, Halilî-i Maraşî, Nadir Baba, Karacaoğlan ve Dadaloğlu gibi şair ve ozanlara vatan olan Kahramanmaraş, Günümüzde ise çeşitli akım ve ekollerle edebiyatta zirve yapmaktadır.

Kahramanmaraşlı olmayı şairliğinin ötesinde bir onur olarak kabul eden Necip Fazıl Kısakürek'ten Nuri Pakdil'e, Abdurrahim Karakoç'tan, Erdem Bayazıt'a, Cahit Zarifoğlu'ndan, Alaeddin Özdenören'e, Bahattin Karakoç'tan Osman Sarı'ya uzanan ve de uzadıkça uzayan bir şairler listesine sahiptir Kahramanmaraş.

Karacaoğlan'ın sevgi ve aşk dolu mısralarının yanı sıra Dadaloğlu'nun "Hey heeeey"li kahramanlık mısraları bölge insanının karakterini ele verir bir bakıma.

Bugün Kahramanmaraş yetiştirdiği şair ve edebiyatçıları ile marka şehir olmaya adaydır. Kahramanlık Madalyası Kahramanmaraş'ta nasıl ki fertlere verilmeyip tüm bir şehre verilmişse şairlik ve yazarlık payesi de Kahramanmaraş'ta her bir Kahramanmaraşlının mayasında ezelden vardır.

Evet Kahramanmaraş bir marka şehirdir. Bir taraftan pamuğu, çeltiği, dondurması, biberi ile nasıl bir marka olmuşsa diğer taraftan da şair ve edebiyatçıları ile gerçek bir markadır.

“Şairleri haykırmayan bir millet; sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir” der Mehmet Emin Yurdakul. Kahramanmaraş gerektiğinde haykıran gerektiğinde ise tefekkür etmeyi bilen bir şehirdir. Şairiyle, ozanıyla ve dahi çobanıyla hakkını arayan, haksızlığa başkaldıran bir şehir... 12 Şubat 1920’de verilen millî mücadele bunun tezahürü, 15 Temmuz 2016’daki diriliş ise ispatıdır.

Kahramanmaraş’ta şairler susmasın, sesleri kısılmasın, haykırışlarının yanı sıra tefekkür dolu mısraları bilinsin, duyulsun içindir tüm çabamız.

Eli kalem tutan her bir Kahramanmaraşlı bir şekilde Kahramanmaraş’ı, Kahramanmaraş’ın değerlerini dile getirir. İşte o eli kalem tutan yazarlardan biri de merhum Hacı Ali Özturan Bey idi. Alanında bir ilk olan *Maraş Ağzı Köroğlu* çalışmasından tutun da Kahramanmaraş millî mücadelesini romanlaştırdığı *Kanla Gelen Madalya*’sına, Kahramanmaraş’ın çocuk oyunlarından mutfağına farklı konularda bir çok esere imza atan Hacı Ali Özturan Bey bu eserinde ise bizi Kahramanmaraş’ın eskimeyen, gönüllerde yaşatılan günlerine götürüyor. Yazar bu eserde 1950’li yıllara giderek doğup büyüdüğü Devecili Mahallesi’nin örf ve adetlerini, mahalle sakinlerini, hüznü ve neşelerini dile getiriyor.

Rahmetle anıyoruz. Ruhü şâd olsun.

Hanefi MAHÇİÇEK
Onikişubat Belediye Başkanı

ÖNSÖZ

Anımsamak, hiç kuşu yok ki Tanrı'nın bir lütfudur tüm insanlara. Sevinç de, üzüncü de olsa eskiden yaşadığımız; aradan yıllar geçtikten sonra belleğimizin puslu kuytularından çıkarıp yakınlarımızla paylaştığımız anılarımız bize inanılmaz keyif veriyor. Anımsama zevki, karla soğutulmuş bir bardak nar şerbeti içmeye benzer Ağustos sıcaklığında.

Çocukluğumu yaşadığım o ellili yılların kültürel yapısını, insanların yaşama bakış tarzlarını, şakalaşmalarını, dayanışmalarını okuyucularıma sunmaya çalıştım, bir demet çiçek gibi.

Çocukluğumdan bu yana mahallemizde tanıdığım yüzün üzerindeki gerçek kişileri isimleriyle, lakaplarıyla genç kuşakların bilgisine sunmak; beni de sayarsanız kırk altı özel insanı, onların yaşama bakışlarını, gezegenimizde bıraktığı renkleri, yaşamlarının bir bölümünü ölümsüzleştirmek istedim, yorumlarımı da katarak:

“...o anlatırken, dinleyenlerin üzerine mutluluk yağmurları yağardı sanki inceden inceye; serinlerdi insanlar yaz sıcaklığında. Zaman dursun isterlerdi çevresindekiler. O anlatsın, çevresindekiler de yalancılıktan ‘Allah Allaah!’ desinler, duydukları yalanları belleklerine iyice yazsınlar, belleklerine iyice yazdıkları yalanları dost meclislerinde yeri geldikçe anlatsınlar, mahallemizin nasıl bir zenginliğe sahip olduğunu başka mahallelerin insanları da bilsin isterlerdi. Benim yazar olacağım, mahallemizin özelliklerini puslu anılarımdan çıkarıp günün birinde kitap haline getireceğim; kitabın, değil başka mahalle insanları, başka kentlerin insanları tarafından bile okunacağı, mahallemizin marka insanlarından dolayı yıllar sonra gururlanacakları, (kendileri değilse de çocuklarının, torunlarının, gelin-

lerinin ve dahî damatlarının) gülümseyerek okuyacakları, okuduktan sonra da birbirlerine anlatacakları, anlattıktan sonra da mahallemizin yaşantısının nereden nereye gelmiş olacağını -olduğunu da diyebilirdim- uzun uzadıya tartışacaklar, eski günlerin çiçekler gibi renkli anılarını pusların ardından hayal meyal anımsamaya çalışırken belleklerini zorlayacaklar, biraz başları ağrıyacak belki, belki şakaklarını hafiften ovuşturacaklar ama böyle bir kitabı yazdığım için beni tebrik etme fırsatı kollayacaklardı. Öyle olacak mıydı? Mahallemizden biri çıkıp kitap mı yazacaktı? Bizim Hacı... Araboğlu'nun oğlu...

Kentimiz renkli simaların, marka insanların çok olduğu bir kentti o yıllarda. Bu kitapta tanıtmaya çalıştığım renkli simaların benzerleri başka mahallelerde de vardır kesinkes. Onların da yazılmaları kent kültürümüze katkı olacaktır hiç kuşku yok ki. Ama ben o insanları tanımadığım için yazamadım, yazmam da doğru olmazdı. Bu yüzden, mahallemizle sınırlı tuttum bu çalışmayı.

Mahalle kültürünü, mahallenin ne olduğunu, mahallelilik kavramını da anlatabildiğimi sanıyorum bir parça. Mahallelilik, neredeyse akrabalık, belki daha ileri düzeyde bir kardeşlikti o yıllarda. Dayanışma nedenlerinden biri de oydu.

Şimdilerde mahallelilik kavramı kalmadı bizim buralarda. Mahallelerin yalnızca isimleri var sadece. Ne muhtarı, ne âzâlarını; ne büyüklerimizi ne küçüklerimizi; ne fakirlerimizi ne zenginlerimizi tanıyamaz olduk. El olduk komşularımıza. Soğuk bir toplum olduk.

Hacı Ali ÖZTURAN

PUSLU ANILAR ÇİÇEKÇİSİ

Dişinin her kovuğunda üç beş insan leşi bulunacak kadar büyük devlerin, tilki gibi kurnaz Keloğlanların, hamamlardaki koncolozların; daha bilmem hangi masalsı kahramanların anlatıldığı bir geceden sonra; sanki bu masalların ruhumda iz bırakan, beni bazen devleştiren, bazen Keloğlan'laştıran, bazen başka masallardaki padişahın en küçük kızına âşık eden öykülerin birer özetiymiş gibi düşlerimi süsleyen kahramanların etkisinden kurtulduğumda uyanmış olurdum. Kendimi yer yatağımda bulur, diğer kardeşlerimin uyanıp uyanmadıklarına bakar, onlar uyanmışlarsa ben de zıplayarak kalkardım. En son ben kalkmışsam anam döşeğimi (*tek-rar yatmayayım diye*) çarçabuk ikiye katlar, yerden bir metre kadar yükseklikteki yüklüğe biraz özene bezene, biraz da köşelerini sıkıştırma sıkıştırma yerleştirir, sonra da köşeleri ve kanarları işlemeli, yukarılarda bir yerde mavi, sarı yeşil ipliklerde işlenmiş, birbirine bakan iki kuş motifinin olduğu perdelerini çekerti. Yüklüğün perdeleri çekildikten sonra yatak odamızın görünüşü değişir, dahası biraz büyür, birden bire oturma odası olurdu. İlk misafirde de misafir odası... Ahır, samanlık, çamaşırhane gibi eklentilerin olduğu alt katı saymazsak, üç odalı, iki bölmeçli konak yavrusu evimiz, iki oda büyümüş gibi olurdu.

Ellili yıllarda şu bildiğimiz siyah çay, bir kedi sessizliğiyle yavaş yavaş hayatımıza girmeye başlamıştı. Onunla beraber de toz şeker... Babamın gülerek anlattığı önceki yıllarda, siyah çay dede evimizde, ilaç olarak bulunurmuş. Karnı sancılanan komşular gelip bir demlik çay isterlermiş. Babaannem, yumruk büyüklüğündeki polat şekerinden çekiçle bir iki parça kırarak çayın yanında verirmiş; hasta da, demlenen çayı "bismillah" diyerek, şifa niyetine içermiş. Karın ağrısı geçip

de sağlığına kavuşanlar, çayın ne kadar şıfalı bir ilaç olduğunu ballandıra ballandıra sağda solda anlatırlarmış.

İşte bu tılsımlı bitki, ellili yıllardan sonra mutfaklarımıza girmeye başlamıştı. Biz ocuklar çayla kahvaltı istiyor; anamızsa, insanları tok tutan taneli çorbalardan imemizde direniyordu. O yıllarda bizim evimizde haftada  gün çorba, dört gün aylı kahvaltı yapılmaya başlanmıştı. orbalar gide rek azalmakta, aylı kahvaltılar oğalmaktaydı. aylı kahvaltı ile çorbanın yarışı birkaç yıl daha süreceğe benziyordu. Kimin galip geleceğini ne anamız, ne biz bilemiyorduk. Zaman ilerledikçe yarışı kimin kazandığı belli olacak, kaybeden de belki bir daha toparlanamayacaktı.

O gün aylı kahvaltı vardı... Sevinerek sofraya oturdum. Biz yedi kardeşiz ama o yıllarda altı kardeştik henüz. Belki yedi... Çok iyi biliyorum, Günsel henüz doğmamıştı sanki. Aysel  dört yaşında ancak vardı. Var mıydı acaba? Reşit sekiz yaşlarındaydı galiba. Hatice daha büyük... Artık ev işlerine özeniyor, anama yardım etmeye çalışıyor, sözgelimi çalı süpürgesiyle avluyu süpürüyor, süpürürken çıkan tozların arasında kendi de kayboluyor, sadece püskül gibi iki yanından sarkan ve sallanan belikleri görülüyor, varlığı yokluğu bir an unutuluyor, sonra masallarda olduğu gibi birden ortaya çıkıyor, ya benim pantolonumu ya öteki abilerinin gömleklerini getirerek giyinmemize yardımcı oluyor, bizim yanımızda da kıymeti arttıka artıyordu. Padişahın en kk kızı gibi kendini sevdireliyordu.

Abdurrahman'la ben ikiz gibi büyüdük. O benden kkt ama kemikliydi; ben yaşta gibi görünürdü. Ben de bir buçuk yaş byktm ama zayıftım. Görenlerin pek çoğu ikiz olduğumuzu sanırdı.

Fettah abim benden bir buçuk yaş büyüktü, uzun boylu olacağı o zamandan belliydi. Kocaman ayakları vardı. Ara-

mızdaki bir buçuk yıllık (*dolayısıyla Abdurrahman'la üç yıllık*) farkı o yaşında bile korur, abiliğini hissettirir, bizi korur kollardı.

Üstten kulplu kocaman bir çaydanlığımız vardı. Üç dört tane ince belli çay bardağı, iki üç tane de su bardağı büyüklüğünde, yuvarlağımsı, tam ortasında yarım santim ara ile iki ince çizgi olan büyük bardaklar vardı. Bu büyük bardakları kim kaparsa onlarla onlar içerdi. Biz de bir sonraki kahvaltılarda bu bardaklardan birini kapmak için şimdiden kendimizi hazırlar, bir iki gün sonranın çaylı kahvaltısını dört gözle beklerdik.

O yıllarda, yeni yeni bakkallara misafir olan toz şekerlerle anacığım iki üç çeşit reçel yapmış, biraz da idare etmemizi öğütleyerek, kocaman bir siniden ibaret yer soframıza koyar, sıcak çayla elimizi ayağımızı yakmamamızı, dikkatli olmamız gerektiğini bazen alıç dikenini gibi sert, bazen kadife gibi yumuşak bir şekilde defalarca ihtar eder; çoğu zaman da “*Yavrum mis gibi çorba dururken bu çayda ne buluyorsunuz?*” demeyi de ihmal etmezdi.

Reçel, peynir, çizikli yeşil zeytinden ve somun ekmeğinden oluşan kahvaltımızı mızımızlanmadan, mızımızlanmak ne, kapışa kapışa yapardık. Bir defasında neye küstümse küstüm, kahvaltı yapmadım. Bir saat sonra acıktığımda anacığım bana kahvaltı vermemiş, “*Bu kadar işin arasında her acıkana kahvaltı veremem, kahvaltı hazır olduğunda yiyecektin,*” demişti de ben öğleye kadar sancılanmıştım. Bir daha da yemeğe küsmedim.

Bugün de öyle yaptık. İştahla kahvaltıya daldık. Çatalını kaşığına yalayana, çayını dökene, ağzını şapırdatana anacığım kızar, sert bir ses tonuyla, belki hafif bir kulak kıvrıma ile bir daha yapmayacak hâle getirirdi. Azarlardı bizi ama kulağımızı da çeker miydi acaba? Tokatladığı da olur muy-

du? Ayağının altından cennet çiçeklerinin kokusu gelen anaçığım bizi terbiye etmek için her yola başvururdu.

Bu konudaki anılarım, pusların arkasında gibiydi. Kulağımı çekip çekmediğini net olarak anımsayamıyorum. Çocukluğumda da olsa, (*kulağım çekilmişse*) kulağımın çekildiğini sizlerle paylaşır mıydım acaba? Sanırım o kadarcık melamilik vardır bende. Aradan uzun mu uzun yıllar geçip, ‘*Bir varmış, bir yokmuş...*’lu masalların Kafdağı’nın arkasında yitip gittiği, saçlarımın çoğunun ağardığı şu yıllarda ben bunları yazarken, kimi anılarımı net olarak anımsamakta zorlandığımı duyumsuyorum. Ama yine de, o sisli puslu anılarımı okuyucularıyla paylaşmaya, onlara da kendi anılarını zamanı geldikçe belleklerinden çıkarmalarının ne kadar gerekli ve ne kadar güzel bir mutluluk olduğu duygusunu aşılamaaya çalışacağım. Anıların üzerinden uzun yıllar geçti mi puslanıyor, anımsamakta güçlük çekiyor insan. Anı denilen şeyin, arada bir bulunduğu yerden çıkarılıp sisi pusu temizlenmeli, tozu alınmalı; bir demet çiçek gibi eşe dosta ikram edilmelidir bence.

Çaylı kahvaltı ile çorbanın uzun yıllar süren inatlaşması sonunda, padişahın en çok sevilen en küçük kızının dediği olduğu gibi, biz çocukların da dediğimiz oldu, ben on dört yaşına geldiğimde çorbalar neredeyse sabah sofralarında görülmez oldular. Dahası, akşamları bile içmez olduk. O mis gibi tereyağlı çorbalar artık Kafdağı’nın ardında bir yerlerdeydi. Kimi zaman sert bir rüzgâr estiğinde mangal etrafında ısındığımızı anımsar, havada tereyağlı bir mercimek çorbası kokusunu (*veya pancar saplarıyla yapılmış, sumakla ekşitilmiş çorbanın kokusunu*) duyar gibi olurum. Ya da bana öyle gelir. Kafdağı’nın ardından çorba kokusu gelir mi ki, diye düşündüğüm de olurdu. Şimdi diyorum ki, o koku, değil Kafdağı’nın ardından, uzayın derinliklerinden bile gelip beni

bulur, yalpalayacak ya da dilimi peltekleştirecek kadar esrik eder, o yılların anısına. Eder, eder; kesin böyle bu! Abartma değil.

Bizim için yaz tatillerinde yatmak, günleri boş geçirmek yoktu terbiye sistemimizde. Boş duran, aylak aylak sokaklarda oynayan çocuklar; arsız ve serseri çocuklarla arkadaşlıklar kurar, izbe yerlerde basak basar, paralı gülle oynar, yanında büyükleri olmadan sinemalara giderlerdi. Çocuklar aylak bırakılmamalı diyen büyükler onları, geleceği olan mesleklerde, güvenilir ustaların yanlarına “*Eti senin, kemiği benim!*” diyerek çıraklığa verirlerdi. Aslında çıraklık, bir yerde B planı idi. Çocukların okumadıkları veya okuyamadıkları zaman, bileğinde altın bilezik kabul edilen bir sanatı olsun istenirdi. Birkaç yıl önce, ben de Alâeddin ustanın yanında çorapçı çıraklığına gitmiştim yaz tatilinde. Hamza Çavuş’un ağabeyi idi Alâeddin usta. (*Hoca da derlerdi kendisine.*) Testi ile su getirirdim ona mahalle camiinden, buz gibi. Çorap işlerken bazen keyfe gelir;

*Güzel ne güzel olmuşsun
Görülmeği görülmeği
Siyah zülfün halkalanmış, aman aman
Örülmeği örülmeği*

diye bir türküye başladılar. Okulların açılmasına bir ay kala, artık çorapların özürlerini özel bir iğne ile onarmaya bile başlamıştım. Evde, arkadaşlarım arasında havam yerindeydi. Çorapçılık o yıllarda Maraş’ta çok tutulan bir meslekti. Hemen her sokakta bir iki çorapçı vardı. Elle çalıştırılan bir makineyle çorabı işlerler, sonra kalıba sokarlar ve o şekilde bir gün kaldıktan sonra istif edip toptancılara verirlerdi. Çorapçılar çorabın topuğunu işlerken makinenin çıkarttığı sesi yol-

dan geçen bazıları durup dinlerlerdi. Topuk kısımlarında, makinenin kolu sürekli aynı yönde değil, bir sağa, bir sola döndürölerek işlenirdi. Zor muydu acaba? Bilemem ki... Ben henüz ıraıktım. Su getirmeyi, ortalığı toparlamayı, çorapları istif etmeyi, bir de (*o son zamanlardaydı*) orapların özrünü onarmayı bellemiştim.

Haftalık yüz yirmi beş kuruştı. Cumartesilerini ipe çekerdim. Haftalığımı aldığımda nasıl harçayacağımı Keloğlan gibi düzen üstüne düzen kurarak planlardım. Yüz yirmi beş kuruş! Ne paraydı ama... O haftalık, beni bir hafta boyunca, geceleri anlatılan sürükleyici bir masal gibi avutur ve oyaldı.

Artık babamın hızarına gidiyor, işin bir ucundan hevesle tutuyor, ıraıktan kalfalığa doğru biraz nazlı, biraz tembel, biraz şımarık, biraz da okumakta olanlara özgü umursamazlıkla ilerliyordum. Ama iki üç yıl sonra marangozlukta ne kadar ilerlediğimin ayrımına vardım. Devlerin hırıltısına benzeyen planyanın kullanılmasını, dahası bu makineyle dans eder gibi çalışmayı öğrenmiştim bile. Ders çalışmak için kendi kendime, kontrplaktan (*O yıllarda kontrplak icat olmuştu da kapıların tablalarını onlardan yapmaya başlamıştık.*) açılır kapanır bir masa, (*Bu masaya portatif derdik. Aklıma nedense kasap Portatif Hacı gelirdi çoğu kez.*) kitaplarımı derli toplu bulundurmak için bir metre kadar yükseklikte, belki Maraş'ta yüz öğrenciden ancak bir ikisinde bulunabilecek bir kitaplık yapmıştım kendime. Abim de yapardı... Nedense benim yaptıklarımın daha görkemlilerini yapardı. Bu konularda asla üşenmez, bakanların parmaklarını dişleyecekleri kadar güzel masalar, dolaplar, kitaplıklar yapardı. Ben de onun gibi yapmak için kendimi yırtardım ama o her zaman benden birkaç adım öndeydi. O farklıydı... Keşke ozan ya da yazar olsaymış diye düşünmeye başlamıştım sonraları.

Şamatalı bir kahvaltının sonunda karnım doymuş; Hatice çalı süpürgesiyle avluyu süpürürken, masal kahramanlarının yağız atlarının kıvılcım saçan nallarından savruluyormuş gibi görünen tozların arasında tuhaf bir şekilde, yarı saydam bir görünüşe bürünmüş bir haldeyken; ben de o tozların arasından geçer, benim de yarı saydam olup olmadığımdan kuşkulularak cümle kapımızdan çıkar, çıkınca da elimle ‘acaba saydamlaştım mı?’ diye kollarıma, yanaklarıma, özenerek yatırmaya çalıştığım saçlarıma dokunur, öyle olmadığını anlayınca yürümeye başlardım.

Görünmez adam olacağıma inanırdım kimi zamanlar. Ve düşünüyürdüm görünmez olmanın. Masalarda anlatırlardı, cin börtünü giyip de görünmez olanların neler neler yaptıklarını, (*bunlar hep iyi kahramanlar olurdu nedense*) ben de imrenirdim onlara. Şimdi düşünüyürüm da; gerçekten kötü şeyler yapmayı düşünmezdim görünmez adam olduğumda. İyi çocuktum ben.

ÇUHADAR'LARIN DELİ ÖKKEŞ

Siyah parke taşlarıyla kaplı sokaktan Batıpark'ın az ilerisindeki hızarımıza gitmek üzere yola çıktım. Bir kısmı kasap, bir kısmı hızarıcı olan Çuhadar'larla, çok yakın arkadaşım (*mahallede en çok onunla anlaşırdım, gezer tozardım*) Mehmet Kocaman'ların (*ona Karaoğlan derdik, çok esmerdi kendisi*) evinin karşısından aşağı doğru yürümeye başladım. Arkamda kalan taş çeşme, Deli Ökkeş'in (Çuhadarlar'dandı *Ökkeş Ağa*) adeta tapulu malıymış gibi neredeyse her gün havuza şişeyi ıslar, arada bir çıkarıp kafasına dikerdi. Korkardık ondan... Kamyon iki ayağının üzerinden geçip ikisini de kırmış(*muş*). Doktorlara olmadık hakaretler ederek alçıyı kırıp attığını söyledilerdi. Bir at almıştı, sağa sola gitmek, işlerini yapmak için. Kardeşim Abdurrahman (*göreviymiş gibi*) her sabah onu ata bindirir, akşamüzerleri denk gelirse attan indirirdi. Ökkeş Ağa'nın bizimle derdi yoktu, bize sataşmazdı ama yine de korkardık. Böyle çatlakların ne zaman ne yapacakları belli olur mu ki... Pazardan keçi alır, birine kestirip yüzdürür, Mağaralı'da satardı atın üzerinde, söylene söylene alana da söylenirdi, almayana da... Alırdı millet, ucuz verdiği için. Demek onun söylenmelerine de alışmışlardı.

En çok da amcazadesi Hüseyin kızdırırdı onu. "Ökkeş Ağa yos!" dedi mi, çıldırırdı Deli Ökkeş. Ağza alınmadık küfürler ederdi kızınca da. Bazen kafası iyi olduğunda ya da biri onu çileden çıkartmışsa mahallenin tümüne söylenirken de "Araboğlugil hâriç!" diyerek bizi diğerlerinden ayırırdı.

Bazen kadınlara da laf atardı kendince Ökkeş Ağa. Açık giyinen eğer kızsın, "Kız! Oğluma gelir misin?" derdi. Bütün kızlara... Oğluna gelin olma yaşını geçmişlere de, "*Erken gelmişiz dünyaya, erken!*" derdi. Başkaca da laf atmazdı. Kızlar kadınlar da, onu havuzun taşında oturuyor gördüklerinde

taa öteki kaldırımdan geçip giderlerdi yollarına.

Açık giyinen kadınlara da açıklık getirmem gerekiyor; o yıllarda eşarpli ve mantolu hanımlara 'açık giyiniyor' derlerdi. Mantolar ayak bileklerine kadar inerdi, öyle diz altı diz üstü kavramları henüz yoktu. Daha açık giyinen olmazdı. Mantoluların açık giyindiklerine inanılırdı o yıllarda. Hoca efendiler verip veriştirirlerdi kürsülerde onlar için. Kapalılasa, siyah çarşaf ve peçe kullananlardı. Peçe takmadıkları zaman, hem kem gözlerden hem de yağmurdan, sıcaktan korunmak için, yaz ve kış şemsiyeyle çıkarlardı sokaklara, caddelere, çarşılara.

Çeşmeyi arkama alarak yürümeye başladım. Yürümüyorum da yol beni götürüyormuş, ben sadece ayaklarımı kımıldatıyormuşum gibi geldi bana. İzzet Süleyman'ın evini geçmiştim. Sanat Okulu'nun duvarının dibinden gidiyordum. Akşamki masallardan, gece gördüğüm düşlerden sıyrılmayı, az sonra varacağım hızarımızda kim bilir hangi işlerin altına gireceğimi düşünmeye çalışarak yürüyordum. Birden kendime geldim! Arkam sıra bir dizi kuru yaprak sürüklenerek beni takip ediyormuş gibi bir hisse kapıldım. Kuru yapraklar hışırdayarak ardım sıra (niçin) geliyorlardı sanki. Sonra çocuk kafamla ayıldım: Bu mevsimde kuru yaprak olmazdı. Peki, beni takip eden o hışırtı neydi? Masallardaki devlerden, ejderhalardan, koncolozlardan, cinlerden, peri kızlarından korkmazdım. Beni korkutacak her şeyle yüzleşmeyi, beni korkutani korkutmayı, o yaşta ilkelerim arasına katmıştım. Birden dönerek beni takip eden bu hışırtıyla yüzleştim ve iki adım geriye sıçradım: Altmış yetmiş santim boyunda boz bir yıldı. Siyah parke taşların üzerinde pulları böyle bir hışırtı çıkartarak ardım sıra geliyordu. Her gün yemini suyunu verdiğim, bana alışmış bir kedi gibi yahut bir oğlak gibi ardım sıra... Altmış sekiz bin nüfuslu şehrin göbeğinde bir boz

yılan... Bunlar zehirli yılanlardı. Duvarın tam da dibinden gidiyordu. Elime bir parke taşı aldım. (*Bu sokaklara henüz asfalt yapılmamıştı.*) Vuracağım ama hayvan duvarın o kadar dibinden gidiyordu ki vurabilmeme imkân yoktu. Az sonra duvarın biraz açığından gitmeye başlayınca taşı attım. Tam beline denk geldi. Sonra küçük taşlar atarak tam anlamıyla öldürmeye, kafasını ezmeye çalıştım. Onu öyle bırakmak, küçük çocuklar için çok tehlikeliydi. Tam bu sırada kıvrıcık ve simsiyah saçlı, zayıf, adının Hüseyin olduğunu bildiğim bir komşu abi (*onlarla fazla samimiyetimiz yoktu*), karşı evden benim telaşımı görmüş, koşarak geldi. Elinde yılan uzunluğunda bir inşaat demiri vardı. Yılanın kafasına birkaç öldürücü darbe vurdu. Sonra ellerini bir kahraman edasıyla beline koyarak, “*Okuldaki çam ağaçlarında kuş yuvaları var. Bu yılan onlara gidiyor,*” açıklamasında bulundu. Ben bu işleri kafamda fazla büyütmezdim. Şehrin göbeğinde olduğu için, yılanın öldürülmesini, yapılması gereken bir iş gibi düşünür, işi yaptıktan sonra da görevini yerine getirmiş bir insan rahatlığıyla yoluma devam ederdim. Gittiğim yerlerde de yaptığım kahramanlıkları anlatmaya üşenirdim. Ömer Seyfettin’in öykülerindeki kahramanlar gibi günlük yaşantıma devam etmek hoşuma giderdi. Öyle zamanlarda omuzlarımda pembe incili bir kaftan hissederdim. Bu kaftanın; (*ceketlerin görünmez yerlerine dikilmiş marka etiketleri gibi*) iç tarafında, koyun cebinin hemen altında küçük bir etiketi olurdu. Bu etikette, Ömer Seyfettin yazdığını hayal meyal hatırlar gibi olurum. Pusların arkasında kalan anılarımı yine mi karıştırdım acaba? Öyle bir etiket yok muydu? Belki de yoktu... Kaftan da mı yoktu?

HIZARCI USTASI BABAM

Hızara vardığımda planyanın vınlamasını duydum. Babamla, kalfamız Hamza Çavuş işe çoktan başlamışlardı. Hamza Çavuş, tezgâhın üzerine istiflenmiş bir sürü tahtayı tek tek planyada siliyor, babam da makinenin diğer ucundan çekip dükkândaki bir sütuna dikey olarak diziyordu. Hamalımız Tinton Ahmet, babamın kabaca dizdiklerini sihirbaz gibi dokunarak düzeltiyor, biraz sonra ipiyle sırtlayıp Tanrı bilir nereye götüreceği şekilde istifliyordu. Planyanın öteki ucuna ben geçtim, babam da başka bir işle uğraşmaya başladı. Hamza Çavuş'un aslında çok da kıllı olmayan koluna üğüntüler, talaşlar yapışır, ben de imrenerek kollarına bakardım. Benim koluma yapışmaları için talaşların, üğüntülerin tam karşısına kollarımı tutardım ama yine de istediğim gibi yapışmazlardı. Sinir olurdum... Bir daha, bir daha kollarımı talaşlara tutardım. Kollarımdaki tüylere talaşlar yapıştığına birden boyumun uzayacağına, aklımın artacağına, kalfalaşacağıma inanırdım sanki. Yapışsalar uzar mıydım acaba?

Ben veya kardeşlerim, işin bir ucundan tuttuğumuzda babam çok sevinir, bizleri hayata hazırlanır gibi görünce içinden ruhunun derinliklerine bir huzur sinerdi. Bayağı keyiflenirdi. Sanki evlenmişiz de kendi evimizi geçindirecek olgunluğa erişmişiz gibi sevinirdi. Böyle durumlarda kalaylı bir ot kutusundan sağ elinin işaret parmağı ile (*bu parmağını planyanın bıçağına kaptırmıştı da, dört dikişle bir ayda ancak iyileşmişti*) bir tutam ağızotu alır, alt dudağı ile dişleri arasına yerleştirir, fazlasını üfürür, sonra da işine bakardı. Ağızotu ağzımı sulandırdıkça da yerlerde uçuşan üğüntülerin, talaşların üzerine tükürürdü. O talaşlar yeşil bir yaprak açmış gibi olurdu.

Gövdesinin toprağa en yakın yerinden kesilmiş, dalları budanmış, dallarıyla beraber yaprakları da bir kenara ayrıldıktan sonra atların sırtında, kolculara yakalanmadan hızarımıza ulaştırılmış tomruklardan çıkan talaşlara yeşil yeşil tükürdüğü ç talaşlar yaprak açıyor gibi gelirdi bana. Bu yapraklar iğne yaprak olmaktan çıkar, çoğu zaman erik yaprakları şeklini alırdı, bağımızdakiler gibi.

O yıllarda saat dokuzda çay molası da verilmezdi. Güneş iyice küçülüp, dağların üzerinden portakal gibi arka tarafa yuvarlanmaya başlayınca iş bırakılır; babam da, Hamza Çavuş da elbiselerindeki talaşları iyice silkeledikten sonra hızarın kapısını kilitleyip evlere dağılırlardı.

Güneş batıp hava kararmaya başladığında yıldızlar görürdü bir bir. Ortaokul öğrencisi olarak, yıldızların her zaman olduğunu ama güneşin parlaklığından görünmediklerini bilirdim de hiç aklıma gelmezdi işin bu tarafı. Geceleri kardeşlerimle ayaz damında yattığımızda gökyüzündeki yıldızlara, yıldız kümelerine bakarak onları birbirimize gösterirdik. Şu terazi derdik söz gelimi, büyüklerden duyduğumuz gibi, şu ülker... Sonra, çoban yıldızı, Zühre... Kayan yıldızlara bakarak heyecanlanır, dilek tutardık, dileğimizin kabul olacağından kuşku duymadan. Bir de yıldız gibi her gece havada dolaşan, büyüklerimizin peyk dedikleri uzay araçları gezinirdi gökyüzünde. Ecnebiler aya gidiyormuş, derlerdi. Aya gidilir miydi ki? Şuradan Antep'e giderken kamyonlar Karabıyıklı'da su kaynatıyorlar; havadan aya kadar nasıl gidilirdi. Dindar insanlar, aya gidilemeyeceğini, Kur'anda yeri olmadığını söylüyorlar, daha az dindarlar da kâfir veya günahkâr olurum korkusuyla o konuda fikir beyan etmiyorlardı. İş gırgıra vurup, "Allah onlara tekmeyle vurunca tepe taklak eder," diyenler bile oluyordu. Köroğlu Ali gibilerse; uçaklar nasıl uçuyorsa uzay araçlarının da öyle uçtuğunu,

ayın dünyaya çok uzak bir mesafede olduğunu ama uzay araçlarının da ona göre yakıtları bulunduğunu, belki de beş on gün sonra aya bayraklarını dikeceklerini, biz Türk milletinin de teknolojiye çok yatırım yapmamız gerektiğini, burda boş boş oturup elin uzay aracını konuşacağımıza bizim de çalışmamız gerektiğini uzun uzun anlatır dururdu, bir kısım insanların gocunmalarına, yönlerini başka tarafa çevirmelerine, suratlarını ekşitmelerine aldırmış etmeden.

KÖROĞLU ALİ

Köroğlu Ali deyince öyle yiğit, boylu poslu biri aklınıza gelmesin. Kısa boylu değildi ama inanılmaz zayıftı. Bir kere top oynarken görmüşler, şortunun içindeki bacakları neredeyse oklava kadar inceymiş. Vücudunda bir gramın yarısı kadar yağ bulunmadığına bahse girebilirdiniz. Kendisini aydın biri olarak kabul eder, öyle konuşur, öyle de davranırdı. Kendi icadı bir civciv makinesi yapmıştı. Hamza Çavuş'un has arkadaşlarından biriydi. Hızarımızda Hamza Çavuş'la beraber yaptıkları civciv makinesinin pek bir özelliği de yoktu aslında. Biraz ısı yalıtımı gerekiyordu. Bir de yumurtaların olduğu yere kırk mumluk bir kırmızı ampul koymuşlardı ki ısı kaynağı buydu. Bir ısıölçer var mıydı? O ısıölçerle civciv makinesinin içindeki sıcaklığı ölçüyorlar mıydı? Öyleyse, sıcaklık arttığında lâmbayı elle mi söndürüyorlardı yoksa otomatik olarak sönyüyor muydu? Aradan şunca yıl geçip, bileklerimdeki tüylerin tek tek ağarmaya başladığı şu yıllarda, çiçek buketi yapmaya çalıştığım puslu anılarımdaki o kadar ayrıntıyı anımsayamayışım aslında normaldi ama ben yine de belleğimi zorlamaya çalışıyorum. Bu bellek denilen şey o kadar başıboş bırakılmaya gelmez. Pusların ardında kalmış anılarınızı zaman zaman bir demet çiçek yapıp dostlarınıza armağan etmezseniz, belleğiniz yatar uyur. Uyandırmakta bile zorlanırsınız. Belki uyanmaz da...

Kışın mangal etrafında ısınırdık, demiştim ya! (*Demiş miydiniz?*) Kapaklı bir mangalımız vardı. Mangalın ateşi ile uğraşmak anamızın işiydi. Bizim ateşle oynamamız yasak gibi bir şeydi. Bodrum katından itibaren her tarafı ahşap olan konak yavrusu evimizin bir kıvılcımla tutuşması işten bile değildi. Direkleri yusuvarlak, direk taşları süslü, sofası kemerli, kapıları tablalı, pencereleri pervazlı, çubuklu tavanlı, ahşap çar-

daklı, bağdadiye duvarlı evimizin yandığını usumdan bile geçirmek istemezdim. Bu yüzden de belli yaşa gelinceye kadar mangalla oynamadım. (*Aslında biraz gevezeceydim ama bu gibi konularda büyüklere dinlerdim.*) Sonraları, daha güvenli bir sistem olan soba icat olmuştu zaten.

Teneke sobamızda tahta kırığı yakardık. Ne kadar da ısıtırdı odamızı. Sobanın arkasına oturan babam sürekli tahta kırığı atardı sobaya. Evimizin duvarları bağdadiye olduğundan, odalar soğuk olmazdı. Duvarlarına gömlekle yaslanabilirdik kış günü de olsa. Ama babam acaba fazla mı üşürdü ki bu kadar çok atardı tahta kırıklarını sobaya? Gürüldeyerek yanardı tahta kırıkları. O kadar sıcak olurdu ki çoğu zaman (*gerçekten çoğu zaman*) kapıyı açardık serinlik gelsin diye. Babam yine de sıcaklamazdı. Harbiden üşürdü. Anam ona kızar, “*Ocağın yana senin, ne var bu kadar üşünecek,*” derdi babama. Babam gülerdi. Bazen, anama takılmak için, babamın sobayı mahsustan fazla yaktığını da düşünürdüm bu gülüşlerinden kuşkulanan ama bir keresinde üşüyen ayağını ısıtmak için sobaya o denli yaklaştırmış(*miş*) ki çorabı gövünüp yanmaya başlamış(*miş*). Ne kadar gülmüş(*müş*)tük bu olaya.

Pek çok akrasının evlerinde elektrik yokken, yaşlılarımın bir kısmı elektrik direklerinin altında ders çalıştıklarını anlatırken bizim evde elektrik vardı. Çok zengin olduğumuzdan değil... Babam kendi elleriyle bu konak yavrusunu yaptıktan sonra kiraya vermiş(*miş*), kiracımız İcra Memuru Sabahattin de (*bu adamın kim olduğunu yazık ki bilemiyoruz*) elektrik çekirmiş(*miş*). Elektrik makbuzumuzda çok uzun yıllar İcra Memuru Sabahattin yazardı. Bizim elektrik hattımız hapis-hane ile hastanenin hattına bağlı olduğundan hiç kesilmezdi. Biz de, elektrik kesintisini ileri yaşlara kadar bilmeden büyüdük. Elektrik kesilmesi diye bir kavram bizde yoktu.

Elektrik kesilmezdi ama bazen uykumuz gelsin de yatalım diye anamız düğmeyi kıvrarak altmış mumluk lâmbamızı söndürür, mangalın aydınlığında bir saat kadar oturduktan (*gevezelik ettikten*) sonra uykumuz gelir, yer yataklarımıza birer ikişer uzanırdık ama o loşlukta, mangalda pırıl pırıl parlayan közler bana yıldızlar gibi gelirdi. Onları kese kâğıtlarına koymak, arkadaşlarıma birer avuç dağıtmak geldi içimden. Kese kâğıtlarından kayan yıldızları avcumla, bir hamlede ateş böcekleri gibi yakalamak, sonra tekrar torbaya koymak isterdim. Paylaşmayı severdim. Şimdi de öyle... Sevdiğinlerin paylaştıkça çoğaldıklarına inanırdım. Cimriliği sevmezdim. Bu yüzden babama hayrandım. Büyüyünce onun gibi cömert olmayı düşlerdim.

O güzelim yıllarda, Sanat Okulu'nun arkasındaki evimizin karşısındaki boş arsada, akşamdan sonraları ateş böcekleri olurdu. Temiz havayı sevdiklerini, ancak büyüdükten sonra öğrendiğim bu böceklerin popolarında, yanıp sönen yeşil ışıklar parlardı. Bu ışıklar yeşil miydi? Beyaz mıydı yoksa? Anılarım yine puslandı. Ama popolarında yanıp sönen ışıklar olduğu net olarak usumda. Çevik hareketlerle onları yakalayıp avcumuzun içine alır, sonra da parmaklarımızı yavaş yavaş açarak uçmalarına izin verirdik yeniden. Küçücükütlere... Biz çocuklar kıyamazdık onlara.

Son tahta da silinip, çardak yapılmak üzere dizildikten sonra, hamalımız Tinton Ahmet kendisi ile usturuşlu bir şekilde onları sardı, sonra sırtına aldı, beyaz teni birden turp gibi kızarmaya başlayınca yükünü havalandırdı. Belki biraz daha hamaliye koparmak veya birazdan alacağı hamaliyesini ne kadar da hak ettiğini anlatmak için bir iki tısladıktan sonra, sallana sallana hızardan çıktı. Ben de dünden biçilmiş lataları dışarı çıkararak hızarın duvarına, dikine dikine dizmeye, kurumaları için güneş babamızdan yardım istemeye başladım.

Çocukluğumdan bu yana güneşle aram iyidir. Severim güneşi. Karı, yağmuru sevmem. Hele yağmuru... İçim daralır yağmurlu havalarda. Doğanın döngüsü, onsuz asla olmayacak olan yağmur benim içimi karartır. Ulu Cami'nin orda kunduralarını boyattıktan sonra yağmur yağdı mı çok bozulurdum. İnadına yağmur yağardı ayakkabılarımı boyattığımda. “Yağmur duasına gerek yok,” derdim, “ayakkabılarımı boyatayım, hemen yağar.” Bu yaşında yağmuru hâlâ sevmediğimi görüyorum. Siz bana bakmayın, ben böyleyim işte. Siz yağmuru sevin. Camlara veya şemsiyenize çarptığında çıkarttığı sesleri, kaldırımların dibinden sel gibi akışarak rögarlarda kayboluşlarını; derelere, denizlere, okyanuslara kadar uzun bir yolculuğa çıkışlarını, melekler gibi göğe yükselip bulut oluşlarını, oralarda gezip tozuşlarını, yeniden yağmura dönüşmelerini; ekinlerimize, meyvelerimize, sebzelerimize bereket oluşlarını düşünerek sevin yağmuru ama beni de böyle kabul edin, ben böyleyim.

LUKLUK AĞA'MIZ

Lataları götürürken sağ omzumun üzerine alıyordum. Buradaki kaslar, omuz başımdaki kemiklerimi koruyordu. Belki üçüncü latayı bu şekilde dışarıya çıkarırken İbiş Mustafa'nın dükkânının köşesinden güneye doğru başlayan gedikten (*Güdüklerin gediği derdik oraya*) Lukluk Ağa çıktı. Masalsı bir görünüşü vardı. Dede Korkut masallarından kasket giyerek çıkıp gelmiş gibiydi. Elinde; imamesi gümüşten, siyah püskülü upuzun, tek devir, orta büyüklükte, siyah taşlı bir tespih vardı. Hızara doğru geliyordu. Her zamanki gibi başında rengi çoktan solmuş bir kasket; ayaklarında, bazı yerleri kelermiş siyah bir şalvar vardı. Göğüs kısmına aynı renkten yama vurulmuş gri bir gömlek, üzerinde yine rengi solmuş siyah bir ceket vardı. Esmer, orta boylu, kısacık ve topak burunlu biriydi. Lukluk Ağa'nın en belirgin özelliği ise posbıyıklarıydı. Tarih kitaplarında gördüğüm, kulağı küpeli, boynunda iri incilerden yapılmış bir gerdanlığı olan Yavuz Sultan Selim'in bıyıklarına benzetirdim onları, tehle düzelttiği zamanlar. Lukluk Ağa üşenmez, tehle bıyıklarının uçlarını kıvırırdı. Her şeyden vazgeçebilirdi ama bıyıklarının bakımında asla! Bıyıkları onun yaşama sebebi gibiydi. Bıyıklarının onu marka yaptığını bilir miydi acaba?

Bizim Lukluk Ağa'nın asıl adı Mustafa'ydı. Elli yaşlarında gösteriyordu ellili yıllarda. Çocukluğunu ve delikanlılığını aşçı yamağı olarak, sonraki yıllarını Saraçhane civarında lahmacun satarak geçirmişti. Ta ki, sara illeti onu çalışamaz edinceye kadar. Kendini yollarda yürürken, yürümüyor da uçuyormuş gibi hissedinceye kadar.

Lukluk Ağa, taş duvarların bazen genişlediği bazen daraldığı toprak zeminli gedikten çıktı, yolun tozumasına neden olmak istemiyormuş gibi ağır ağır hızara doğru gelmeye başla-

dı. Belli ki babama doğru geliyordu. Tam bu sırada Güdüklerin gediğinden bir oğlan çocuğu kafasını çıkardı; “*Luk luuk!*” diye bağırdıktan sonra gediğin içinde kayboldu. Duvar kovuklarındaki kuş yuvalarının birinden çıkıp bağırması, sonra da kafasını hızla yuvanın içine çekmiş gibiydi. Görünmüyordu. Lukluk Ağa hızla geriye döndü ama çocuğu göremedi. A harfini uzatarak bağırdı:

“Kim lan o!”

Lukluk Mustafa, saldırgan biri değildi. Kelimenin tam anlamıyla, kendi halinde biriydi. Sokaklarda dolaşır, bazen dükkânların önüne oturup konuşulanları dinler, dinlerken sisli hayallere dalar, kendisine takılanların çoğuna cevap vermez, çok kızarsa az önce bağırdığı gibi “a” harfini uzatarak “Daamarı boklu zilli köçek!” derdi. Onu kızdırırlardı ama bazen de o kaşınırdı doğrusu. Bulunduğu mecliste birilerine göz kırpar, bıyıklarını oynatır, kısacası, “bana takılan yok mu?” demeye getirirdi. Kendisinin simgesi olan o pos bıyıkları ile kuru bir derenin üzerine köprü kuran Deli Dumrul’un arkadaşı mıydı acaba? Onunla mı gezip tozardı bizim göremediğimiz zamanlarda? Yoksa Boğaç Han’la aşık atar, deli boğaları uslandırmaya mı çalışırdı? Belki de; Dede Korkut’un kopuz çaldığı, boy boylayıp soy soyladığı çadırlarda pos bıyıklarını bura bura oturur, içtiği kımızın esrikliğiyle nara atardı.

Babam, güler yüzlü, insanlara çok saygılı bir işadamıydı. Aklını kontrol edemeyenlerle asla uğraşmaz, onlarla dalga geçmez, bu garibanlara harçlık vererek gönüllerini alır, normal insanlarla nasıl konuşuyorsa, onlarla da öyle konuşurdu. Başka zamanlarda başkalarıyla abuk subuk konuşan bu tipler, (şaşıırırdım) babamla konuşurken akıllı mantıklı laflar ederlerdi. Onlar da babamı çok severlerdi. Herkes tarafından horlanan, kendisini bu tiplerin tenekeden yapılma oyuncacı

gibi hissetmeye neredeyse alışan bu insanlar, babam gibi kendilerine iyi davrananları, sığınacakları liman olarak görürlerdi. Bir şey olsa da şu hızarıcı Araboğlu'ndan yana olsam, dahası, onu savunmak adına yaralansam diye (*Türk filmlerindeki gibi*) hayal kuranlar da olur(*muy*)du. Aslında bütün mahalleli babamı çok severdi. Babam da onlara iyiliklerle, sevecenlikle karşılık verirdi. Bir gün şöyle bir olay olmuştu:

Kaçak keresteleri Güllü halamlara (*Mıstı Ökkeş'in evine*) istif eder, lazım oldukça tek tek getirtip biçerdik. Bizi istemeyenlerden biri ihbar etmiş, ormancılar Güllü halamın evinin önüne dolmuşlardı. İçlerinden birkaçı muhtar Topal Halil İbrahim'den yazı almaya gittiler. Halil İbrahim Amca ormancıları mümkün olduğu kadar oyalamıştı gibi geldi bize. Bu zaman içerisinde babamı seven gençler (*babamın en ufak ricası olmadan*) Güdükler'in duvarından aşağıya atlamışlar, halamların avlusundaki kaçak keresteleri tıslaya tıslaya yukarıya vermişler, oradan da her birini bir komşunun ahırına götürüp saklamışlardı. Bunları kimlerin yaptığını ormancılar bilmediği gibi, biz de bilmedik. Ancak birkaç gün sonra bizim keresteler tekrar halamların avlusuna indirilmişti.

Mahallelinin sevdiği biriydi babam.

"N'oldu Mustafa?" dedi Lukluk Ağaya, "kim o?"

Lukluk Ağa sert bir şekilde:

"Nee bilim ben! Taanımam görmem!" dedi.

"Çoluk çocuk onlar Mustafa, sen onlara aldırış etme. Nerden böyle?"

"Evden çıktım Araboğlu... Şöyle bir gezeyim de gasefetim dağılsın dedim."

"İyi etmişsin... İskemle getirsinler mi, oturacak mısın?"

"Senin hatırın için beş dakika oturayım Araboğlu." dedikten sonra babama doğru eğildi, bir sır verecekmiş de başkala-

rının duymasını istemiyormuş gibi sesini alçalttı, “Herkesin yanına oturulmuyor Mustafa,” dedi, “çocuğum yaşındakiler bile dalga geçmeye çalışıyor benimle.”

Babamın işaret etmesine fırsat vermeden, âdeta onun kalbindeki alfabeyi okumuş gibi koşarak iskemle getirdim, babamla Lukluk Ağa karşı karşıya oturdular. Babam, akli başında insanlarla konuşur gibi Lukluk Ağa ile konuşmaya başladı:

“Mustafa, Sümer Lokantası’nda yediğim patlıcan kebabını hiçbir yerde yemedim... Bu kadar lezzetli olmasının sırrı neydi?” diye sordu. Lukluk Ağa da, adaşı babama:

“Mustafa,” dedi, “senin gibi hatırlı müşteriler geldi mi ocakçıya tembih ederler. İç yağı var ya, hayvanın karnının etrafındaki iç yağı... İç yağını patlıcan kebabının etrafına sarar öyle pişirirler. İç yağı yemeklere çok lezzet verir. Şimdi bunları bilen usta da kalmadı!”

Herkesin kızdırdığı, çocukların bile gediğin başından “Lukluk!” diye bağırarak kaçtıkları Lukluk Ağa’ya babam en az bir çeyrek saatini ayırır, onu yatıştırır, onunla eski günlerden konuşurdu. Yine öyle yaptı, Lukluk Ağa’yı sakinleştirdikten sonra gönderdi. Sonra da arkasından bakarak “Vah Mustafa, vah!” dedi.

Çocukluğun verdiği saflıkla, “Essahtan iyi lokantacı mıydı baba?” diye sordum.

Babam, benim Lukluk Ağa’ya, (*mahallenin çoğu gibi*) dalga geçilecek biriymiş gibi bakıyor olabileceğimi mi sezmişti acaba? Öyle de değildim aslında...

Lukluk Ağa’nın mâzisini bilmeyenlere onun gençliğini anlatmanın zor olduğunu da biliyordu babam. Yalnızca:

“Sen onun; yemek tepsisi üç parmağının üzerinde, Saraçhane’den kırlangıç gibi seğirtişini, insanlara çarpmadan, uçar gibi koşuşunu görmedin ki...” dedi.

Herkesin kızdırdığı Lukluk Ağa, babamın bu açıklamasından sonra benim gönlümde kızdırılmaması gereken, dahası, masallardaki kahramanlardan biri olarak yerini almaya başladı. Babamın bu açıklamasından sonra; hayatım boyunca böyle insanlarla dalga geçmedim, onları makaraya sarmadım, onları kızdırarak gönül eğlendirmedim.

Benzer lafı, bir de Âşık Veysel için kullanmıştı babam, bir tarihte. Ördekdede'deki arazilerimizle ilgilendiği zamanlarda köye konuk olan Âşık Veysel'i, Davut Sulari'yi, Yusuf Kemter'i (*Yusuf Kemter'i ben de görmüş, sazını sözünü dinlemiştim. Anlatırım.*) Daimî'yi anlatırdı bize. Ağa marka radyomuzdan bu âşıkların türkülerini dinlerken, bize de anlattı onları ilgili. Bir gün Âşık Veysel söylerken boş bulunup, "Sesi de çok güzel değilmiş baba," demiştim Yıldray Çınar'la, Nuri Sesigüzel'le kıyaslayarak da, "Sen onun gençlik sesini duymadın ki..." demişti bana. Bu değerleri tartacak yaşa geldiğimde Veysel'in ve diğerlerinin ne kadar büyük ozanlar olduğunu anlamış, babama hak vermiştim.

Yusuf Kemter'in gözleri görmezdi. Koca divan sazını ne kadar da güzel çalardı, kiraz kabuğundan yapılmı mızrabıyla. Koyu renkli gözlük kullanırdı. Gür bir sesi, simsiyah ve upuzun sakalı vardı âşığın. Bir akşam benim de olduğum, bir sofrada çalıp söylemişti. En çok da ayran türküsü hoşuna gitmişti büyüklerin. Anladığım kadarıyla, yabancıların biri, bir kızdan ayran istiyordu, kız da dile düşerim korkusuyla vermiyordu ayranı:

*Gurbet ellerinde eğlendim kaldım
Güzel cemalini görünce durdum
Kız sen bu ayranı taze mi yaydın
Hüdanın aşkına doldur ayranı, canım ayranı gülüm ayranı.*

Oğlan ne kadar ısrar etse de kız ayanı vermiyor, türküsü-ne türküyle cevap yetiştiriyordu. Törelere göre ayan vermekle umut vermek aynı gibiymiş. Sonunda oğlan kendini tanıtmış türküyle... Meğer kızın nişanlısı değil miymiş bu oğlan? Gurbette yılları geçen nişanlısına kız tam bakamamış ve de tanıyamamış onu. Oğlan açıklayınca kız da onu tanımış. Tanıyınca da vermiş ayanı. Böyle bir şeydi işte...

“HEP KAHRAMAN TÜRK MİLLETİ”

Saat ona doğru, bastonlarına çöke çöke Şih Mustafa ile Kertel Emmi geldiler. Çok geçmeden de Tinton Ahmet az önce tıslaya tıslaya götürdüğü tahtaları yerine bırakmış olarak hızara döndü.

Şih Mustafa “Şeyhım” diye konuşan, bu hitap şekli ile ün kazanmış, birkaç yıl önce sol yanına inen felci kısmen atlattım, bastonundan destek alarak yürüyebilen, yürürken sol elini bileğinden itibaren çok da kontrol edemeyen, insanlara kedi yumuşaklığı ile davranan, kimseleri incitmeyen, konuştuğça etrafına kadife hışırtısı yayan biriydi. Babamdan büyük gösteriyordu. Babamı pek severdi, babam da ona çok iltifat ederdi.

Kertel Emmi'nin girmediği harp kalmamıştı. Ömrünün en az altı yedi yılı savaşlarda geçmişti. Böyleyken şimdi yaşlanmış, bastonuna dayanarak ancak yürüyebiliyordu. Yaşının yüzü geçtiği söylenirdi. Dahası, dişlerinin tamamı döküldükten sonra ağzında, küçük çocukların dişlerine benzer “kuzu dişleri” çıkmıştı. Görmüştüm kuzu dişlerini. Yine dinçti ama dizlerine söz geçiremiyordu artık. Dizleri de kendisini taşımakta nazlanıyorlardı. Nazlanmaktan öte, bazen isyan ediyor, oturduğu yerde bırakıyorlardı. Oturduğu yerde bırakılmak da bu kaç savaşın gazisinin ağırına gidiyor, bazen kendi kendine, bazen de halini soranlara dizlerinden yakınıyordu.

Çabuk sinirlenen biriydi. Haksızlığa tahammülü sıfırdı desem abartmış sayılmam. Kızdığı zamanlar şiddetle ayağa kalkacak gibi yapar, işte bu zamanlar ben onun sıçrayıp kalkmasını, elindeki bastonu tüfek gibi yahut kılıç gibi tutarak hışımla yürümesini beklerim ama Kertel Emmi beklediğim gibi birden kalkamaz ya da zorlanarak, bastonuna dayanarak ancak kalkar, gençliğinin serçe gibi çevikliğinden eser kalma-

mış, tam tersine, hareketleri kaplumbağa hızına düşmüş olarak yürürdü.

Hamalımız Tinton Ahmet de birkaç harbe katılmış eski bir askerdi. Askerlerimizin pek çoğunun kaçarak kurtuldukları Yemen Harbi'ne de katılmıştı. Maraş Harbi'nde Fransızlara karşı savaşmış, harp kazanıldıktan sonra Mustafa Kemâl Paşa'nın emrinde Yunan Harbi'ne koşmuştu. Kendini övmek için değil ama söz açıldığı zaman Yemen'den tutun da, Mustafa Kemâl'le İzmir'e yürüyüşlerine kadar, anılarının önemli kısımlarını heyecanla anlatmaya dururdu. O yıllarda altmış yaşının üzerinde gösteriyordu. Beyaz tenli, sarısına yakın kumral, mavi gözlüydü. Haftada bir sakal traşı olurdu jiletle; saç traşını daha da ihmal eder, neredeyse iki ayda bir olurdu.

O civarın tartışmasız en yiğit hamalı oydu. Kalın keresteleri sırtına alır, arada bir, kerestenin ucunu yüksekçe bir yere koyarak dinlene dinlene götürürdü. Açık teni bu durumlarda kıpkırmızı olur, saçlarının arasından minicik dereler gibi aşağılara doğru süzülen terler en sonunda sivri çenesinden aşağıya, şıp şıp diye damlardı. Bazen kütükler ince olursa ikisini bir bağlar, herkese parmak ısırtarak ter içinde götürürdü. Bir defasında üç ince kütüğü ustalıkla bağlayıp sırtlamış, dahası, belki dağılıp çözülürler diye, gideceği yere kadar konmadan götürmüştü de babam nazar olur endişesiyle kendisini uyarmıştı. Tinton Ahmet'in yiğitliği dillere destandı. Onun yiğitliği; Köroğlu'nun Gürcistan Seferi gibi dilden dile anlatılır, harpten harbe seğirtmiş bu yaşlı, fakir ve mütevazı insan, masal kahramanı gibi saygı görürdü, en başta da tabii ki benim gözümde.

SAYFA YIRTMA GELENEĞİ

Üç ahbap, derin bir muhabbete dalmışlardı... Kış gelmeden önce, yaz sıcağında suyu kurumuş göllerin toprakları gibi çatır çatır çatlayan damlarını, geveze çocukların çıkıp da beş on tanesini un ufak ettikleri kiremitleri elden geçirmeleri gerektiğinden; kışlık odunu kimden alacaklarından, kaç eşek yükü odunun kış boyu kendilerine yeteceğinden, evlerindeki ahşap ambarlara kaçar çuval buğday koyduklarından konuşular. O yılların kış hazırlığı, Ahır Dağı'nın şurasından burasından kesilen dal odunlarıyla buğdaydan yapılan bulgur, dövme, nişe, unluk ve tarhana idi. Bunlar insanların fakirlik ayıracı idi. Aileler bulgur kaynatmamışlarsa, hele tarhana yapmamışlarsa fakir sayılırlardı. Onlar için mahalle muhtarı ve âzâları kollarını sıvarlar, neredeyse emri vaki yapar gibi, durumu yerinde olan insanlardan, varlıklı ailelerden toplama yaparlar; incitmeden, horlamadan o ailelere verirlerdi. Kent küçük, mahalleler ufak, nüfus azdı. Ailelerin durumları herkes tarafından bilinirdi. Herkes herkesi, kitap gibi okurdu. Yardıma ihtiyacı olan ailelere, durumu iyi olan aileler bir şekilde ama mutlaka, askeriye emriymiş gibi yardım ederlerdi. Bir sayfa yırtma olayı vardı ki Türkler bu gelenekleri ile ne kadar övünseler bana az gelirdi. Sahi, bu gelenek başka kentlerde de var mıydı?

Puslu anılarımdan biri de buydu...

VE ÇELTİKÇİ SEYDİHAN AĞA

Güzlerden bir güz, günlerden bir gün, mahallemizin çeltik ağalarından Seydihan Ağa'nın (*Sututan*) bakkalımız Ahmet Duran'la sayfa yırtma olayına tanık olmuştum da bir daha unutamamıştım bu anımı. Arada bir pusların arasından çıkarır, siler parlatır, bir çiçek demeti gibi sunardım, bir yakınımaya.

Bugünkü gibi anımsıyorum... Ahmet Duran'ın bakkal dükkânında oturuyordum... Uzun kollu, biraz da kalın gömlekler giymeye başlamıştık. Yağdı yağacak bir hava vardı. Ethem Emmi'nin bakkal dükkânının önündeki çınarlar; bebeklerine bakan anneler gibi bahardan beri sevgiyle büyütüp besledikleri yapraklarını artık yuvadan uçurmaları gerektiği kanısına varıp birer ikişer aşağılara bırakmaya; hafif esen rüzgâr da onları bizim hızırın önüne, oradan da Acemli'ye doğru sürüklemeye başlamıştı. Bu hafta olmazsa önümüzdeki hafta her yeri, herkesi ıslatan bir yağmur yağacak; insanlar baharda birinci, ikinci, üçüncü cemreyi saydıkları gibi bu güz yağmurlarını izleyecekler, hava giderek soğuyacak, biz de kışlıklarımızı giymiş olacaktık.

Kıvrır kıvrır saçları kasketinden taşan, hafiften çıkan göbeği ve sert görünümlü yüzüyle Seydihan Ağa geldi dükkâna. Kasketinde birkaç tane çeltik kabuğu vardı. Uyarmamız ya da elimizle almamız ayıp olur diye çeltik kabuğu konusunda kendisine bir şey demedik, görmezlikten geldik.

“Selamünaleyküm!”

“Aleyküm selam! Hoş geldin Seydihan Ağa. Bitti mi çeltik işi?”

“Bitti Ahmet Duran!”

“Allah tekrarını nasip eylesin! Yaramaz bir şey yok inşallah!”

“Oy, Ahmet Duran oy; yaramaz bir şey olmadı. Dolu molu yağmadı şükür. Hamdolsun, bir şeyler kazandık. Yorulduğumuza; sıcaqlarla, sivrisineklerle boğuştuğumuza değdi!”

Sonra ilave etti:

“Şu fakir fukaranın veresiye yazdırıp da ödeyemediği batkın defterini çıkar bakalım!”

Ahmet Duran, Tinton Ahmet’in bile zor taşıyacağı(!), siyah, kalın bir defteri aldı, düz bir yere koydu.

“Ahmet Duran, ben görmeyeyim, kimin hesabını ödediğimi bilmeyeyim, kalbimize kibir gelmesin, oradan on yaprak yırt bakalım!”

Ahmet Duran kalın defterden rastgele bir yer açtı, parmaklarını diliyle ıslatarak on yaprak sayıp sayıp yırttı.

“Yeter mi Seydihan Ağa?” diye sordu, o da “Cem et bakalım!” dedi.

Ahmet Duran, bitişikteki Dostlar Çayhanesi’nden kekik çayı söyledikten sonra Seydihan Ağa’ya bir iskemle verdi, kendisi de bana birkaç gün gibi gelen tam yirmi iki dakika boyunca (*belki de yarım saatti*) yırtık sayfalarındaki batkın alacaklarını alt alta topladı. Sonra Seydihan Ağa’ya dönerek:

“Bu on yaprakta tam beş bin dört yüz elli iki lira var,” dedi. Seydihan Ağa elini şalvarının cebine attı, kocaman bir tomar para çıkartıp beş bin dört yüz elli iki lira saydı, Ahmet Duran’a verdi. Ahmet Duran, “Allah kabul eylesin Seydihan Ağa!” dedikten sonra defterden kopardığı on yaprağı yırtarak un ufak etti, gaz tenekesinden yapılma çöp kovasına attı.

Seydihan Ağa da, “Ahmet Duran, o fakirlerin kim olduklarını bilmiyorum. Onlar da beni bilmesin. Dua etsinler yeter. Oy, Ahmet Duran oy! Allah vermesin, fakirlik zor...”

Yarın bir gün o fakirler, uzaktan toz rengi bir dumanın içrisinden çıkıp, lime lime giysileri ile gelecekler, Ahmet Duran onlara borçlarının silindiğini söyleyecek, onların sevinçle

gözlerinin içi gülecek, fakirliklerine içten içe dertlenirlerken böyle hayır sahiplerinin hâlâ bulunuşuna sevinecekler, toz rengi bir merakla, *'Borcumuzu kim ödedi?'* diyecekler, Ahmet Duran da, *'Yahu sen ne yapacaksın, biri ödedi işte,'* diyecek; fakirler de hayır sahibine bin bir dua ederek dökülen üstleriyle, koltuklarının altına sıkıştırdıkları ikişer üçer somunla, geldikleri gibi ağır ağır, toprak damlı evlerine doğru yola çıkacaklar, biraz uzaklaştıktan sonra dökülen üstleri şeffaflaşacak, içinden çıkararak geldikleri toz rengi dumanların arasında görünmez olacaklardı.

Seydihan Ağa çayını içip çıkarken:

“Ahmet Duran, olur ya, bir fakirin acil ihtiyacı olursa haberim olsun. Hasta olur, ameliyat ihtiyacı olur, falan!” dedi.

“Peki Ağa'm.”

Seydihan Ağa kasketini biraz öne, biraz da yana doğru eğmiş bir halde Batıpark'a doğru yürümeye başladı. Uzaklaştıkça büyüdü. Masallardaki devler gibi oldu. İkinci gölgesi gibi, büyüdüğü büyüdüyü. Biraz öne, biraz da yana eğdirdiği kasketi, dev gibi ulu çınarların alt dallarına degecek gibi oldu. Ulu çınarların altından geçerken şapkasının dallara takılacağını, başından yere düşeceğini sandım ama o yürüdükçe dallar yana açılıyor veya yükseliyor, Seydihan Ağa'nın kasketinin başından düşmemesi için adeta gayret gösteriyorlardı. Çınarlara tünemiş serçeler cıvıldaşıp havalanıyorlar, Seydihan Ağa'nın şapkasındaki o birkaç çeltik kabuğunu temizlemek ister gibi başının etrafında uçuşuyorlar, kanatlarıyla hafif hafif sürtünerek kabukları düşürmeye çalışıyorlardı.

Bütün bunları benden başka gören olmadı. (mi?) Acaba ben görmüş müydüm? Kuşların ve çınar dallarının saygı gösterisi gerçekten de olmuş muydu? Yoksa bana mı öyle gelmişti? Bu kadar yıldan sonra usuma düşen o puslu anılar bu şekilde miydi? Dalgın dalgın olayı izlerken Ahmet Duran'ın

sesi beni dürter gibi ayılttı:

“Hacı,” dedi, (*mahalleli, hısım akraba ön adıyla konuşurlardı, hep Hacı derlerdi bana*) “Seydihan Ağa’nın verdiği şu para az değil. Her babayiğit çıkarıp vermez bu parayı. Allah bunlardan razı olsun. Mahallemizde böyle birkaç ağa daha var. Çekmeli Hasan Ağa, Hanifi Ağa, Kürt Mahmut... Her sene bu zaman gelirler her biri beş on yaprak yırttırıp parasını öderler. Kimin parasını ödediğini bilmezler bile. İnsanlık bu işte...”

OY OĞLUM OY

Biraz durduktan sonra konuşmasını sürdürdü:

“Mağaralıdaki fırıncı Taşkesen İsmet, Çaylı’lardan Akif’e anlatmış, ben de ondan dinledim... İsmet, bir asker arkadaşını ziyaret etmek için Tarsus’a gitmiş. Arkadaşını büyük bir çiftlikte bulmuş. Ağa oğluymuş arkadaş. Beraber gezmişler, yemişler içmişler. Sabaha karşı arkadaş, İsmet’i çiftliğe götürmek istemiş. İsmet de, ‘Ben bu halimle ananın babanın karşısına çıkamam, ben otelde kalacağım,’ demiş. Neyse, arkadaş İsmet’i lüks bir otele yerleştirmiş. İsmet sabah (*aslında öğleye doğru*) uyanınca hemen giyinip aşağıya inmiş. Arkadaşı gelmeden hesabı ödemek istemiş. Görevliden hesabı istemiş, adam da, ‘Hesabınız ödendi beyefendi,’ demiş. ‘Eyvah geç kaldım,’ demiş İsmet. Yine de sormuş hesabı kimin ödediğini. Adam işaret parmağı ile lobide oturan birini göstermiş, ‘Şu beyefendi,’ demiş. İsmet bakmış, hiç tanımadığı biri... Bozulmuş... Hiç tanımadığı biri kendi hesabını neden ödesinmiş. Sert bir şekilde adama çıkışmış. ‘Sen benim hesabımı niye ödedin?’ demiş. Elli yaşlarında, kafasında kasket, kasketin altından kıvrır kıvrır saçları taşan adam bu kızgın delikanlıya bakmış, ‘Sen Maraşlı mısın?’ diye sormuş. ‘Evet!’ demiş aynı kızgınlıkla İsmet. ‘Oy oğlum oy,’ demiş elli yaşlarındaki kasketli adam, ‘kızma, otur da anlatayım.’ İsmet o kadar kızmış ki, oturmamış. Adam yine de anlatmış: ‘Oy oğlum oy,’ demiş, ‘ben de Maraşlıyım. Bana Seydihan Ağa derler. Ben her sene buraya gelirim, üç beş bin dönüm arazi kiralarım, çeltik ekerim. Bu otelde aylarca kalırım. Otelciye tembih ettim, nüfus kâğıdında Maraş yazan hiç kimseden para almayacaksın, diye. Yıllardan beri bu böyle... Ayıp değil mi, benim kaldığım otelde bir hemşerim hesap öderse ben ne hale düşerim. Bir hemşerim, benim kaldığım otelde geceler

de hesabı kendi öderse, ben ne yaparım? Yer yarılmaz ki içine gireyim. Oy oğlum oy, bu ağalık işte böyle bir şey... Bak şunu da söyleyeyim, biz böyle harcadıkça Allah da bize öyle veriyor. Ben harcamayı kısarsam, Allah da kısar gibi geliyor bana. Oy oğlum oy, sen rahat ol, Maraş'a vardığında gördüklerine selamımı söyle!”

BİZİM TİNTON AHMET ANLATIYOR

Anılar buketimden, biraz puslu da olsa gözümde yeniden canlandırdığım sayfa yırtma olayının ve otel hesabının büyü-
sünden yavaş yavaş sıyrılmaya başlamıştım. Mavi bir dumanın içindeymişiz gibi canlanan olay, kapıdan giren hafif bir esinti ile dağılmaya, hızarın içi tül arkasındaymış gibi görünmeye başladı. Rüyardan uyanır gibi oldum. Talaşları, üğüntüleri, lataları, tahtaları; yapıp yapıp üst üste istif ettiğimiz kapıları, pencereleri görmeye başladım. Şih Mustafa, Kertel Emmi, Tinton Ahmet; ikisi yan yana, biri onların karşısına oturmuş konuşuyorlardı. Artık onları duyabiliyordum.

Tinton Ahmet, Yemen harbinden dem vuruyordu. O günleri tekrar yaşıyormuş gibi anlatıyor; o anlattıkça da hızarın içindeki talaşlar, üğüntüler, gözüme çöllerin kumları gibi görünmeye başlıyordu:

“Asker bozuldu, biz de kaçtık,” diyordu. “İki kişiydik... Aç perişan yollara düştük. Akşama doğru bir köye geldik. Damlar toprak... Belli ki fakir bir köy... Ne köyü olduğunu bilmiyoruz ama köyde bir duman tütüyor. ‘Ulan,’ dedik, ‘bu duman olsa yemek ocağının dumanıdır, gidip birer kap isteyelim.’ Vara vara vardık ki Arap kadınları mahsereyi kurmuşlar, savura savura pekmez kaynatıyorlar. Savrulan pekmezin kokusu bize kadar geliyor, ağızımızın suyunu salyalara dönüştürüyor, bizi daha da acıktırıyor. O kadar açız ki ne olsa yemeye razıyız. Sonradan duyduk, ağaç kabuğunu, at pisliğindeki arpa tanelerini seçip yiyenler olmuş. İşaret diliyle biraz istedik, onlar da kulplu tasla pekmezin köpüğünden verdiler. Sırayla içtik. Sonra tekrar yola çıktık.”

“Pekmez de adamın içini sıyrır şeyhim,” dedi Şih Mustafa, yumuşak ve yayvan bir sesle. Sağ eli bastonunun üzerinde, çenesi de sağ elinin üzerindeydi. Fazla konuşmaz, konuştuğu

zaman da felçli ağzının bir yana kaymasına engel olamadan konuşabilirdi ancak.

“Essahtan da öyle oldu Şih'im... Bir saat geçmeden midemiz kazınmaya başladı. Her taraf çöl... Ne yiyecek ot var, ne kemirecek ağaç kabuğu... Buralar cennet Şih'im, cennet! Gide gide bir başka köye yolumuz düştü. Bize, aha şu kadar (*elinin ucunu gösteriyordu*) birer parça ekmek verdiler, onu yedik. Genciz, açız, o kadar ekmek dişimizin kovuğuna yetmez. Tam köyden çıkarken, köyün gençleri, ellerinde cembeye dedikleri eğri bıçaklarla yolumuz kestiler. Üzerimizde batar demir yok. Garibiz, yabancıyız... Arapların cembeye ile Türklerin karınlarını deştiklerini, bağırsaklarında para, altın aradıklarını duyuyoruz, Allah var biz de korktuk. Kuşağımızın arasında beş on kuruş ne varsa verdik. Çirtikli kuruşumuz kalmadı...”

“Canınızı kurtardığınıza şükredin Ahmet,” dedi Kertel Emmi, “onların ne hayın olduğunu ben çok iyi bilirim.”

Tinton Ahmet, savaş anılarını anlatırken hızara giren bir kırlangıç, neredeyse sürtünür gibi başının üzerinde üç tur attıktan sonra hızla uzaklaştı. Kimse bakmadı kırlangıca. Aca-ba görmediler mi?

“Çok doğru! Biz köyden ayrıldık... Başka bir köye yaklaştığımızda köyün gençleri bizi karşıladılar, üstümüzde ne varsa soydular. Ana üryan kaldık! Âdem baba gibi olduk! Çırılçıplak yola düştük! Açız... Pekmezköpüğü midemizi öyle bir sıyırdı ki bayılacak gibiyiz. Yol, ayaklarımızın altından kayıyor gibi oldu. Sersemledik iyice. Bir önceki köyde kadınların verdiği el kadar ekmek bizi tutmadı. Başka bir köye yaklaştık. Gidip yemek isteyeceğiz ama çırılçıplağız. Kadınların yanına o şekilde nasıl varalım? Köyden birileri bizi gördü, acımış olacak ki birer tane çuval gibi bir şey getirdiler, onlarla şuramızı buramızı kapattık. Biraz yiyecek verdiler, oradan

gittik ama köyün çıkışında, aynı köyün gençleri üzerimizde peştamal gibi kullandığımız çuvalları zorla geri aldılar. Bunlarda Allah korkusu yok Kertel! Bu arada akşam oldu. Oralar çöl iklimi; gündüz sıcak olduğu kadar, gece de soğuk oluyor. Akşam olunca üşümeye başladık. Neyse, bir kütük bulduk, sırt sırta vererek üzerine oturduk. İnsan sırtından üşürse hasta olurmuş emmoğlu, onun için sırtımızı birbirimize dayadık, bu şekilde sabahı ettik ama zor... Şimdiki gençlere anlatsak inanmazlar bile. Ne çileler çektik... Perperişan Maraş'a geldik ama neler çektığimi bir ben bilirim bir de Allah!”

Tam da bu sırada hızarın ahşap kapısına bastonla vurulduğunu işittik. Bu gelen olsa olsa Cıngıloğlu Ali Efendi'ydi. Babama nazı geçtiği için gelirken böyle bastonuyla kapıya sert sert birkaç kez vurur, sonra içeriye girerek yüksek sesle selam verirdi:

“Selamünaleyküm!”

“Aleykümselam!”

“Aleykükselam Şeyhım!”

“Aleykümselam Ali Efendi!”

“Hoş geldin hocam!”

CINGILOĞLU ALİ EFENDİ

Ali Efendi uzun boylu, uzun ve beyaz sakallı, beyaz ve gür kaşlı, dinç bir ihtiyardı. Dedemin jandarmalık arkadaşı olduğu için babam ona çok hürmet ederdi. Hızarda Ali Efendi'nin dokunulmazlığı o kadar fazlaydı ki, istediği zaman şalteri indirir, Hamza Çavuş'a yarım saat Köroğlu hikâyesi anlatır, (*oraya da geleceğim*) sonra, 'hadi işinize bakın,' der gibi bizi serbest bırakırdı. Din adamı olan Cingiloğlu'nun en önemli özelliği ne derin ilmi, ne harika ezan okuması, ne düzgün teravîh kıldırmasıydı. Ali Efendi'yi Ali Efendi yapan, meclislerde adından bahsettiren, onun boğazına olan düşkünlüğüydü. Yemek muhabbetinden başka lafa bulaşmaz, bulunduğu mecliste lafı mutlaka yemeğe, tatlıya getirirdi. Elinin altında sessizce yatan cenazeleri yıkarken bile yemek muhabbeti yaptığı; cenaze sahiplerine, 'Bir tabak lokma olsa yedik,' dediği olurdu.

İhtilâl olmuş, Demokrat partililerle Cumhuriyet Halk partililer birbirlerine girmişler, Amerika uzaya uydu göndermiş, asla umurunda olmazdı. Onlar kafa yoracak, üzülecek ya da sevinecek, zihinleri meşgul edecek şeyler değildi Cingiloğlu Ali Efendi için.

Ceyhan Karakolu'nda jandarma çavuşuymuş da emir erini çağırıyormuş gibi sert bir sesle Hamza Çavuş'a seslendi:

"Hamza!"

"Buyur hocam!"

"De bakalım, pirinç pilavı nasıl yenir?"

Ali Efendi her gelişinde bir yemeğin nasıl yendiğini veya yapılışındaki en önemli noktanın ne olduğunu sorar, Hamza Çavuş bu ayrıntıları bilemeyeceği için de kendisi, basın karşısındaymış, ağzının on santim ilerisinde mikrofon varmış gibi dikkatli ve inandırıcı bir açıklama yapardı.

Cingiloğlu'nun yine yemek sohbetine başlayacağını anlayan Tinton Ahmet, Şih Mustafa ve Kertel Emmi, (özellikle de Kertel Emmi) neredeyse dişlerini gıcırdattılar. Onların dişlerinin gıcırtiları hızarın duvarlarında yankılanır gibi oluyor, hızarın duvarlarına zar zor tutunmuş talaşlar birer ikişer yere düşüyorlardı. Diğerleri onun bu yemek muhabbetine gıcık oluyorlardı. Dahası, onun görmez tarafından, ellerini yumruk yaparak göğüslerine vuruyorlar, 'Bu adamın yemek düşkünlüğü bizi öldürecek,' demeye getiriyorlardı.

Ali Efendi bütün bunları bilirdi ama bozuntuya vermezdi, bilmezden gelerek onların damarlarına basardı. Onların ayaklarının neresinde nasır olduğunu çok iyi bilir, tam da oralarına basardı. Onları çatlatırcasına hareket ederdi. Dahası, ezan okumak için minareye çıktığında sırf onlara nispet olsun diye, camiyle duvar duvara olan evlerindeki karısına seslenir, "*Fadıma! Dolmayı ocağa koy, aha geliyorum!*" diye bağıırdı. Bitişik komşusu Kertel Emmi bunu duyunca iki yana ığralanarak yumruğu ile göğsüne vurur, "*Bu herif beni öldürecek!*" diye sızlanırdı.

Hamza Çavuş, ustasının çok hürmet ettiği Ali Efendi'ye asla saygısızlık etmezdi:

"Nasil yenir ki hocam?" dedi az önceki soruya karşılık olarak, "Sofraya oturunca pilav tepsisi ortaya konur, biz de kaşıkla önümüzden önümüzden yeriz."

Ali Efendi bu açıklamaya derhal itiraz etti. Kertel Emmi'ye duyuracak şekilde açıklama yaptı. İki gözü Hamza Çavuşa bakarken, bizim göremediğimiz diğer iki gözü ile Kertel Emmi'nin ne renk aldığını, eliyle göğsünü nasıl yumrukladığını, iki yana nasıl ığralandığını mutlaka ve keyifle seyrediyor olmalıydı.

"Olmaaz! Öyle pilav yenir mi?"

"Ya nasıl yenir hocam?"

Ali Efendi göz ucuyla Kertel Emmi'den yana bakarak açıklama yaptı:

“Oğlum, pirinç pilavı yağını tabanına süzer. Pilavın üstü kuru, alt tarafı yağlı olur. Önünden önünden yersen yavan bir pilav yemiş olursun. Yavan pilavın lezzeti olur mu? Önce kaşıkla pilavı alacaksın. Sonra ters çevirip tepsiye bırakacaksın. Sonra çamur özer gibi kaşıkla özeyeceksin. Sonra tekrar alıp ters çevireceksin. Kaşığın sırtı ile tıpışlayıp düzelteceksin. Sonra alıp, yanlamadan vuracaksın. Anladın mı?”

Peşpeşe sıralanan sonralardan sonra Hamza Çavuş gülererek: “Anladım hocam,” dedi. “Ama bu yemeği yemek bir saat sürer.”

“Yemeğin hakkını vereceksin Hamza! Dövme pilavı ile pirinç pilavı yağını tabanına süzer, onun için böyle yiyeceksin. Bulgur pilavı yağını o kadar süzmez ama onu da karıştırdıktan sonra yemek lazım.”

Ali Efendi, Kertel Emmi'ye iyice gıcık verdiğiinden emin olduktan sonra:

“Arabuşak (*babama Araboğlu demez, Arabuşak derdi*) varayım gideyim,” dedi ve hızardan çıktı.

Cıngıoğlu çıkar çıkmaz Kertel Emmi patladı:

“Bunun bu yemek düşkünlüğü beni çıldırtacak vallahi!” diye bağırdı.

Cıngıoğlu'nun yemek düşkünlüğünden çeyrek saat kadar konuşulduktan sonra güncel olayların yorumuna, tartışılmasına geçebildiler.

Birden sert bir kadın sesiyle kapıya döndük:

“Araboğlu!”

DELİ MÜKERREM

Dönüp baktık, Deli Mükerrerem'di. Başına beyaz bir şeşi keçik kurmuştu. Kıvrıcık ve söz dinlemez saçları, bahçe duvarlarından sarkan sarmaşıklar gibi keçiğin dışına taşmıştı. Ayağında her zaman olduğu gibi güllü dalı bir şalvar vardı. Elinde de, yine her zaman olduğu gibi, elli santim kadar uzunlukta bir inşaat demiri... Baston desem, değildi. Olsa olsa, bir kadın olarak, kendisini kötü niyetli erkeklerden savunmak içindi. (*Anlatacağım.*) Zayıf, uzunca boylu, babamın yaşlarında, esmer bir kadındı.

“Ulan Araboğlu, nerdesin sen!” diye çıktı babama.

“Aha burdayım Mükerrerem, buyur,” dedi babam gülererek.

“Bu mahallede üç beş akli başında adam varsa bunlardan biri de sensin Mustafa! Geri kalanları boş ver! Her biri ayrı bir bela.”

Mükerrerem, erkekler gibi küfredirdi. Deli Bahar'dan farkı yoktu. Bir farkları; Deli Bahar dilenir, Mükerrerem dilenmezdi. Verilen paraları alırdı çünkü hiçbir geliri yoktu ama asla el açıp dilenmez, hiç kimseden para istemezdi. Konu komşu, pişen yemekten Mükerrerem'e gönderirler, ona kol kanat gererlerdi.

Şu elli santim uzunluğundaki inşaat demirine getireceğim sözü... Yahu biz erkekler ne menem yaratıklarız? Bırakalım din açısından bakmayı, insanlık bu mu? Yazıklar olsun biz erkekler! (*Düzelteyorum: Böyle erkeklere...*)

Babam iki çıtçıtılı kırmızı cüzdanını açtı, içinden iki tane bir lira çıkarıp Deli Mükerrerem'e verdi. Mükerrerem parayı aldı ama buraya geliş amacının para istemek olmadığını anlatmak için gözlerini birkaç saniye yumdu, sonra, sanki hızara ne için geldiğini henüz anımsamış gibi konuşmaya başladı:

“Mustafa,” dedi, “Emeksiz Bekir'in avradı eklemek açacak-

miş, Ahmet Duran biraz un verdi, Yusuf Kalfa da vita yağı verdi, sen de biraz tahta kırığı ver de komşular bana da ekmeğe açsınlar.”

“Olur,” dedi babam. “Ahmet burada, bir çuval doldursun da götürsün. Başka sıkıntın var mı?”

“Babana rahmet Mustafa! Ulan ne adamdı baban! Araboğlu Mehmet Ağa deyince şöyle bir duracaktın! Onun kadar gözü gönlü bol adam görmedim. Avradı bir bağ yeşil soğan al, dermiş(miş), o gidip bir kucak almış(miş), evlerine gelinceye kadar bütün kapıları ayakkabısının burnu ile tıklatıp, ‘Al kızım Fadıma, al kızım Sıdika, al kızım Güllü’ diyerek dağıtır, evlerine geldiğinde bir bağ kalırmış(miş). Ekmek olsa öyle yaparmış(miş), maydanoz olsa öyle yaparmış(miş). Çok cömertti rahmet olasıca! Sen de öylesin, amma kardeşin Durdu size hiç çekmemiş! Şurdan sıkıp, şurdan yalıyor. (Mükerrem, yumruğunun üstünü ve altını gösteriyor, yalıyor gibi yapıyordu) Beş kuruşu harcarken eli titriyor. Camiden mi aldınız onu, ne yaptınız? Camikuşu Duran gibi... Neyse... Aha keyfim yerine geldi! Kışlık ekmeği de tablaya koyduk mu gerisi Allah kerim!”

Bir de Camikuşu Duran vardı. Bebekken Acemli Camisi’ne bırakmışlar, bir aile evlatlık alıp büyütmüş(miş), büyüyünce namlı bir kabadayı olmuş(muş). Sonra, su testisi su yolunda kırılır misali birileri vurup öldürmüş(müş) Camikuşu Duran’ı. Orta boylu, tıknaz, çalimli çalimli yürüyen, kuşağının arasında bıçak, silah eksik olmayan, çat diyene pat diyen, sert bakışlı biriydi Duran.

Hamza Çavuş:

“Kız Mükerrem, iki üç tane bazlama gönder de yiyelim!” dedi.

Tahta kırığı sözü alan Mükerrem’in keyfine diyecelik yoktu:

“Tamam lan Hamza! Yağlatayım, üzerlerine de toz şeker

attırayım, sıcak sıcak yiyin. Bugün değil ha! Yarın!”

Mükerrem, elindeki elli santimlik inşaat demirini halay mendili gibi havada döndürerek yarım dakika kadar döne döne oynadı, sonra da hızarın kapısına doğru yürüdü. Babamla Hamza Çavuş katıla katıla gülüyorlar, köşedeki ihtiyarların bir kısmı gülererek seyrediyor, bir kısmı da kadın kısmının ortalık yerde oynamasına bozulmuş gibi kaşlarını çatarak bakıyorlardı. Hâlbuki o Mükerrem’di... O, bütün tabuları çoktan yıkmış, bütün kuralları çoktan tersyüz edip kendine göre uyarlamıştı. Ayıp olacak ve olmayacak şeylerin sınırları onun kafasının içindeydi. Bizim terbiye sınırlarımız onu çok da ilgilendirmiyordu. Mükerrem hızardan tam çıkmıştı ki neredeyse Durdu amcamla burun buruna geldiler. Mükerrem ona da kızdı:

“Lan Durdu, nerdesin sen!”

Amcam güür sesiyle, Mükerrem’i bastırarak kadar bağırdı:

“Aha burdayım kız! Ne var!”

“Lan oğlum, Mustafa hangi fakiri görse bir iki lira para verir, sen alma ağacının altında mı doğdun? Kimseye bir iyiliğin dokunmuyor. Siz kardeş değil misiniz? Biriniz çok cömert, biriniz çok cimri. Bu kadar cimrilik iyi değil oğlum, ölüm var, ölüüm!” Sonra bana dönerek amcamın çocukluğu hakkında bilgi verdi:

“Bu emmin var ya... Oğlan çocuğu olduğunu bilenlerin gözü değmesin diye nenen bunun saçlarını kız çocuğu gibi uzattı. Bak kulaklarında da delik var, kız çocuğu sansınlar diye nenen küpe taktırdı. On yaşına kadar nenen bunu fistanla gezdirdi. Mahalledeki kadınların çoğu buna Durdu bacı derler, değil mi lan!”

Amcam hiç bozuntuya vermezdi. Yoldan geçenlerin birikip halka olmalarına, kendilerini izlemelerine de aldırış etmezdi. Orta oyuncusuymuş da rol yapıyormuş gibi rahat ve

pişkin davranır, böyle zamanlarda amcam değilmiş de Düm-büllü İsmail’mişmiş gibi görünürdü bana. Bıyığı bile benzerdi ona... Eskilerin badem bıyığı dedikleri türdendi. Burnunun tam altında, badem şeklinde bir bıyıktı. O yıllarda böyle bıyık bırakanlar pek çoktu.

Para vermemek için işi gevezeliğe buldurdu:

“Epeydir seninle oyun oynamadık, geç bakalım karşıma,” diyerek oynamaya başladı.

Mükerrem de amcamın karşısına geçip kırta kırta oynamaya başladı. Mahalleli kakkahayla gülerken, dışarıdan gelen köylüler, bir kadınla bir erkeğin sokak ortasında oynayışlarını hayretle seyrediyorlardı. Onlara göre büyük şehir (*o zaman şehrin nüfusu tam altmış sekiz bindi*) böyle olurdu. Bu manzarayı seyreden köylüler köylerine döndüklerinde olayı ballandıra ballandıra anlatacaklar, inanmayanlara yemin billah edecekler, öteki köylüler de hayretle dinleyeceklerdi. Üç dakika kadar oynadıktan sonra Deli Mükerrem oyunu bıraktı:

“Ben de şu deliye uydum,” diye kendini eleştirdikten sonra evine doğru gitti. Babama son bir kez daha:

“Mustafa, tahta kırıklarını unutma ha!” diye bağırmaı ihmal etmedi. Kırlangıç gibi süzülerek gediğe girip kayboldu.

Babam, paralı müşteri olsa belki unutturdu ama Mükerrem gibilere yapılması gereken yardımları asla unutmazdı. Hamalımız Tinton Ahmet’e talimat verdi, büyüğünden bir çuval tahta kırığı hazırlatıp Emeksiz Bekir’in evine gönderdi. Şih Mustafa ile Kertel Emmi de evlerine doğru yola çıktılar.

Omzuma aldığım üç metrelik kalası dışarıya çıkarttım, kuruması için hızarın yan duvarlarına, diğerlerinin yanına dikkatle dizdim, güneş babamıza emanet ettim. Kalasların her sarsıntısında, üzerlerindeki üğüntüleri üzerime dökülü-

yordu. Bazen kollarıma bakıyor, üğüntüler kollarımdaki tüylere yapışmış mı, yapışmamış mı diye kontrol ediyordum. Ne yaparsam yapayım, üğüntüler kollarımdaki incecik tüylere yapışmıyorlardı.

Kalın, gür, biraz da külhanbeyce bir ses duydum:

“Dayımın gülü kolay gelsin!”

“Sağ ol Selahattin abi!” dedim.

Halamın oğlu Sarı Selahattin’di. Onun sesini arkam dönük de olsa tanırdım.

Aslında, hızarda çalışırken arkamdan gelen, yani görmediğim biri geldiğinde, görme engelliler gibi davranıp, gelenin ayak sesinden, konuşmasından, ses tonundan kim olduğunu anlamaya talim ederdim. Çoğunu da tuttururdum. Sonradan arkadaş olduğum Oğuz da (*Paköz*), çocukken gözleri kapalı olarak kaç metre gidebileceği talimi yaptığını anlatmıştı çok yıllar sonra da rahatlamıştım biraz, yaptığımın çatlaklık olmadığı düşüncesiyle. Oğuz gibi akıllı ve ağırbaşlı biri bunları yapıyorsa bir anormallik yoktur demek ki.

O yıllarda yirmi beş yaşları civarındaydı Sarı Selahattin. Mahallemizin tartışmasız en geveze insanlarından biriydi. Küçüklüğünü anlatmışlardı da şu kadarı aklımda kalmıştı:

Sarışın, uzunca boylu, geveze mi geveze bir çocukmuş (*muş*). İlkokula beş yıl gitmiş(*miş*) ama üçten dörde geçemeyince, babası Mıstı Ökkeş, okuldan çıkarmış, meslek öğrensin diye Kaledibi’nde, (*eski postanenin üstünde*) belediyenin tamirhanesine çıraklığa vermiş(*miş*). Gözü gevezelikte olan Selahattin, ustasını (*Cemil Usta’yı*) parmağına dolayıp dolayıp çözermiş(*miş*). Canı işten kaytarmak istediği zaman dışarıya çıkar, tamirhanenin çinkosuna taş atarmış. Cemil Usta, bu taşları mahallenin çocuklarının attığını sanıp, her zaman ki İstanbul Türkçesiyle ve olabildiği kadar nezaketle:

“Eşek oğlu eşekler! Terbiyesizler!” diye bağırp çağırırmış.

Sarı Selahattin işte bu anı kollarmış. Tam bu sırada gelip, ustasına:

“Şunlara bir kızıp geleyim mi Usta?” dermiş.

“Hadi şunlara kızıp kovala da gel,” dermiş Cemil Usta saf saf.

Selahattin, olmayan çocukları kovalamak için tamirhaneden dışarıya çıkar, bir daha da dönmezmiş. Ya sinemaya gider ya da İttepesi’nde basak basarmış. Kalabalk tamirhanede, Selahattin’in eksikliğini Cemil Usta fark etmezmiş bile...

İşte böyle, sıra dışı bir çocukmuş Sarı Selahattin.

SARI SELAHATTİN

Sarı Selahattin tamirciliği öğrenmiş, ustasından ehliyet alıp kamyon şoförlüğüne başlamış. O yıllarda ehliyet sınavlarına Cemil Usta girermiş. Ehliyet almak isteyenleri Tavşantepesi'ne götürür, direksiyonu adaya verir, tepenin üzerine kadar çıkartır, sonra da geri vitesi ile aşağı kadar indirtirmiş. En zoru da geri geri indirmekmiş arabayı. Selahattin bunu da başarmış, ehliyet sahibi olmuş. Herkesin oybirliği ile “Böyle birini analar kundağa sarmamış,” diyecekleri kadar (*gevezelikte, şaka yapmada*) meşhur olacak olan Sarı Selahattin ehliyetini döş cebine koymuş, kamyon üzerine çıkmış; şakanın, gevezeliğin her türlüşünü Kara Doğan'la, Cambaz İbo ile beraber yapmaya başlamış. Meslek hayatı boyunca Maraş'taki en geveze üç dört şoförden biri olarak ün yapmış.

Aradan uzun yıllar geçip, üniversiteden mezun olduktan bir iki yıl sonra İstanbul'dan Maraş'a kalabalık bir yüküm olmuştu da bir kamyon şoförü ile konuşmuştum. Elbistanlı biriydi. Ona Sarı Selahattin'i tanıyıp tanımadığını sormuştum ama fazla sövmesin diye, halamın oğlu olduğunu çitlatmayı da ihmal etmemiştim:

“Tanımaz olur muyum dedi, sonra da ilave etti, “Allah'ı seversen bu dediğimi ona söyle.”

Maraş'a döndüğümde olayı anlatmıştım ama halamın oğlu, o meslektaşını tanıyamamıştı. Sonra:

“Kötü söz söyledi mi?” diye sormuştu. “Evet,” demiştim gülererek.

“Kötü söz sahibine ait” deyip geçmiş(*miş*)ti, umursamadan.

Yanıma yaklaştı. “Ne yapıyorsun dayımın gülü?” dedi. “Kapı pencere yapacağız, biraz yaş, kuruması için duvara seriyordum,” dedim. “Az önce Mükerrerem buradaydı,” diyerek

babamın ona para verdiğini, ekmek açtırmak için bir çuval tahta kırığı gönderdiğini, amcamın Mükerrerem’le sokağın ortasında göbek attıklarını anlattım.

Hem halamın oğluydu hem de teyzemin kocasıydı. Babamla bacanaklılar...

“Dayımın gülü, diye başladı konuşmasına, senin baban çok cömert bir insan. Bana essahtan dayılık yaptı. Her gördüğünde muhakkak harçlık verdi. İki çıtçıt, kırmızı bir cüzdanı var ya, her görmeye çıt çıt edip cüzdanı açar, abin Fettah’a kaç para verirse bana da aynısını verirdi. Babalın boynuma! Çok parasını harcadım dayımın. Amma öteki dayım var ya, Durdu dayım... Daha beş kuruşunu harcamadım!”

Sarı Selahattin, yediği dayağı, yaptığı ahlâksızlığı bile anlatırdı. O artık kendini aşmıştı. Hafifçe gülererek, Durdu dayısını ile (*amcam*) bir anısını anlatmaya başladı:

“Bir gün akşamdan sonra çıktık. Dört beş kişiyiz. Kafamız iyi... Doh çekerek dolaşyoruz. Cahillik işte... Baktım karşıdan Durdu dayım geliyor... Durdu dayım akşamdan sonra hiç dışarıya çıkmaz. Hem gözü fazla görmez, hem de soyarlar diye korkar. Meğer bunun bir asker arkadaşı varmış da, onun oğlu askere gidiyormuş da, bu da onu yollamaya garaja gitmiş (*miş*) de... Şu Aras Garajı yok mu, oraya. Neyse, askeri yollamışlar, kendi de elindeki anahtarın zincirini parmağına dolaya dolaya eve doğru gidiyor. Arkadaşlara dedim ki, ‘Şu gelen benim dayım, siz karışmayın da şuna bir bağırıp çağırayım,’ dedim. Ama arkadaşlara tembih ettim, ‘essahtan dayım,’ dedim, çöküp dövmesinler diye.”

Yanına yaklaşınca da, ‘Ulan sen nasıl dayısın? Öteki dayım harçlığımı eksik etmezdi, senden beş kuruş bile görmedim. Senin gibi dayıyı ben şöyle ekerim, böyle biçerim,’ diye esip gürlüyince dayısı aynen şöyle demiş: ‘Tüh ulan kılığına! Şu haline bak! Yarın gel de sana iki takım elbise kestireyim!’

Herkesin yırtık yamalı elbiselerle dolaştığı bir zamanda iki takım elbise lafını duyunca eli ayağı dökülmüş Sarı Selahattin'in. Dahası, içinden kendi kendine, 'Ulan Selahattin, Durdu dayın da dayıymış, gördün mü?' demiş(miş). Sonra da, 'Allah ömürler versin dayı,' demiş(miş), 'hayırlı geceler dayı, yarın görüşürüz,' demeyi de unutmadan dayısını yollamış(mış).

"Ertesi gün sabahleyin erkenden kalktım. Gediğin başına hak kuşu gibi dinelip dayımın gelmesini beklemeye başladım. Her gün saat sekizde evden çıkan dayım bir türlü gelmiyor... Saat sekiz buçuk oldu yok, dokuz oldu yok, dokuz buçuk oldu yok! Derken saat onda gediğin başından gözük-tü. Her zamanki gibi anahtarının zincirini parmağında bir o yana bir bu yana dolaya dolaya o zincir gümüş gibi pırl pırl parlıyordu. 'Nerde kaldın dayı yahu?' dedim. Sanki dün gece hiç karşılaşmamışız gibi sordu:

'Ne var lan!'

'Dayı dün gece karşılaştığımızda iki takım elbise kestirecek oldun ya!' diye anımsattım.

'Sektir lan!' dedi. 'Ben bir daha asker yollamaya akşamdan sonra dışarıya çıkacağım da, sen de içkili olarak karşıma çıkacaksın da... Töho da töhoo! Çekil şurdan!' deyip yürüdü."

Sarı Selahattin bunları anlatırken "kihkh!" ederek, kendine özgü bir şekilde gülüyordu.

Küçük, beyaz bir bulut güneşle aramıza girdi (miydi?), şemsiye gibi güneşin ışınlarını önledi (miydi?) gibi geldi bana.

Sarı Selahattin babamın meşgul olduğunu görünce fazla kalmadı, evlerine doğru yürümeye başladı.

Her zaman için; dalga geçeceği, kızdıracağı, şaka yapacağı birilerini arar gibiydi. Her türlü konuşmayı gırgıra alır, o konu-yla ilgili bir anısını anlatarak ortalığa neşe saçardı. Onun

olduğu yerde, düğün şekeri gibi yukardan aşağıya neşe saçılır, çocukların bu şekerleri üçer beşer kapıştıkları gibi, dinleyenler de bu neşeden nasiplerini alırlar, keyifleri yerinde olarak oradan ayrılırlardı.

Cambaz İbo'nun bize doğru geldiğini görünce geri döndü, İbo'nun da gelmesini bekledi.

Mahallenin en şakacı insanlarından biri de Cambaz İbo'ydü. Adı İbrahim'di. Canlı'lardandı. (*Gevezelik bakımından*) Sarı Selahattin ayarında bir şofördü. Şakacılığı ile tanınırdı.

Cambaz İbo hemen herkese ağır şakalar yapardı. Yusuf Kalfa'nın konağının altındaki Dostlar Çayhanesi'ne girdiğinde, sıradan herkesin şapkasını yekindirirdi. Şapka yekindirmeye "yos etme" derler bizim buralarda. Şapkasını yekindirdiklerinin çoğu İbo'ya söver, o da bıyık altından hafifçe gülerdi. Şapka yekindirirken sıra babama veya Seydihan Ağa gibilere gelirse, hürmeten onları atlar, sonra yos etmeye devam ederdi. Şapkaları yekindirilen Şillim Şaban, Deli Veli, Semerci Mustafa, Çakal Seydi, Osmantı, Güdüklerin Halil, Çivili Mustafa, Kelleci Abdullah Çavuş, Meryem Ali, Acık Ali, Ahmet Çavuş, Tabak Hüseyin, Durduş Ali de İbo'nun anasına avradına söverler, İbo da bıyık altından gülererek çayhaneden çıkıp gider; herkesin arkasından baktığından (*ve de sövdüklerinden*) emin bir şekilde yoluna devam ederdi.

CAMBAZ İBO

Bu geveze adam beş on yıl sonra hacca da gitmişti. Bir kısım mahalleli, hac dönüşü onun uslanacağı, bir daha böyle kendisine sövdürecek şakalar yapmayacağı; bir kısım mahalleli de ‘Huylu huyunu tergemez!’ atasözünde olduğu gibi İbo’nun eski hamam, eski tas devam edeceği görüşündeydiler. Dahası, Hicaz’dan döndükten sonra seccadenin başından kalkmayan bir sofı olacağını ileri sürenler bile olmuştu. Ama hacca giderken bile, muhterem mi muhterem bir insan olan Bakkal Ferzi’ye aşağıdaki şakayı yapan birinin ne kadar uslanacağı su götürürdü:

İbo hacca giderken Bakkal Ferzi Efendi’ye helalleşmeye gitmiş... (*Usumda böyle kalmış.*) Ferzi Efendi abdestli namazlı, dürüst, terbiyeli bir bakkaldı. Erayman’lardandı. Gülmümeden konuşmayan, saygın biriydi. Altmış civarında bahar görmüştü. Dükkânında tuz, ekmek, çıra, gazyağı, sabun falan satardı. Küçük dükkânın yarıdan fazlası boştı.

Kurumaları için duvara dayadığım latalardan, baştan ikincinin üzerine, sıcağın gagası ayrılmış bir erkek serçe kondu. Bizi dinler gibi (İbo’yu dinler *gibi demeliydim*) bize baktı, dahası, görünmeyen kulağını bize doğru eğdi. Gerçekten, bizi dinliyor gibi geldi bana.

Biz gülerken erkek serçenin de vıcırdadığını, sanki güldüğünü duydum (*mu?*). Biz onların dilinden anlayamıyoruz, acaba onlar dilimizi biliyorlar mıydı? Yoksa bir rastlantı mıydı bu civıltılar?

Cambaz İbo’nun ağır şakaları, yılan hikâyesi gibi anlatmakla bitmez. Bir ay kadar önce kendisinden dinlemiştim; şimdiki Taşmescit’in kuzeyinde iki katlı, taştan yapılma, sanat eseri sayılacak bir belediye binamız vardı. O zamanlar Şekerdere Bulvarı açılmamıştı. Trabzon Caddesi’ni ve Azer-

baycan Bulvarı'nı kentin kuzeyine ve Kayseri'ye bağlayan yol Kaledibi, Dükkânönü, Batıpark ve Kısıkkaya'dan geçirdi.

Cambaz İbo, kamyonla belediyenin önünden geçerken mahalleden yaşlı birine rastlamış. Hemen durup yaşlı adama sormuş:

“Nereye emmi, mahalleye mi?”

“Heyye oğlum,” demiş yaşlı mahallelisi.

“Bin öyleyse...”

Yaşlı adam, başına geleceklerden habersiz, bin bir dua etmiş İbo'ya.

İbo kamyonu sürmüştü. Kaledibi'nden Dükkânönü'ne gelmişler. Batıpark'ı geçince yaşlı adam sanmış ki İbo duracak. Oysa İbo Tekir'e gidip odun getirecekti. Kamyon homurdana homurdana yoluna devam edip Kısıkkaya'ya varınca yaşlı adam saf saf sormuş:

“Oğlum nereye gidiyorsun?”

“Hemen şuraya varıp döneceğiz emmi.”

Selahattin Karaçam'ın ilaç deposuna (Şimdiki Serintepe Polis Karakolunun az ilerisi) varınca yaşlı adam yine sormuş, İbo yine kaçamak cevap vermiş. Derken Kılavuzlu'yu geçmişler, yaşlı adam İbo'dan umudunu kesmiş, kamyon harlaya harlaya yoluna devam etmiş. Şimdi Menzelet Barajı'nın gölünün altında kalan eski Göksun-Kayseri yoluna düşmüşler. Alman Pınarı, Çataloluk, Ali Kayası, Suçatı, derken Tekir'e varmışlar. Yaşlı adam sormuş:

“Oğlum beni niye getirdin buraya?”

“Emmi yoldaş ol diye getirdim,” demiş İbo bıyık altından gülererek. “Kötü mü oldu? Temiz hava aldın işte.”

Yaşlı adam, kamyonu erkenden binmiş, İbo'nun arabayı çalıştırmasını sabırsızlıkla beklemeye başlamış. İbo odunları yükledikten sonra şoför mahalline oturmuş, kontağı çevirip motoru çalıştırmış:

“Emmi Şu arka tekere bir bak hele!” demiş, “lastiğin havası inmiş mi?”

Yaşlı adam saf saf arabadan inince, gaza bastığı gibi yola düşmüş, yaşlı mahallelisi kalmış Tekir’de.

Yaşlı adamın yanında yol parası var mıydı? Maraş’a nasıl geldi, ne zaman geldi, yol boyunca İbo’ya ne kadar sövdü bilemeyiz ama beş on gün sonra yine aynı yerde, eski belediyenin önünde İbo yaşlı mahallelisine rastlamış. Hemen durup sormuş:

“Nereye emmi, mahalleye mi? Gel götüreyim...”

Yaşlı Mahallelisi İbo’ya kızmış:

Cambaz İbo ile Sarı Selahattin tartışmasız, mahallenin en geveze insanlarıdır. Kimi insanlar vardır ki kaşları çatıktır. Pek gülmezler. Şöyle içlerinden gelerek kahkaha attıklarını duyan olmamıŐtır. (*Ya da bana öyle gelir.*) Bir lafa girerken kaşlarının birini kaldırıp, olanca ciddiyetleriyle okkalı okkalı laflar etmeye baŐlarlar. Sıkılıırım bu kadar ciddi insanlardan. Bir yandan da bunların neden gülmediklerini düşünürüm. Dünya bu kadar ciddiye alınmalı mıydı ki! Akşamları anlatılan bunca masallar, biraz da bizleri güldürmek için değil miydi? Komünizmi bu yüzden sevmezdim. Hele o KuruŐev neydi öyle, buzdolabı gibi bir insandı. Onun bir karısı olacağına, hele de onunla aynı yatakta yatacağına asla inanmazdım. Bu denli soğuk, bu denli ciddi biriyle bir kadın aynı yatakta yatamaz gibi gelirdi bana. ÜŐür o kadın vallahi!

İnsan yeri geldiğinde gülümsemeli, gülmeli, gerektiğinde kahkaha atmalı, neşe saŐmalı, saŐılan neŐelere ortak olmalı, bu Şekilde yaşamı renklendirmeliydi bana göre.

Sarı Selahattin ve Cambaz İbo gibileri bu yüzden seviyoruzdur her halde. Böyle insanlar mahallenin neşe kaynakları gibidirler.

Bu iki geveze Ankara’ya kamyonla yük götürmüŐler bir ta-

rihte. Akşamdan sonra Gençlik Parkı'nda bir gazinoya gitmişler, önlerde bir yere oturmuşlar.

O yılların ünlü türkücüsü Saniye Can sahnede türkü söylemekteymiş. İbo, o günlerin güncel türküsü olan,

*Bahçalarda mor meni
Verem ettin sen beni
Nasıl verem olmayım
Eller sarıyor seni*

türküsünü bir peçeteye yazarak garsona vermiş, Saniye Can'dan istek istemiş. Bu sırada arkalardan bir sesler gelince Sarı Selahattin arkaya dönmüş, meğer beş on kişi arkada misket havası oynuyorlarmış. Sarı Selahattin'in bu durum o kadar ilgisini çekmiş ki, bir an sahneyi unutmuş (*muş*).

Biraz sonra iki kişi Sarı Selahattin'in birer koluna girerek havaya kaldırmışlar. Ayakları havada feldirderken Selahattin ne olup bittiğini anlamaya çalışıyormuş. Meğer Saniye Can türkü isteğini söylemedi diye İbo bardağı sahneye fırlatmış (*miş*), kırılan şişe türkücünün ayağını yaralamış (*miş*). Sarı Selahattin arkadaki gençlere bakıyormuş o sıralarda, olanlardan haberi bile yokmuş.

Sarı Selahattin "Ne oluyor?" diye arkasına baktığında aynen kendisi gibi İbo'nun da, ayakları yerden kesilmiş bir halde, iki kişinin kolları arasında geldiğini görmüş. İbo pişkin pişkin, "Merak etme, ben de geliim, ben de geliim," diyor-muş.

Gazinsonun dışına çıkınca, Sarı Selahattin ayağı yere değer değmez kaçmış. Dayak yemeden köşeyi dönmüş. Aslında Sarı Selahattin'in bu işten haberi olmadığını bildiklerinden, kaçmasına da göz yummuşlar, anladığım kadarıyla. Köşeyi dönerken bakmış ki arkasından gelen yok, İbo'ya ne yapa-

caklarını izlemeye başlamış köşeden kafasını uzatarak.

İbo'yu dışarıya çıkarmışlar. Biri bir yumruk vurunca, zaten sarhoş olan İbo yere yıkılmış. Kalkarken karnının altına bir tekme vurmuşlar, upuzun uzanmış. Kalkarken bir tekme daha, bir daha... İbo'yu iyi bir dövmüşler. İzbandut gibi iri yarı ve kalabalık gazino fedailerinin korkusundan Selahattin yardıma bile gidememiş. Dev adamlar, Saniye Can'ın intikamını aldıklarına inanınca İbo'yu bırakmışlar. İbo üstünü başını silkeleyip Sarı Selahattin'e doğru gelmeye başlamış, o da karşı çıkmış. Biraz da sitem etmiş:

“Yahu, şu ettiğin işi beğendin mi?” demiş.

İbo bıyık altından gülererek çıkmış:

“Sana n'oluyor lan? Dayaksa ben yedim! Hem sana beş kuruş hesap ödettim mi, sen ona bak!”

Meğer İbo'nun niyeti, maraza çıkarıp hesap ödemekten kurtulmuş.

Vay be! İbo'ya bakın! Görüyorsunuz değil mi, ne kadar değişik bir insan.

İbo her zaman olduğu gibi bıyık altından gülererek yanımıza geldi, selam verdi, “Ne var, ne yok?” dedi Sarı Selahattin'e.

“N'olsun vallaha, dayımın gülüyle konuşuyorduk, seni görünce bekledim, iki hanek edelim diye.”

“Ne konuşak ki?”

“İbo, sende de bende de laf tükenmez, biz oturup konuşsak sabaha kadar konuşuruz. İster sen anlat, ister ben... Kışın Kürt Ali'nin kaputunu saklamışsın, anlat bakalım nasıl oldu?”

“Kimden duydun?”

“Yahu duymayan var mı ki... Senin yaptıkların Hoca Nasrettin fıkraları gibi dilden dile dolaşiyor. Duruma göre seni geçmişsin.”

Hızardan üç iskemle getirdim, oturduk. On dört yaşın saf-

lııyla her ikisinin de ağızlarının içine bakarak dinliyordum. Sözcükler ağızlarının içinden çıkarken birden şekil alıyor, somut nesnelere dönüşerek başımızın üstünde dolaşmaya başlıyorlardı. Her sözcük ayrı renk ve biçimdeydi.

“Şoför Şerif’in kahvesi yok mu?” diye söze başladı Cambaz İbo, Sanat Okulu’nun karşısındaki kahveden söz ederek, “her zaman gittiğimiz kahve... Garson Kürt Ali de safın biri ya... Kürt Ali adeta sırnaşır, bana takılın diye, bilirsin. Günlerden Cuma... Bir iki arkadaş Cumaya diye kalktık. Kürt Ali de peşimize takıldı. Bir de siyah kaput diktirmiş mi, Suriye’den getirip satanlardan mı almış, onu da giydi. Sicim gibi de yağmur yağıyor. Camiye vardık, abdest alıp içeriye girdik. Bak-tım ki Ali kaputu duvardaki çiviye astı. ‘Dur senin gadanı aldım,’ dedim içimden. Sünneti kıldık, hutbeyi dinledik, farzı kılar kılmaz ben kalktım, Ali’nin görmez tarafından kaputu alıp dışarıya çıktım. İki üç ev ötede bir kapıyı çaldım, ‘Bacı şu şurda dursun, sonra alırım,’ dedim, hemen kahveye koştum. Bir iki kişi bulup kâğıt oynamaya başladık.”

Kürt Ali bakar ki kaput yerinde yok. Tabii önce aklına İbo gelmiş. Yağmur altında kahveye koşmuş. Kapıdan girer girmez de İbo’nun üzerine yürümüş. Yerden bir iskemle kapmış İbo’nun kafasına geçirmek için ama millet bırakmamış. Hurroş gürroş derken İbo vicdana gelmiş gibi, ‘Tabutun birinin içine koyduydum, git de al,’ demiş. Zavallı inanmış, başkası almasın diye camiye koşmuş, sicim gibi yağmurun altında. Bütün tabutları tek tek açıp bakmış, kaputtan eser yok. İyice çileden çıkmış.

“O gelene kadar ben oyunu bitirdim, bölükleri (*oyun sırasında içilen çaylar*) ödeyip kaçtım. Birkaç gün görünmedim hırsı insin diye. Çok istedi, araya kimleri koymadı ki... Bahar gelinceye kadar kaputunu vermedim. Havalara ısınınca kaputun yerini söyledim, gitti aldı.”

İbo bıyık altından, Sarı Selahattin de “Kihhhh!” diye gülüyorlardı.

Sarı Selahattin, “Tabut deyince, Comcom’un (*Adını kimse bilmezdi, Comcom derlerdi*) Tevsir Ahmet’e yaptığından haberin oldu mu?”

“Yook,” dedi İbo. “Şakir Efendi gibi ağırbaşlı bir insanın oğlu Comcom, bilirsin,” diye anlatmaya başladı Selahattin, “kumar falan oynar, çapraz bir oğlan. Evlerinde yatmaya yüzü yok, kardeşinin evinde yatıyormuş. Bir gün yengesi, ‘Abin burda kalmanı istemiyor,’ demiş, yorganını bir beze çıkınılayıp kapıdan göndermiş kaynını. Comcom, yorganı da kumara basmış, kalmış yorgansız. ‘Ne yapayım, nerde yatayım,’ derken camiye varmış, tabutun birinin içine girmiş. Ölü yıkanırken kullanılan büyük havlular yok mu, tabutun içinde onlardan da varmış, mevsim de müsait olunca, burcu burcu kokan havlulardan birini altına, birini üstüne alıp uyumuş. Sabahleyin Tevsir Ahmet tuvalete camiye gelmiş. Tevsirler ölüden, tabuttan korkarlar ya, Comcom tabutun kapağını azıcık açmış, bakmış ki Ahmet geliyor, kapağı takır takır ettirince Ahmet bir kaçmış ki ordan... Comcom orda birkaç gün yatmış. Bir gün babası Şakir Efendi oradayken tabut tıkkırdayınca adam hemen anlamış, ‘Çık lan tabuttan’ deyip çıkartmış, sonra da ordan kovmuş.”

“Kumar kötü şey Selahattin... Allah bizden uzak etti, çocuklarımızdan da uzak etsin! Ayakkabı meselesinden haberin var mı?”

“Yook!” dedi Sarı Selahattin.

“Geçenlerde akşamdan sonra kahveye doğru gidiyordum. Baktım Kürt Ali, avradı yanına almış bir yerlere gidiyorlar. Avrat da koluna girmiş, fors bin beş yüz. ‘Uğurlar olsun Ali, nereye böyle,’ dedim, o değilden. ‘Sağ ol,’ dedi, ‘İsmetgil’e gidiyoruz.’ ‘Selam söyle,’ dedim. Bunlar gittiler.”

İbo bir saat sonra İsmetgil'e varmış, dış kapıyı yekindirip açmış, merdivenin dibindeki Ali ile hanımının ayakkabılarını bir torbaya doldurup Batıpark'ın oraya varmış, otobüs durağındaki kanepeye oturup beklemeye başlamış. Ali ile hanımının yalın ayak oradan geçeceklerini adı gibi biliyormuş(*muş*). Gece vakti nerden ayakkabı bulacaklarmış? Sinema dağılım vakti olunca, gelip geçenleri de başına toplamış, bekliyorlarmış. Bakmışlar ki uzaktan Ali ile hanımı geliyorlar, hem de yalın ayak! Taşlar ayaklarına batıyor, zıplaya zıplaya geliyorlarmış. Millet gülüşmeye başlamış(*miş*). Kürt Ali epey sövüp üzerine yürümüş(*müş*) İbo'nun. Çok fanteziye çıkmış, tiyatro sahnesine dönmüş(*müş*) otobüs durağı. Sonra eş dost araya girince vermiş(*miş*) ayakkabılarını.

Sarı Selahattin buna çok güldü.

“Dur Selahattin, daha gerisi var,” dedi İbo. “İki gün sonra da biz hanımla amcaoğluna misafiriğe diye yola çıktık. Ali karşımızdan gelmesin mi? ‘Nereye İbo?’ diye sordu. Amcaoğluna der miyim? Kafadan attım, ‘Mahmutlar’a,’ dedim. Bir de eke eke, ‘Selam söyle,’ dedi. Biz amcaoğluna gittik, eliyin artığı ne ikram ettilerse yedik içtik dönüyoruz. Baktım Batıpark'ın orda bir kalabalık var. Kürt Ali ahmağı, sen git, Mahmutlar'ın merdivenin dibinde ne kadar ayakkabı varsa çuvala doldur, getir. Ama biz amcaoğluna gittik... Yoldan geçeni çevirmiş, İbo ile hanımı yalın ayak geçecekler diye. Lan biz kaçın kurrasınız? Batıpark'ta biriken kalabalık baktı ki hanımın da benim de ayağımızda ayakkabılar var. Kürt Ali'ye kahkahayla güldüler. ‘İbo seni gene tongaya bastırmış Ali,’ dediler. Kürt Ali seğırtti yanımıza geldi, ‘Lan siz Mahmutlar'a gitmediniz mi?’ diye sordu. ‘Yok Ali,’ dedim, ‘tam oraya gidiyorduk, sonradan fikir değiştirip amcaoğluna gittik.

İbo biraz soluklandıktan sonra “Sen ne yapıyorsun?” diye sordu.

“Kamyonla gidip geliyoruz işte...”

Kamyon Sarı Selahattin’in abisi Kulak Mehmet’indi. Selahattin, kamyonla şehirden şehre, kazadan kazaya yük taşır, para alır, mazot alır, yer içer, Maraş’a döndüğünde de abisi Mehmet’e hesap verirdi.

“Bir şey anlatayım da gül,” dedi Sarı Selahattin. Mehmet benim abim, senin de arkadaşın... Bilmediğimiz biri değil. Geçinmek çok zor, amma ne yapalım, ekmek parası... Geçen burdan Erzincan’a yük aldık. Götürdük. Ordan Trabzon’a gittik. Sonra Erzurum’a geçtik. Orda da Mustafa’yla karşılaştık. İkimiz de Maraş’a yük bulduk, peş peşe düştük Maraş’a doğru geliyoruz. Elazığ’ı geçtik. Evlerinin çatıları kiremitli bir köy var ya yolun kenarında! Adı aklıma gelmedi. Orayı geçince dar bir köprü var. Köprüye doğru girerken bir otobüs beni solladı, aynalarımız şakır şukur birbirine çarptı, ikimizin de aynalarımız kırıldı. Otobüs ilerde sağa yanaşıp durdu. Ama otobüs haklı... Dar bir köprüye girerken benim sol sinyalizimi vermem lazımdı, vermedim. Ben haksızım. Şimdi ne olursa olsun, doğruyu söyleyeceksin.”

“Ben de duracağım ama adamlar kimdir, necidir bilmiyorum. Bir tartışma olsa otobüsün şoförü, yedek şoför, muavin, bir iki yolcu derken kalabalık olurlar; ben tek başımayım. Ne yapayım? Duracak gibi yaptım, sonra bastım geçtim. Onlar otobüse binip bana yetişinceye kadar az ilerideki jandarma karakolunun bahçesine girdim. Doğru başçavuşa gittim, ‘Başefendi’ dedim, ‘az önce şöyle şöyle bir kaza oldu, kazada ben haksızdım, tatsızlık olmasın diye doğru buraya geldim. Zararları neyse vereyim, bizi uzlaştır,’ dedim. Şeker gibi laf, değil mi?”

“Şeker gibi laf ya!”

“Lafım biter bitmez otobüs de geldi. Ben gecikince, Mustafa merak etmiş, o da dönüp geldi. Otobüsün şoförleri, muavin, bir iki yolcu seğırtip geldiler. Başefendi bunları yatıştırdı, ‘Kaptan kaç para istiyorsun?’ diye sordu. Uzatmayalım, iki yüz lira verdik anlaştık. Mustafa da gördü. Neyse biz Maraş’a geldik, yükümüzü indirdik. Akşam eve gelince de hesaplaştık. Sen de bilirsin, şurdan şu fiyattan şu yükü aldık, şu kadar mazot aldık, şu kadar tamirata verdik, şu kadar yemek parası, şu kadar otel parası derken hesabı toplayıp verdim. Filan yerde şöyle şöyle, bir otobüsle birbirimizi sıyırdık, başçavuş bizi uzlaştırdı, iki yüz lira da ona verdik. Artan para da şu... Ne dese beğenirsin? ‘Ohoo, sen Allah bilir o parayı nerelerde yemişsindir?’ Öz kardeşim bana inanmadı. ‘Valla ha sen inanmıyorsun ama Mustafa da şahit,’ dedim. ‘O senden ne kadar iyi ki,’ dedi. İçime battı!”

Cambaz İbo bana bakarak:

“İnsan bir şeyi yapsa içine batmaz Hacı paşa,” dedi, “yapmadı mı böyle içine batar.”

“Neyse, aradan bir iki sene geçti. Gene Elazığ civarındayız. Bu sefer yanımda kendi de var. Yoldan bir ördek aldık (*Tekleme yolcuya ördek diyordu.*) Üç beş lira yemek parası çıkıyor. Mehmet abim yanıma yaklaştı, adam da pencereden tarafa oturdu. Selam verdi, ‘Aleykümselam,’ dedik. Ama adam eğilip bana şöyle bir baktı. Biz şo yollarda çok dolaştığımız için böyle bakanlardan gıcık alırız. Az sonra eğilip bir daha baktı. Ben de; ‘Ne o ahbap, tanıyacak mısın yoksa?’ dedim. Adam dedi ki: ‘Yahu ben seni tanır gibi oldum amma o sen misin, tam emin olamadım. Bir sene kadar evvel sen dar bir köprüye giriyordun, sinyalini vermemiştin, bizim otobüsle senin kamyonun aynaları birbirine çarptı, sen bir karakola sığındın, bizim kaptana iki yüz lira verdin de anlaşmış oldunuz. Sen o şoför değil misin?’ Gözlerime yaş doldu vallahi.

Allah canlı şahit gönderdi bize. Babalın boynuma! Neyse, adam ilerde inince abime dedim ki, ‘Bak sen inanmıyordun, Allah canlı şahit gönderdi. Doğru söylediğime inandın mı?’ dedim. Ne dese beğenirsin? ‘Bu essahsa bundan öncekiler yalandı,’ dedi.”

Cambaz İbo kakkahayla gülerken Sarı Selahattin de gözlerini yumarak “Kihhh!” diye kendine özgü gülüşüyle güldü.

Tam da bu sırada Sarı Selahattin “Aha geldi!” dedi. Baktık, abisi Kulak Mehmet, sepetli motoruyla bize doğru geliyordu. Epey bir tar tar ettirdikten sonra istop etti. Benim uzattığım iskemleyi alırken selam vermeyi unutmadı.

KULAK MEHMET

Kulak Mehmet'in kulakları aşırı şekilde kepçeydi. Mahallede 'Mehmet' deseniz pek tanıyan olmazdı ama Kulak Mehmet dediniz mi herkes tanırdı.

"Nerden Mehmet?" diye sordu İbo.

"Hiç sorma İbo," dedi Kulak Mehmet. Halden çıktım (*babasıyla halde komisyonculuk yapıyordu*) Ulu Cami'nin orda trafikçiler çevirdi. 'Ehliyet, ruhsat!' Buyur! Benim evrakımda hiç eksik olmaz! Adam baktı, baktı... İlle bir şeye bahane bulacak ya, ehliyetin sayfalarını çevirmeye başladı. Eksik yok... En sonunda, 'Bu fotoğraf da sana pek benzemiyor amma...' dedi. Kafam 'tinnn!' etti. Ulan benim her şeyime itiraz et ama fotoğrafıma itiraz etme. 'Yahu,' dedim, 'Allahtan kork, bu kulaklar memlekette kaç kişide var ki bu fotoğrafı bana benzetemiyorsun?' Hepimiz güldük. Meğer trafik polisi de gülmüş(*müş*), ehliyeti geri vermiş (*miş*).

Cambaz İbo kalkınca diğerleri de kalktı ama Kulak Mehmet İbo'ya, "Fırat'ın suyunda banyo yapmışsın, anlat da öyle git," dedi. Tekrar oturdular. İbo anlatmaya başladı:

"Orada yol şantiyesinde çalışıyorduk. Epey de bir hemşerimiz vardı. Her taraf toz... Hava sıcak... Günde iki defa yıkansak gene az... Bir hafta çalışınca iyice kirlendik. Anahtar Sami de orda. Onun cebinde on üç on dört anahtar her zaman olur. Kahveye gitse bu anahtarla gider. 'Bu anahtar her işe yarar,' der. Lav lav konuşur ama altı üstü yok. Ben saçımı yıkadım, o da su döktü. Sonra sabunlandım, iyice temizlendim. Sıra Sami'ye geldi. Saçını köpürte köpürte sabunladı."

ANILAR SOKAĞIMDAN GEÇİT RESMİ YAPANLAR

İçerde Şih Mustafa, Kertel Emmi; dışarda İbo, Sarı Selahattin, Kulak Mehmet dağılmışlar, Hamza Çavuş'la babam, bir de hamalımız Tinton Ahmet başbaşa kalmıştık. Tıslaya tıslaya bütün kalasları dışarıya taşıdım. Sonuncu kalası taşırken o kadar yorulmuştum ki kalasın canlı olduğunu, köklerinin toprağın içinde bulunduğunu, o kalası taşırken bu yüzden zorlandığımı düşünmeye başlamıştım. Kollarıma baktığımda kalasların üzerinden dökülen üğüntülerin yine de kollarımdaki tüylere yapışmadıklarını göreyerek içten içe sınırlendim ama kimseye de hissettirmedim. Olur ya, benimle dalga geçerlerdi. “Ulan,” derdim böyle yorulduğum, ter içinde kaldığım zamanlarda, “bu şekilde çalışmak zor vallahi, ne yapıp edip okumak lâzım!”

Okumuş öğretmenleri, sert görünüşlü doktorları, havalı mühendisleri, kravatları rüzgârda uçuşan cakalı memurları düşünürdüm böyle zamanlarda. Onların iş yaşamı ile bizim çalışma koşullarımız ne kadar da farklıydı birbirinden. Terlemeden kazanmak için, okumak şartmış(mış) gibiydi sanki.

Babam, Tinton Ahmet'e, biriken tahta kırıklarını gösterecek:

“Ahmet,” dedi, “şunları da bir harara doldur da kalabalığı kalksın.”

Tinton Ahmet, doldurma ve hamaliye ücreti hayaliyle hemen işe koyuldu. Kuytu, karanlık, varlığı bile belli olmayan bir köşeden büyük bir harar getirdi. Hiç acele etmeden, bütün ferasetini göstererek tahta kırıklarını harara yerleştirmeye başladı. Ona yardım ederken, bir harara ancak bu kadar tahta kırığı sığdırılabileceğini görüyordum. Neredeyse hararda boş yer kalmamış, tahta kırıkları tek bir tomruk gibi olmuştu. Kolsuz ve (*sirtını acıtmaması için*) çok kalın ve de en

az on yerine yama vurulmuş arkalığını giydi, bizim eve götürceğimizden emin bir şekilde kendisiyle sarıp sırtına aldı, boncuk boncuk terler alınından yanaklarına, oradan da sivri çenesine akmaya başlarken babam:

“Ahmet, onu Adanalı Hacıgile götür,” dedi. “Tarhana vakti, sağdan soldan odun aramasınlar.”

Tinton Ahmet birden durakladı. Hızırın içine dumanlar dolmuş da iyi göremiyormuş gibi önce babama sonra da bana baktı şaşkın şaşkın. Özene bezene doldurduğu hararın bize değil de hediye gibi başka bir yere götürüleceğini anlayınca biraz da bozuldu. Eve değil de başka bir yere gideceğini bilseydi belki bu kadar sıkı istif etmezdi, fazladan yorulmazdı söz gelimi. Bu durumdan rahatsız olduğunu, avurtlarını şişirip puflayarak belirtti. Bana mı öyle geldi acaba? Babama karşı asla öyle bir şey yapmazdı. Babam kendinden küçüktü ama pek sever sayardı onu. Sadece, para alması gereken yerde müşteriden para almadığında babama kızar, “Mustafa, böyle beleşine iş yapma! Çoluğuna çocuğuna yazık!” derdi. Babam da ona hiç seslenmezdi, başını hafiften yere eğerek, duymazlıktan gelirdi. Tinton Ahmet tepki olarak derinden derine puflayınca, hızırın içine çöken dumanlar dağılıverdiler hızlı bir şekilde. Sonra hararı yekindirdi, tıslaya tıslaya yola çıktı. Ben de:

“Baba, dün hatınanamın çamaşırlarını getirmişt看, vermeyi unuttum; anam yumuş, gidip de onları vereyim,” dedim, anamın sıcak su sabunu ile küllü suda çitileye çitileye yıkayıp gölgede kuruttuğu, kuruduktan sonra dikkatle katladığı, katladıktan sonra da bir bohçaya koyduğu çamaşırları aldım, babaannemin bir sokak öndeki evine doğru yürüdüm.

KELLEÇİ ABDULLAH ÇAVUŞ

Köşede Kelleci Abdullah Çavuş'un evi vardı. Doğramalarını biz yapmıştık. Oradan her geçişimde, eserimiz olan pence-relerine bakar, doğramaların sarkmadıklarını gördükçe, biraz da kendime pay çıkararak övünürdüm. Büyük oğlu Ali Rıza yaşıtımdı. Sanat Okulu'nda okuyordu. Abdullah Çavuş mezbahanenin yanında kelle üter, üttükten sonra paçacılar satardı. Paçacıların hepsi de ondan alışveriş yaparlarmış. Ne hesaba akli ererdi ne paraya. Belki mahallenin en saf insanı oydu. Çocukların bile kandırabilecekleri, saf biriydi. Böyle biri nasıl zengin olmuştu bir türlü aklım almazdı. "Allah onun saflığına veriyor," derdi mahallenin büyükleri.

VE DEDEM

Dedemi zar zor anımsıyorum. Vefatında altı yedi yaşımdaymışım. Benden bir buçuk yaş büyük olan Fettah abim ne kadar da iyi anımsıyor bu eski (çok eski) yılların anılarını. İmreniyorum ona doğrusu... Bense, dedemin çok yaşlılığında bu gediğin başına uzun ve kalın bir minderle bir yastık attırıp, gelip geçenleri seyrettiğini, yanında her zaman bir tepsi baklava bulundurduğunu, tanıdık tanımadık herkese, “Allahi (*Allahı değil, Allahi*) seversen iki dilim ye de öyle git!” diye ikram ettiğini kıt sıt anımsıyorum. Dahası, ayağında, ayak bilekleri düğmeli beyaz ve uzun bir paçalıdon, üst tarafında da aynı bezden, aynı renk bir köyneği vardı. Bunları anımsıyorum ama ben yanına geldiğimde ne yapardı, beni nasıl severdi, benimle ne konuşurdu onlar belleğimde yer etmemiş. Daha da küçükken (*belki üç yaşında falanken*) hızarın önünde beni yakalamak için kollarını açarak üzerime geldiğini, benim de (çocukluk işte) ondan kaçmak için sağa sola paytak paytak koşmaya çalıştığımı anımsar gibiyim. Sonra ne olmuş (*muş*) tu? İşte böyle yerlerde belleğimdeki puslar kalınlaşıyor ve anımsama şansımı yitiriyorum.

BEYOĞLU HÜSEYİN

Mıstıların (*halamlar'ın*) evini geçince sokak sola dönüyordu. Karşıdaki evin (*ev demeye insanın dili varmıyordu ama orada iki üç aile oturuyordu*) ikinci katındaki tek odada Beyoğlu Hüseyin kalırdı. Tam aklımdan geçirirken kapı açıldı ve Beyoğlu Hüseyin sokağa çıktı. “Acaba düşünmesem karşılaşmaz mıydık?” diye geçirdim usumdan. Bazen böyle oluyor bende, usumdan geçirdiğim biriyle burun buruna geliyorum. Başkalarında da olur muydu acaba? Yine öyle oldu, aniden karşı karşıya geldik Beyoğlu Hüseyin’le. Orta boylu, sarıklı, sarığının bir ucu bazen göğsünden bazen de sırtından aşağıya doğru sallanan, fazla uzun sayılmayacak seyrek sakallı, (çenesinden *tutamlayınca alttan bir iki parmak görünecek uzunlukta*, büyüklerin söylediklerine göre *sünnet-i seniyyeye uygun*) sakalına kır düşeli epey olmuş, gözleri (*haramı görmemek için*) sürekli yerde, elinde kalınca bir bastonla karşıma çıkıverdi. (*Bastonunun öyküsünü ve neden taşıdığını az sonra anlatacağım.*)

Beyoğlu Hüseyin baklava ustasıymış. Karadayı’nın Şahin, baklava açmayı ondan öğrenmiş. “Ustam!” derdi Beyoğlu Hüseyin’in adı geçtiğinde. Maraş’ın en iyi baklava ustasıymış Beyoğlu Hüseyin. Sonradan tanıştığım (*daha doğrusu bacanak olduğum*) dondurmanın efendisi Mehmet Kanbur da Şahin Usta’dan öğrenmiş baklava işini. Kimseleri beğenmeyen Mehmet Kanbur, Şahin Usta’dan övgü ile, hayranlıkla söz ederdi.

Beyoğlu Hüseyin, zar gibi baklava yufkası açarken, günün birinde (*işte, lafın gelişi*) dindar biri olmak istemiş, ne olduysa. Baklavada ne kadar aşırılığa kaçıp bir numara olmuşsa, dinde de o kadar aşırılığa kaçmış. Evini kalın kalın kitaplarla doldurmuş. Yakınlarının tüm ısrarlarına karşın işi gücü sav-

saklayıp, (*birkaç ay sonra da tamamen bırakıp*) sürekli okumaya başlamış. Neyin helal neyin haram, neyin sevap neyin günah, neyin iyi neyin kötü olduğunu kitaplarda araştırmaya ve onunla amel etmeye başlamış. Sürekli namaz kılıyor, ramazanın dışında bile pazartesilerle perşembeleri oruç tutuyormuş. Din konusunda çok duyarlı ve dikkatli ve ihlaslı ve de takvalı biri olmuş. Dine yeteri kadar hassasiyet göstermeyenlere bastonla vurmaya başlamış(*mış*) sonunda. Bel ağrısından ya da diz ağrısından taşımadığı bastonu onun en büyük yardımcısıymış(*mış*). Bastonu onun vücudunun bir parçasıymış gibi gelirdi bize. Bastona çöke çöke yürümezdi; bastonu ortasından terazileyerek tutar, yola öyle giderdi.

Birden karşıma çıkınca biraz çekindim ama “Hacı, sen mi-sin oğlum?” deyince etrafımdaki korku sisleri dağıldı. Belli ki beni ‘din karşıtı zındığın biri’ olarak görmüyordu. Zaten yaşam da bu şekilde suçlanmaya uygun düşmezdi. Ayaküstü öğütlerde bulundu bana. “Oğlum, bu dünya fâni, yarın bir gün sonsuz bir âleme gideceğiz. Rabb-i zülcelal hazretlerinin huzuruna çıkacağız. Abdestini al, namazını kıl, orucunu tut, pis işlerle uğraşma, ben seni Cumalarda görüyorum, aferin, ama Cumadan Cumaya yetmez, beş vakit kılmalısın. Bak, aklın erecek yaşa gelmişsin.”

Beyoğlu Hüseyin’e, en külhanbeyi abiler bile karşı çıkmazken ben ne diyebilirdim ki? Belki onar defa “Tamam, peki, hay hay, olur!” dedikten sonra üstat benim dindar bir genç olacağıma inandı ve bana yol verdi. Kendi de; bastonunu (*aynı zamanda silahını*) terazileyerek; kafası, karşılarından gelenlerin dizden yukarısını göremeyecek kadar eğik, sarığının sarkan ucu sallana sallana yürümeye başladı.

Yırttık...

BABAANNEM

Babaanneme “Kıçlı Hatiç” derlerdi. Kıçlılar’dandı. Dede-
min vefatından sonra evde tek başına kalmıştı. Torunların-
dan bizleri, özellikle de Fettah abimi çok severdi. Fettah abi-
min neden çok sevildiğinin öyküsü de şöyleydi:

Amcamın çocuğu yoktu. Babamınsa ilk eşinden çocukları
olmamış. On yıl sonra, ilk eşi Çırmıklı Hatiç ‘Senin çocuğun
olur, sen evlen, ocağınız kör kalmasın,’ demiş, babamı Yusuf
Kalfa’nın kızı Fatma (*anam*) ile evlendirmişler. Anam hamile
kalmış! Araboğlu Mehmet Ağa ailesinin ilk çocuğu doğacak-
mış ama kız çocuklarını hiç sevmeyen babaannem anama,
‘Eğer kız doğurursan yatağını bahçe kapısının iç tarafına se-
rerim; yok eğer oğlan doğurursan, kırk gün sana hizmet
ederim,’ demiş, kız ya da oğlan doğurmak anamın elindey-
miş gibi. Fettah abim doğunca da ne edeceğini şaşırılmış hatı-
nanam. Sahiden de anama kırk gün hizmet etmiş, elini ılık
sudan soğuk suya vurdurmamış. Fettah bebek, değil ailenin,
mahallenin en sevgili çocuğu olarak büyümüş. Babamın hatı-
rına, gerek ailemiz gerekse (*kadın olsun, erkek olsun*) mahal-
leliler onu tanır ve severlerdi. Onun yeri ve hatırı başkaydı.
Gözü görmez halamın (*babamın halasıydı, kocasının vefatın-
dan sonra gözleri görmez olmuşmuş*) kocası, Çanakkale’de bir
gözünü kaybeden Yüzbaşı Fetah Efendi’nin adını vermişler
abime. Abdurrahman, babamın amcasının adıymış, Reşit
de... Deli Reşit derlermiş, babamın bu amcasına.

Fettah abim de, hısım akrabanın gösterdiği bu sevgiye ka-
yıtsız kalmaz, herkesle sıcak ilişkiler kurardı. Örneğin, Mah-
mut dayımın dört yaşındaki kızı Tülay’a bir külah dondurma
alır, uzun bacaklarıyla koşa koşa, dondurmayı eritmeden gi-
der Tülay’a verirdi. Sonra da takılmak için, “Bir defa da ben
yalayayım mı?” derdi Tülay’ın hayır diyeceğini bile bile. Tü-

lay da, “Yok! Bu benim dondurmam,” derdi, vermezdi, biz de gülüşürdük. Ya da “Tülay, buzdolabında yiyecek var mı?” der, Tülay da bu soruya her zaman, “Yok! Dolapta yiyecek yok!” derdi. Abim dolabı açmaya çalışır gibi yapardı, Tülay da dolabın kapağına sırtını dayayıp (*güya*) engel olurdu ona. Çok severdik Tülay’ı. Bayılırdık ona.

Ben de Ahmet dayımın kızlarının abisiydim. Onlar da beni çok severlerdi. Küçük Veciha’yı kucağımdan, omzumdan indirmezdim. Abi olmak kolay değil. Konuşturur konuşturur gülerdim ona.

Çayhanenin üstündeki dedemin konağının cumbasından bazen Güllü Abla işaret eder, abim de konağa dalardı. Güllü Abla’mız siyah sandığı açar, abime sucuk, samsa verirdi. Güllü Abla’mız Yusuf Kalfa dedemin ikinci eşiydi. Anamın anası olan ilk eşi ölünce dedemi Güllü Abla ile evlendirmişler. Anam abla deyince bizim de ağzımız öyle alışmış. O bizi, biz de onu çok severdik. Üvey anneanne demeye bin şahit gerekti. Çok iyi kadındı Güllü Abla’mız.

Hatınanam kız çocuklarını sevmez, (*resmen sevmezdi, sevmediğini saklamaya gerek bile görmezdi*) dahası kucağına bile almaz, erkek çocuklarının da her birine bir lâkap takardı ama oğlu Mustafa’nın çocuklarına lâkap takmadığı gibi bizleri çok sevdi. Kızlarının oğullarına sarı, kulak, uzun, cingören, gigik, mahrasa, ağaçoğlan gibi lâkaplar taktığı meşhurdur. Bize öyle bir lâkabı lâyık görmezdi. Severdi bizi...

Kapıyı çaldım. “Kim o!” diye bağırınca cevap verdim, “Benim hatınana! Hacı!”

Ben bu ad konusunda çok dertliyimdir. Babam nüfusa kaydettirirken (*nüfus kaydı doğduğum gün değil, doğduktan üç beş yıl sonra yapılmışmış.*) *Temmuz gibi doğmuşum ben. Babam Ördekdede köyündeki arazilerimizi biçtirmeye gitmişmiş, anam patlıcan dolması hazılamaktaymış, o ara ben doğ-*

muşum. Nüfusta 02/02 yazıyor ay ve gün için, yani şubatta doğmuşum gibi görülüyor. Küllüyen ve resmen yalan! Bir çocuğu üç beş yıl sonra nüfusa kaydettirirseniz böyle olur işte. Ay ve günü 01/01 veya 02/02 ya da 03/03 yazıyorsa nüfus kâğıdında, bilin ki uydurmadır o. Eski yıllar içindir bu yazdıklarım. Bazı arkadaşlarım 'Büyük adamların doğum tarihleri ihtilaflı olur,' derlerdi nerde okumuşlarsa. Yoksa?) "Hacı olsun," demiş memura. Dayısının adıymış. Nüfus memuru öyle her adı yazar mı? Orada başçavuşun eşeğinin olmadığını anımsatacak ya, "Hacı sıfattır efendi, tek başına isim olmaz!" demiş. Babam da "Hacı Ali olsun bari" demiş, olmuşuz Hacı Ali. Böyle kalsa iyi... Ortaokula başladık. Sınıf defterine Hacı Ali yerine Hacı Galip yazmamışlar mı? Hocanın biri sınıfta yoklama yaparken Hacı Galip deyince şaşır-dım. Okul numaram aynı... 127... Parmağımı kaldırıp itiraz ettim: "Hocam, Hacı Galip değil, Hacı Ali olacaktı..." O hoca kimdi, neciydi bilemiyorum, bilsem öbür dünyada yakasını tutacağım. Gerçekten de... "Otur lan!" dedi sert mi sert bir sesle. Adam öğretmen olmuş, elbette ki bağırp çağırarak, dövecek. Boru mu, öğretmen bu? Dediğim gibi, "Otur lan!" diye bağırdı, (belki de kükredi) "Ali olsa n'olur, Galip olsa n'olur?"

Doğru ya! Bir hızarıcının oğlu ne olabilir ki? Bunlar insan mı ki hocamızın yanında? Olsa olsa böcektir bu çocuklar! Ya da birer keçi yavrusu...

Yaşça da küçüğüm, cüsse olarak da ufacığım, (sınıfın en ufak tefeği Yusuf Ziya Erdoğan'la bendim) korkudan siniverdim. Ondan sonra geldi Hacı Galip, gitti Hacı Galip! Hele Küp Ahmet hoca benim adımlı okurken H'yı Arapçadaki gibi hırıltılı çıkarmaz mı gırtlığını zorlayarak, sinir olurdum. Mahmut Güvenen de aynen onun gibi çağırırdı beni gırgırına, hocaya öykünerek.

Bu kadarla kalsa iyi... Geldik liseye... Kendimi kurdum, Galip'i lisede sildirmeye niyet ettim ama bizim sınıf başkanı-mız 537 Süleyman Başaran, ortaokuldan tanıdığı beni, sormaya bile gerek görmeden Hacı Galip olarak yazmamış mıymış sınıf defterine! Eyvah ki hem de nasıl! Üç yıl da öyle geçti. Liseden mezun olurken hocaları zor ikna ettim adımın Hacı Galip olmadığına da, diplomaya Hacı Ali yazdılar, iki saat nazlandıktan, epey bir araştırdıktan, başka hocalara danıştıktan sonra. Sonunda Kimya Fakültesi'nde şuraya buraya "H. Ali" yazdılar ve arkadaşlarım H.'nin ne olduğunu bilmedikleri için "Ali" demeye başladılar. Mahallede Hacı, ortaokul ve lisede Hacı Galip, üniversite ve askerlikte Ali olduk. Karman çorman oldu adımız.

Az tanıdığım biri bana adımla hitap etse, Hacı ya da Hacı Galip veya Ali dese, onu nereden tanıdığımı büyük bir yaklaşıklıkla çıkartırım.

Oysa iki isimli ne kadar da büyük adam vardı. Yahya Kemal, Nazım Hikmet, Reşat Nuri, Refik Halit, Faruk Nafiz, Necip Fazıl, Mehmet Akif, Bedri Rahmi, Arif Nihat, Ceyhan Atıf, Ahmet Arif... Ve daha niceleri... İmrenirdim bu isimlere...

Kalın bir sicimi çekerek kapıyı açtı babaannem. Beyaz dutun ve neredeyse üzerime devrilecekmiş gibi eğri duran siyah dutun altından geçtim; ahşap merdivenlerden, (çocukluğumda aylarca yatıp sallandığım ceviz beşikten gelen gıcırtiların benzerini duya duya) yukarıya çıktım. Babaannemin evinin üzeri damdı. Alttan kalın kalın mertekler, tahtalar görünürdü. Merteklerin saçak kısmının bir yerine yazları bir kırlangıç ailesi yuva yapmış olurdu. Kırlangıçlardan biri gider biri gelirdi. Ağızlarındaki yiyecekleri, vıçırdaşarak bekleyen civcivlerine yedirirlerdi. Babaannem, çardağa pislemesinler diye kırlangıç yuvasının altına bir bez gererdi.

Yaz boyu kırlangıçlar bu beze pisler, güz gelip havalar soğumaya başlayınca kırlangıçlar yavrularını yuvadan uçurmuş olarak sıcak memleketlere giderlerdi. O zaman babaannem, yuvanın altına gerdiği bezi yerinden çıkartır, kapının önündeki çöp tenekesine bırakır, “Allah ömür verirse, seneye yenisini gererim,” derdi.

Babaannem beni mindere oturttu. Anamın yıkadığı çamaşırları bohçadan çıkarttı. Bir komutan titizliğiyle tek tek inceledi. Temizliğini beğenmişti çamaşırların. “Hah, işte çamaşır böyle yıkanır. Eline koluna sağlık... Ötekiler de kirlilerimi alıyorlar ama anan gibi yıkayamıyorlar. Onlar çamaşırları yıkayıp getirdikten sonra bir de ben yıkıyorum. İş bilene ben kurban olayım, iş bilmeyen de bana kurban olsun.” dedi.

Çamaşırları sandığa koyduktan sonra, başka bir sandıktan elma çıkardı, soyup bana verdi. Soyup bana verdi diyorum, gerçekten de öyle yapardı. On dört yaşımıdaydım, cebimde her zaman küçük bir bıçağım olurdu böyle işler için. Erkek çocuğu olduğumdan, bir de Mustafa'nın oğlu olduğumdan babaannem bana (*Reşit o zaman küçüktü ama abime de, Abdurrahman'a da*) böyle hizmet ederdi. Babaannemin yanında kendimizi şehzade gibi hissederdik. Elmayı, portakalı (*onun sandığında elma, portakal gibi bulunmayan meyvelerle tereyağlı kurabiyeler olurdu*) soyar öyle verirdi bize. Biz elmayı yerken de yüzümüze bakar, adeta hayranlık duyuyormuş gibi incelerdi bizi. Her zaman öyle yapardı. Yüzümüzü gözümü inceler, tatlı sözler söylerdi.

Elmayı henüz bitirmiştim ki sandığı bir kez daha açtı. Ortalığa yayılan tereyağı kokusundan, babaannemin kurabiye vereceğini anlamıştım. Kurabiyemi yerken babaanneme Adanalı Hatiç'i sordum, bir taraftan da kurabiyenin kırıntıları yere düşmesin diye sol elimi altına tutuyordum. Böyle yaptığım zamanlar Araboğlu dedemi anımsarım. Ben küçük-

ken vefat eden dedemin, yemek yerken dökülmesin diye sol elini kaşığın altına tutuşunu nedense çok iyi anımsıyorum. Maraş harbinde kalenin savunmasını yaptığı anlatılan bu cesur adamı dikkatle inceler, dedem olduğu için içten içe gururlanır, gururlandıkça da onun jandarma onbaşısı olduğu günleri sanki görmüşüm gibi hayal eder, hayallerime kahraman yapar, bazen kucağına oturup bembeyaz olmuş sakallarını hafif hafif sıvazlardım. (*Sahiden öyle mi yapardım acaba? Bu anılar o kadar kalın pusların arasındaydı ki net olarak çıkaramıyordum.*)

Kırlangıçlardan biri tekrar gelip civcivler vıcırdışmaya başlayınca, hayallerim hafif rüzgâr almış tül perdeler gibi sallandı, kayboldu.

“Babam bir harar tahta kırığı doldurup Adanalı Hatiç ablaya gönderdi,” dedim.

“İyi etmiş...”

“Babam Adanalı Hatiç ablayı çok seviyor hatınana,” dedim. “Kocası İsmail amcayı da çok seviyor.”

“Sevsin yavrum,” dedi babaannem, “onlar iyi insanlar. Bak sana bir şey anlatayım da iyi belle, unutma! Adanalı Hatiç’le ben özbeöz teyze çocuklarıyız. Ben dedenle evlenince -harpten sonra Suriye’de kaldı- beş altı sene Deyr uz Zur’da kaldık. Deden Urfa’nın Suruç ilçesindenmiş. Sultan Hamid bunları zorla Deyr uz Zur’a götürmüş, müteahhitlik yaptırmış. Hastane yapmışlar, mektep yapmışlar, hükümet binası yapmışlar... Sonra da orada kalmışlar. Sülalesine Tahtasızlar derler. Deden, eniştesi Yüzbaşı Fettah Efendi’nin hatırına kolay bir askerlik yapmak için Maraş’a gelmiş(*miş*), buradayken evlendik. Evlendikten sonra beni, ‘Bağa göçüyoruz,’ diye kandırdı, 22 gün yolculuktan sonra Deyr uz Zur’a götürdü. Ben o zaman o kadar gencim ki, cahillik işte, ‘Bu nasıl bağmış,’ diyorum, ‘gitmekle varamıyoruz.’ Oraya yerleştik. Ben

orada Arapça öğrendim, baban Mustafa'yla halan Zekiye orada doğdu. Ama ben memleket hasretine dayanamadım. Sararıp solmaya başlayınca ailenin büyükleri, Mehmet dedene, 'Muhammed oğlum, bu kadın burada hastalanıp ölecek, en iyisi sen Maraş'a git,' dediler. Biz göçü yükledik, Maraş'a geldik. Fettah Efendi'nin yardımı ile deden onbaşı olarak askeriyeye girdi."

Babaannem kurabiyemi bitirdiğimi görünce:

"Dut toplayayım mı?" diye sordu.

"Yok hatınana," dedim. "Sonra n'oldu?"

"Bak sana Adanalı Hatiç'i anlatacağım... İyi dinle! Biz Maraş'a yerleştik. Baban Türkçe bilmiyor... Halan iki yaşında, baban da dört yaşında ancak var... Bir gün Adanalı Hatiç'e gezmeye gittim. Kucağымda Zekiye halan var, babanın da elinden tuttum, Acemli'deki evlerine gittik. Konuştuk falan... Neyse babanın karnı acıkmış, başladı ağlayıp vızıldamaya. Adanalı Hatiç, Arapça bilmediğinden ne dediğini anlayamıyor, ama babanı çok sevdiği için Türkçe, 'Ne istiyorsun yavrum, gadasını aldığım,' deyip duruyordu. Baban da Arapça, '*Bakla aynak!*' yani, 'Gözünü çıkartırım ha!' deyip duruyordu. Bir iki defa böyle dedikten sonra parmağını Hatiç'in gözüne sokmasın mı? 'Eyvah,' dedim ama kadının bir gözü kan içinde kaldı, görmez oldu. Çok utandım, çok suçlandım ama kaç para? Kadıncağызın gözü kör oldu. Ama yavrum, buna rağmen Adanalı Hatiç, babanı o kadar çok sever ki, kendi çocuklarından daha çok sever desem yalan olmaz. Baban da bana ne kadar hürmet ederse Hatiç'e de öyle hürmet eder. Tahta kırığı gönderir, tarlada buğdayları biçtiğinde evvela Hatiç'in zahrasını gönderir. Gönderecek tabi yavrum. Adanalı Hatiç'e ne yapsa hakkını ödeşemez!"

Babaannem, küçük Mustafa'nın göz çıkarma olayını anlatırken, yuvadaki kırlangıçlar (çok iyi *anımsıyorum*) hiç cikir-

demediler. Bizi mi dinledilerdi acaba?

Adanalı Hacı'ı tam anlamıyla öğrenmiş olarak oradan ayrıldım.

Hızara girerken hamalımız Tinton Ahmet de geldi.

“Tamam Mustafa,” dedi, “ahırlarına boşalttım, geldim. Sana da çok selamı var. Göresim geldi, bir gün gelsin de göreyim, diyor.”

Babam güldü:

“Bu hafta işim sıkı da haftaya gideyim,” dedi.

Sonra iki çitçitli kırmızı cüzdanından hamaliye ücreti olarak bir demir iki buçuk lira verdi. Öyle bir işin hamaliyesi bir buçuk lirayken iki buçuk lira alan Tinton Ahmet, zeybek oynar gibi yarım dönüp dizinin birini yere vurdu, Mustafa Kemal Paşa'yla Yunan'ı denize döktükleri zamanlardaki gibi keyiflenerek:

“Hey gidinin efesi, efesi, efelerin efesi”

Diye Yörük Ali Efe'yi anlatan türkünün nakaratını söylemeye başladı. Bazen de bu nakaratı, başka hiçbir yerde duymadığım şekilde söylerdi:

“Tabancamın demiri,

Teslim olmam, ölüm Allahın emri.”

Babam, böyle zamanlarda Tinton Ahmet'in bu kadar keyiflenmesine memnun olur, bazen bıyık altından bazen de sesli olarak gülerdi.

Tinton Ahmet böyle bir para aldığı zaman hemen eve gider, evin eksiği neyse siparişini alır, bakkala koşardı. Babamla Hamza Çavuş da gülerlerdi onun telaşına. Bu defa da öyle yaptı.

Karısı okuyuculuk yapardı Tinton Ahmet'in. Okuyuculuk deyince biraz duracaksınız. Her kadının kârı değildir bu işi yapmak. Bakın nasıl olurdu bu iş:

OKUYUCULUK

Oğlan everecek aile bir okuyucu kadınla anlaşır, ilkin. Her mahallede bir iki tane vardır okuyucu. Düğüne davet edilecek ailelere (*yakınlıklarına, uzaklıklarına göre hediyeler verilerek*) okuyucuyla gönderilir. Falan gün düğün var, dedirtilir. O ailenin hanımı da okuyucuya tarhana, bulgur, mercimek falan verir. Okuyucu bunları (*yanında dolaştırdığı*) bez torbalara doldurur, bulguru mercimeği birbirine karıştırmadan. Bunlar onun geçimidir. Yiyeceğini yer, fazlasını bakkallara satar... Düğün boyunca okuyucu görev başındadır. Yemek yapar ya da yemek yapanlarla, misafirlerle ilgilenir, yaramaz insanlara dikkat eder bir hırsızlık olmasın diye, çocukların haylazlıklarını bir kararda tutmaya çalışır, falan... Bir de tohumgavıt götürür ki en zoru budur. Kız evine okuyucuyla gönderilen tohumgavıt genellikle keçi olur. Keçinin uzun boynuzlarına elmalar, portakallar geçirilir, beline çok süslü bir bohça bağlanır, boynuna da bir kelep altın takılır, keçi giderken şıkır şıkır ederek sallansın diye. Aslında bu bir kelep altın çoğu zaman, mahallede durumu yerinde olan birinden ödünç alınır, sonra iade edilir. Okuyuculuk mesleğinin en zor kısmı tohumgavıt götürmektir demiştik ya, işte bu bir kelep altın yüzünden. Altının düşmanı çok olur, serserinin biri kapıp kaçmasın diye okuyucunun yanında kocası ya da yetişkin oğlu da olur.

KAPIARDINA ŞEKVA EDERSEM CÜNHAL DÜŞERSİN!

“Ben bir eve varıp da geleyim Mustafa,” dedi. “Zaten vakit öğleye yaklaştı.”

Tinton Ahmet çıktıktan sonra babamla Hamza Çavuş epey bir güldüler. Tam bu sırada yaşlı bir kadın geldi. Siyah bir çarşaf giymişti. Kenarı oyali beyaz bir başörtüsüyle başını kapatmıştı. Kaşlarının arasında elif şeklinde bir dere vardı sanki. Bu elif onu biraz da sert gösteriyor(*mu*)du. Sol kaşını iyice yukarıya kaldırarak konuşmaya başladı:

“Usta,” dedi, “bizim evin dam süllümü kırılmış şunu derhal tamir edin! Parası peşin!”

İşin sıkı olduğu bir zamanda dam merdiveni ile uğraşmaya zaman ayıramayacak olan babam:

“Bacı,” dedi, “haftaya gel de yapalım.”

Kadın belalı birine benziyordu:

“Yook! Bu merdiveni bugün yapacaksınız! Siz bu mahalenin marangozu değil misiniz? Sizi kapıardına şekva edersem cünhal düşersiniz!”

Bildiğim kadarıyla; kapıardı hükûmet, şekva şikâyet, cünhal düşmek suçlu bulunmak anlamına geliyordu. Babam sesli güldü. Sonra Hamza Çavuş’a:

“Oğlum Hamza, vallaha iş ciddi! Sen git de şu merdiveni tamir et!” dedi gırgırına.

Hamza Çavuş, bu kadar işin arasında merdiven tamir etmenin sırası olmadığını bildiğinden, istemeye istemeye keserini, bıçkısını alıp kadınla beraber çıktı. Babam da yapılmakta olan pervazlı kapıya devam etti. Ben gönye burunlarını kestim, babam altılık çivilerle çivilemeye başladı. İşin şurası da hoşuma giderdi: Pervazlı kapıya çakılan çivilerin bir buçuk santim kadarı kapının arkasından çıkardı. Bunların ya-

mulması gerekirdi. Böyle kolay işlerde yamma işini babam bana bırakır, kendisi de keserin arkasıyla çiviye destek olurdu. O, keserin arkası ile çivinin başına bastırınca ben de büyükçe bir çekiçle çivinin ucunu tahtanın damarlarına paralel olarak yamar, ele gelmeyecek kadar derine gömerdim. Böylece iş ortaya çıkarken, vaktin nasıl geçtiğini, güneşin dans ederek yer değiştirmelerini fark etmez olurdum.

Yarım saat kadar sonra Hamza Çavuş tamiratını yapmış, yaşlı kadından on lira tamir ücreti almış olarak geldi. Hamza Çavuş öğle yemeğine evine giderdi. Dönüşte de çok sevdiği çocuklarını anlatırdı bize, ilk kez anlatıyormuş gibi. Üstünü başını silkeledikten sonra babamdan izin isteyip evine gitti.

Öğle olmuş, ben de acıkmıştım. Babama, kebab yemek istediğimi söyledim. “Bana da yaptır,” dedi. Ben durur muyum? Ciğer kebablarına hayran olduğum Kadir Usta’nın dükkânına adeta uçtum.

CİĞER KEBAPÇISI KADİR USTA

Anne tarafımdan dedem Yusuf Kalfa'nın konağının bir iki dükkân altında Kadir Usta'nın kebabçı dükkânı vardı.

Ciğer kebabçılığında; Mağaralı'da Bahittin Usta, Arasa Camii'nin alt tarafında Bahtiyar Usta, Uzunoluk'ta Beyaz Usta, Dükkânönü'nde Kızgın İbrahim neyse, bizde de de Kadir Usta oydu. İnce dalan, uzun boylu, upuzun sakallı, güler yüzlü, Türkçesi düzgün, eli erdemli bir kebabçı ustasıydı. Zannedersem bir tarikata bağlıydı. Dindarlığı asla bağnazlık derecesinde değildi ve insanları ötekileştirmezdi.

Kadir Usta mutlaka keçi ciğeri kullanırdı ve ciğerin üzerindeki zarları üşenmeden tek tek sıyrır, sonra da ne küçük ne büyük olacak şekilde doğradığı dikileri ince ve yuvarlak ciğer şişlerine çabuk çabuk dizerdi. İlk diki ciğer, ikincisi kuyruk, üçüncü ve dördüncü dikiler yine ciğer, bir sonraki yağ olacak şekilde ciğerlerle yağları dizer; dükkânın, tel dolap şeklindeki küçük vitrinine, yoldan geçenlerin görecekları şekilde yerleştirirdi. Dişi koyunların kuyrukları ateşte çok fazla eridiğinden, bunları kavurmacılar kullanır; Kadir Usta gibi ciğercilerse, ateşte fazla erimeyen erkek koyun kuyruğunu tercih ederler.

Pervaz yapmak için bakkaldan özenle seçtiği soğanları tel tel doğrar, süzekli bir leğende, üzerine bolca tuz attıktan sonra yoğurur gibi bol suyla yıkayıp sasısını alır, sonra üzerine maydanoz doğrayıp bolca ekşi külü ve biber atardı. Soğan yemeyenlerin bile imrenerek baktıkları soğan pervazı, öncesinden tezgâhın üzerinde hazır olurdu.

Ciğer kebablarını sol eliyle sürekli çevirirken sağ eliyle mangalı yelpazeler, ateşi harlı tutardı. Kebabı ne çiğ bırakır ne yakacak kadar fazla pişirirdi. Kebaplar piştikçe, eriyen yağ kömüre damlamaya başlar, damladıkça mangaldan cızırtılar

duyulur, cızırtılar duyuldukça da kebab dumanları yoğunlaşır. İşte o zaman da Kadir Usta, az sonra kebabları çekeceği yarım somunun arasına ciğerleri alarak sıkıştırır, kömürün üzerine damlamaya başlayan yağları somun ekmeğine alırdı. Tekrar mangala koyduğu şişlerin üzerine tuz biber karışımını serper, üzerine de yağlı somun ekmeğini açık olarak, açık kısmı şişlere gelecek şekilde koyar, yarım dakika bu şekilde ekmeği ısıtır, sonra da pişen ciğerleri arasına çeker; üzerine tel tel kıyılmış soğan pervazı, bir şiş közlenmiş domates, iki tane közlenmiş yeşilbiber koyduktan sonra kebabçılarının kullandıkları özel kâğıda sararak müşterisine verirdi.

Bir yandan kebablarını pişirirken diğer yandan da, bu küçük dükkânda ciğer yiyen müşterilerine göz atar, bir istekleri olup olmadığını ve daha önemlisi, kebablarını yerlerken memnun olup olmadıklarını anlamaya çalışırdı. Soğan yemeyenleri hatırında tutar, aradan yıllar geçse bile onlara kebab hazırlarken soğan koymadan servis yapardı. Müşterilerinin acılı mı, acısız mı; soğanlı mı soğansız mı; domatesli mi domatesiz mi yiyeceklerini aklında tutar, asla şaşırmasdı. Müşterilerine, çok lüks lokantaların özel garsonları gibi nazik ve kibar konuşurdu. Mahallemizin en ciddi, en terbiyeli, en dürüst insanlarından biriydi Kadir Usta.

(Abarttığım yerler oldu, kabul ediyorum ama bu bölümü hiç mi hiç abartmadım. Gerçekten! Sarı Selahattin olsaydı, kuşkusuz 'Babalın boynuma,' derdi inandırmak için sizi.)

Öğleye doğru kebabçı dükkânından çıkmaya başlayan dumanlar, birkaç dükkân öteye kadar kebabın kokusunu götürür, yoldan geçenlere acıktıklarını anımsatırdı. Ciğer kebablarının dumanı ikindiye kadar devam ederdi.

“Kadir Usta,” dedim, “bana bir kebab yap, ben yiyinceye kadar babama da bir tane hazırla.”

Dükkânın önündeki iskemlelerden birine oturdum. Yol-

dan geçenleri seyre başladım. Biraz sonra Durdu amcamın elinde bir sahanla yaklaştığını gördüm. Gözleri çok iyi görmezdi, yaklaşınca sahip çıktım, ‘Amca sana da kebab yaptırayım,’ dedim. ‘Sağol oğlum,’ dedi, ‘ablan yemek hazırladı, ayranlık yoğurt almaya geldim.’ Bitişikteki Ahmet Duran’ın bakkal dükkânına girdi, girerken de sahanlı elini arkasına aldı, Ahmet Duran görmesin diye. Bir satır yoğurt alacakmış gibi konuşmaya başladı (*okutmaya başladı desek daha doğru olacaktı*) gür sesiyle:

“Ahmet Duran!”

“Buyur Durdu Ağa!”

“Yoğurt var mı?”

“Var...”

“Tatlı mı?”

“Tatlı! İstersen tadına bak!”

“Bakayım.”

Satırdaki yoğurdun tamamını alacakmış gibi Ahmet Duran’a ahret sualleri sorduktan, bir kaşıkla verilen yoğurdun tadına baktıktan sonra amcam:

“İyi iyi,” dedi sahanı uzatarak, “şuna bir ayranlık yoğurt ver bakalım!”

O sahan alsa alsa iki yüz gram yoğurt alabilirdi. Durdu Ağa; kendisine şakacıktan da olsa ağa dendiğini, bir ağanın da iki yüz gram yoğurt almasının tuhaf kaçacağını bildiği için böyle durumlarda:

“Evde var da, takviye olsun diye alıyorum,” demeyi ihmal etmezdi.

Ahmet Duran’ın bıyık altından gülümsediğini görmezden gelen amcam, sahandaki yoğurdu dökmeden götürebilmek için eve doğru dikkatle yürümeye başladı.

AHMET DURAN BAKKAL

Dünyada ne kadar komik olay varsa gelir Ahmet Duran'ı bulur, ya da o, normal olayları gırgıra alıp güler, bizi de güldürürdü. Aklına düşmüş, eski bir anısını anlattı:

Eski hâlin altında birkaç yıl manavlık yapmıştı. Bir de Remzi adında ortağı vardı, şalvarlı biriydi bu Remzi efendi... Bizim Maraş'ın ağızotu var ya... Bir köylü gelmiş, aynen Durdu amcam gibi:

“Ot var mı?” demiş.

“Var,” demişler.

“Eyi mi?” demiş.

“Eyi,” demişler.

“Bir bakayım,” demiş.

Remzi efendi cebindeki ot kutusunu köylüye uzatmış. Adam otu atmış. Ot atmayanlar, ya da otu seyrek atanlar çarpılır ya... Adam az sonra sapsarı geçmiş. Hemen çeşmeye götürüp kafasını yıkamışlar, ayıltmışlar. Dükkâna götürüp bir sandalyeye oturtmuşlar. Ancak yarım saat sonra adam kendine gelebilmiş, sağına soluna bakabilir olmuş. Yarım saatir duran dünya yeniden dönmeye başlamışmış. Böyle durumlarda kendini tutamayan Ahmet Duran:

“Nasıl ahbap, ot iyi miymiş?” diye sorunca:

“Eşte...” demiş adam, fazla bozuntuya vermeden.

Çok güldüm bu öyküye. Adam ölü gibi kendinden geçip gidiyor, yine de bozuntuya vermiyor.

HACILI EMMİ'YLE BEKİR HOCA

Biz gülüşürken birkaç dükkân yukarıda bakkallık yapan Hacılı Emmi'ye biri takılıyordu.

Yıllarca Maraş Göksun arasında katırcılık yaptıktan sonra nedense bakkallığa başlamış olan Hacılı'ya yine nedense 'bobbop' diyorlardı ve yine nedense o da buna çok kızıyor, dahası okkalı küfürlerle cevap veriyordu. Bobbop dedikçe kızıyor, kızdıkça da bobbop diye bağırıp kaçıyorlardı kızdıranlar. Bu adamın deli mi akıllı mı olduğuna yıllarca karar veremedim. Oğlu Bekir Hoca'ya, karısının eşek beyni yedirdiğini, eşek beynini yedikten sonra Bekir Hoca'nın kafayı sıyırdığını herkes biliyordu ama Hacılı Emmi deli miydi akıllı mı, onu benim gibi pek çok kimse de bilemiyordu. Paraya akli yeterdi. Veresiye asla vermezdi. Bu konularda cin gibiydi. Ama birileri çıkıp, uzaktan da olsa 'Bobboop!' diye bağırırdı mı Hacılı Emmi küplere biner, havalara hoplardı. Ağzından köpükler saçarak yarım saat ona kötü söyler, dahası küfrederdi. O küfrettikçe de birileri çıkar 'Bobboop!' diye bağırırdı yeniden.

Toplumsal yaşamda insanlar herkese değil, bu tip insanlara takılırlardı. Hemen keşfederlerdi bu insanları, sonra hafiften başlarlardı makaraya sarmaya. Onlar da 'Beni makaraya saran yok mu?' dercesine kaşınırlardı doğrusu. Her şey karşılıklıydı.

Oğlu Bekir Hoca ayrı bir âlemde. Kısarak boylu, göbekli, çok esmer, kalın kaşlı biriydi. Göbeğinin etrafında kayıştan yapılmış, enli bir kuşak vardı. Kuşağın arasında, çok değerli olduğunu zannettiği, maden cevheri görünüşlü tuhaf taşlar olurdu. Ceketinin yakasında da gazoz kapaklarından madalyonlar takılıydı. Herkes onu konuşturur, gülerdi. Bir defasında beni tanıyıp tanımadığını sorduğumda; "Tanımaz olur

muyum lan, sen Araboğlu Mustafa'nın oğlu değil misin? Babanla Hazreti Ali kardeştiler." diyerek aklının dibini gstermişti. Kazmadaki bağları, bizim bağın üst tarafındaydı. Araba ıkamayacak kadar dar bir yolu onlarla birlikte kullanırdık. Üzeri inko evimizin arkasından bağlarına gider gelirdi. Bağa su getirme işi ona aitti. Bir eşeğe keçi derisinden yapıma kalazları, tulumları sarıp Kazmapınarı'na gider, orada kendisini bekleyen geveze gençlerden kurtulabilirse tulumları ve kalazları suyla doldurup bağlarına taşırdı.

Eski zaman çakmağı kullanırdı Bekir Hoca. Omega harfine benzeyen iyi kalite bir çeliği akmak taşına arpa arpa bir kıvılcım oluşturur, bu kıvılcımla, belki on metre uzunluğunda olup da yumak halinde sardığı, şalvar ukuruna benzer bir kavı tutuşturur, sigarasını yaktıktan sonra kavı söndürürdü. Kazmapınarı'nda bekleşen gençlerin en büyük zevki, Bekir Hoca'ya barutlu sigara ikram etmek, Hoca sigarayı içerken barutun birden parlamasını seyretmek, sonra da katıla katıla gülmekti. Bu durumda bile Bekir Hoca kızmaz, 'Ulan gene mi barut koydunuz?' derdi sakın bir sesle, sonra da sigaranın kalan yerini içmeye devam ederdi, bazen sakalı ya da bıyığı ütölse bile.

şerbetçi Ahmet, (*Kazma bağlarının en keskin nişancısıydı; parmağınızın arasındaki fıstığı beş altı adımdan vururdu, parmağınıza zarar vermeden. Bir defasında ben tutmuştum fıstığı, baş ve işaret parmağımın arasında da, aynen dediğim gibi uçup gitmişti fıstık, parmaklarıma bir zarar gelmeden. Müthiş keskin gözleri vardı. Elleri de hiç titremezdi tetiği çekerken. Her gün bir tava yapacak kadar serçe avlardı Ahmet.*) elindeki meşhur tek samasıyla Hoca'nın tuluğuna ateş eder, açtığı delikten su sızar, Hoca o deliğe bir çöp soktuktan sonra bağa gider ama bağa vardığında yine de tuluk ya yarılanmış, ya da (*neredeysel*) tamamen boşalmış olurdu. Bir kısım

gençler pınardaki çınara çıkar, oradan Hoca'nın üzerine sürahiyle su dökerlerdi. Bekir Hoca bazen dayanamayıp sert sözler söylerdi bunlara ama asla küfretmezdi.

Bir defasında Muhacir Ahmet'le Yusuf Kalfa dedemin bağlarının arasından geçen yoldaki siyeçlerde sessiz dediğimiz dolma tüfekte serçe avlıyordum. Bir baktım, eşeğini önüne katmış Bekir Hoca geliyor ama Hoca müthiş kızmış... Çıldırmış gibi kendi kendine bağırarak konuşuyor, görünmeyen birilerine hakaretler ediyordu. Hiç bu kadar kızdığını görmemiştim. Bir an korktum, ne yalan söyleyeyim... Bana zarar vereceği endişesine kapıldım. Kaçsam olmayacak... Sessizin namlusunu ona doğrulttum ve bağırdım: "Seni bana sayılla mı verdiler ulan!" dedim, ateş edecektim gibi. Birden durdu. Uzaklara giderek kayıplara karışmış aklı yerine geldi. Bana; "Biz o silahları size verdik ki kuş avlayasınız diye. Adam vurasınız diye vermedik!" deyince ben de yumuşadım, delikanlılık onurumu kurtarmış olarak, "Geç Hoca!" dedim, o da geçip gitti.

Herkesin Bekir Hoca ile ilgili onlarca anısı vardır mahallede.

Kuşağının arasındaki, her birini nerelerden toplamış olduğunu ancak Tanrı'nın bildiği renk renk taşlarla gezip tozan, gençlerin gönül eğlencesi, mahallenin gülü Bekir Hoca'ya şaşırmazdım ama Hacılı Emmi'ye hayret ederdim doğrusu. Adeta kaşınır gibi hareket eder, milletin kendisine takılmalarına, uzaklardan 'Bobboop!' diye huylandırmalarına sebep olurdu.

Tam bu sırada Kadir Usta ciğer kebabımı hazırlamış, sanki büyük ve önemli bir insana veriyormuş gibi saygılı bir şekilde bana uzatmıştı:

"Her zamanki gibi soğan koymadım, bolca ekşi külü ile kırmızıbiber attım. Bir şiş de domates çektim."

“Eline sağlık Kadir abi!”

“Mustafa Usta soğan, maydanoz, domates yemez... Sadece ciğer koyacağım.”

“Tamam Kadir abi, eline sağlık...”

Kadir Usta, babamın kebabını hazırlarken, ben de hem yoldan geçenlere bakıyor, hem de yarım somunun arasına çekilen kebabımı iştahla yiyordum. Dudaklarım biberden yandıkça bir yandan nefesimi iime çekerek dudaklarımı soğutmaya çalışıyor, bir yandan da keyifle kebabımı yiyordum. Bu acılı keyif başka uluslarda da var mıdır diye dūřündüğüm olurdu. Acı çekerek keyif alıyordum; dilim, dudağım yanıyor. Urfa’da, Antep’te daha da acı yediklerini duyuyordum. Marař oralara göre acıyı kararında yiyen bir kentti. Acı yemek, bizim yemek geleneğimizin vazgeçilmezi miydi acaba?

rdekkede köyünde dedemden kalma arazimiz vardı. Babam oraya giderken bazen beni de götürürdü. Bir gün, benim de olduğum bir akşam yemeğinde, köyün ağalarından (*ortağımız*) Haco Kâye, oğulları Rıza, Kemal ve Seydi ile yemek yiyorduk. Meğer Haco Kâye çok acı yermiş. Yeşilbiberlerin acısını beğenmemiş olacak ki gelinlerine kızdı, tiz sesiyile; “Yahu bu nasıl biber, salatalık gibi! Hiç mi acı biber kalmadı?” diye bağırdı. O tiz ses kerpiç evde yankılanır yankılanmaz gelinler koşup bir sahan yeşilbiber getirdiler. Ben de, Haco Kâye’nin acısını beğenmediği önceki biberlerden bir tanesini alıp ısırdım. Aman Allahım! Haco Kâye’nin acısını beğenmediği bu biberler o kadar acıydı ki, ne yutacağımı, ne ıkaracağımı bilemedim.

Bu kadar acı yemek ve ondan keyif almak, tuhaf bir hazdı. Ama bizim milletimizde bu özellik vardı işte. Ağzımız yana yana yemek yiyoruz ve bundan müthiş keyif alıyoruz. Varsın tuhaf olsun, keyifle, zevkle yiyoruz ya, siz ona bakın.

Yarım somunun arasına çekilmiş ciğer kebabımı yerken birkaç saniye içinde bunları düşündüm, Ördekte köyüne gidip orada misafir oldum, dolaştım; yazının sıcağını, tozunu, sivrisineklerini, kerpiç evlerini, sabahın köründen gece yarısına kadar koşturup duran kadınlarını, iri köpeklerin uyuyormuş gibi görünüp yoldan geçenleri izlediklerini bir daha yaşadım.

YUSUF KALFA

O yıllarda Göksun yolu, mahallemizin içinden geçiyordu. Kaledibinden Batıparka, Batıpark'tan Devecili'ye, oradan Kısıkkaya'ya, Kılavuzlu'ya ve ilerisine doğru gidiyordu bu dar yol. Maraş'ı; Göksun, Afşin ve Elbistan'a bağlayan kentler arası tek yoldu. Bu yolun mahallemizden tarafına bir kömür kamyonu yaklaştı. Yusuf Kalfa, kamyoncuyla sıkı bir pazarlıktan sonra kömürün bir kısmını kabala satın aldı. Kamyonu konağın önüne çektirirken iri yarı Koca Hallâ (*Halil Ağa*) ile Güdüklerin Halil bu kömürün kaç ton geleceğini, Yusuf Kalfa kömür pazarlığında kârlı mı çıktı zararlı mı konusunu tartışmaya başladılar. Zengin malı züğürdün çenesini yorar derler, başladılar yüksek sesle tartışmaya... Çok zeki bir insan olan dedem hemen lafa girdi:

“Oğlum ne boşuna çenenizi yoruyorsunuz? Aha baskül, aha lastik kovalar, tartın bakalım ne gelecek!”

Bu söz, iki Halil'in de kafasına yattı, kömürleri lastik kova-ya koyarak tartmaya başladılar. Yusuf Kalfa:

“Tartılanı da içeriye alın bari...” dedi.

İki Halil, tartıklarını içeriye taşımaya başladılar. Yusuf Kalfa, beleş amelelerine kömürü taşıtırken ben kebabımı yemiştim. Babamın kebabını da alıp hıızara doğru yürüdüm. (*Kebabların parasını babam toptan öderdi Kadir Usta'ya uygun bir zamanda. Babamdan kimse para istemezdi, babam ayağına gidip öderdi herkesin parasını, fazla ahret suali sormadan.*)

İBİŞ MUSTAFA

Lukluk Ağa bıyıklarını tehle formuna sokup Yavuz Sultan Selim gibi olmuş, İbiş Mustafa (Çalışır) ile hasır iskemlelerde karşılıklı oturuyorlardı. Hızarla kebabçı Kadir Çavuş'un arasında İbiş Mustafa'nın şekerçi dükkânı vardı. Bu dükkânda, tabanı yuvarlak, kocaman bir leğen, üç tarafından zincirlerle tavana asılı olurdu. Leğenin altına kor ateş yakarlardı. Leğeni ateşin üzerinde bir ileri bir geri sallayarak leblebi şeker veya bademli şeker yaparlardı. Şekerlerin çıkardığı o tatlı şıkırtıları dinleyerek dikkatle seyrederdim. Dükkânın duvarlarında sıra sıra raflar, raflarda yuvarlak kavanozlar, kavanozlarda çeşit çeşit şekerler, lokumlar olurdu. Bir de kurabiyeler... İbiş Mustafa'nın tereyağlı kurabiyelerini almak için başka mahallelerden gelenler olurdu.

Ağırbaşlı, sözü dinlenir biriydi İbiş Mustafa. O gün neye canı sıkkınsa kafası bozuktu sanki. Dalgın oturuyordu. Karadeniz'i, denizdeki gemilerini, gemilerdeki kaptanlarını, kaptanlarının tayfalarını; denizin üzerini kaplayan kara bulutları, bulutlardan şapır şapır dökülen yağmurları, denize düşen yağmur damlalarının dalgalarla tekrar havalanmalarını, sert esen bir fırtınayla daha ilerilere savrulmalarını; sonunda da uğradığı zararı düşünüyor gibi gözleri dalgındı. Lukluk Ağa onun kafasının bozukluğunu anlayamıyor, bir konuda üstüne üstüne gidiyordu. İbiş Mustafa "Dur heeri Mustafa, beni rahat bırak, kafam bozuk," diyorsa da Lukluk Mustafa "Durmasam ne olur?" diyerek İbiş Mustafa'nın damarına (*daamarına*) basmaya devam ediyordu. Sonunda İbiş Mustafa dayanamadı elinin tersi ile Lukluk Ağa'yı göğsünden itince, Lukluk Ağa, oturduğu hasır iskemleden arkası üstü düştü, şapkası bir yana savruldu. Şapkasını kapan Lukluk Ağa hem kaçıyor hem de "Bu günlük bu ders sana yeter!"

diye bağırp, etrafa, İbiş Mustafa'yı hırpalamış izlenimi veriyordu.

Kuşku yok ki, Lukluk Ağa mahallenin çok sevilen insanlarından biriydi. Babamın anlattığı gibi, Maraş'ın maharetli ustalarındandı ama sara illeti onu çalışamaz etmişti. Bir gün nalbant damının oralarda uyuklarken mahallenin gevezeleri makasla bıyığının bir tarafını kesmişlermiş. Uyanıp da pos bıyıklarından birinin yerinde olmadığını anlayınca o kadar kızmış(*muş*) ki, çıldırmış(*muş*) gibi olmuş(*muş*). “Bunu kimin yaptığını biliyorum ben. Bunun acısını o daamarı boklu zilli köçekten alırım!” diye bağıryormuş.

Kel Hanifi'nin babası Kasap Ökkeş Emmi (*Küçükgörür*) de, sakin bir şekilde gelişmeleri izliyormuş oturduğu iskemleden. Bir yandan da Lukluk Ağa'ya çıkışıyormuş:

-Tanrı canını ala! Sanki bir daha bıyığı çıkmayacak... Kökü sende oğlum, sabah bir gün gene çıkar!

Bütün mahalleli oraya birikmiş olayı seyrediyormuş, gülmekten kasıklarını tutarak.

Güneş kentin üzerine üzerine eğilmişti. Evlere, sokaklara, caddelere, dahası parktaki ağaçların gölgelerine bile, güneşten alev saçan damlalar düşüyor gibiydi. Ağaçların yaprakları susuz ve baygın görünüyordu. Üzerlerindeki serçelerin gagaları ayrılmış, soluk almakta zorlanıyorlardı. Hava böyleydi ama yine de hızla yürüdüm, soğutmadan babamın kebabını götürdüm.

Babam çok az yemek yiyen biriydi. Evde yemek yerken çok yavaş yer, önce biz çocukların doymalarını beklerdi. Domatesiz, soğansız, maydanozsuz, yeşilbibersiz kebabını yavaş yavaş yedi.

Az sonra da Hamza Çavuş evinden döndü. Şalteri kaldırdık, çalışmaya başladık. Hamza Çavuş, kapıların pervazlarına yan bıçakta korniş açmaya, babam da karşısından çekmeye

başladı. Ben de planyanın matkabında, kapıların kilit yuvalarını açmaya koyuldum. Hamza Çavuş bazen bir türkü mırıldanır, babam da duymazlıktan gelirdi. Hangi türküyü mırıldandığını anlayamıyordum ama dudakları kıpır kıpır ediyor, hafiften de sesi duyuluyordu. Babama saygısından, daha yüksek sesle söyleyemiyordu. Babam olmadığı zamanlar elini kulağına atar, bir türkü söyler; bazen de iki dize doğaçlama şiir döktürürdü. Zamanla bu dizeleri ben devam ettirmeye, iki dizeyi dörde çıkarmaya başladım. Benim doğaçlama bir iki dize söylemem Hamza Çavuş'un hoşuna giderdi.

Hamza Çavuş, bizim hızarda çalışmadan önce ekin biçmeye falan gidermiş. Orada da bir iki dize doğaçlama söylemiş. Orada da benim gibi bir arkadaş bulmuş(*muş*), iki dize birinden, iki dize diğerinden derken orakçılar arasında bir şenlik oluyormuş(*muş*).

Orakçılar kampında, çok zor durumda kaldığı bir âşık atışmasını bana şöyle anlatmıştı, anlatmıştı da gülmekten yerlere yatmıştım:

Haziranın sonlarına doğruymuş. Hava sıcak mı sıcakmış. Güneş tepelerine eğilmiş, merakla onları seyrediyor gibiymiş. Aldıkları soluk bile, mahalle fırınının kapağında çıkmış gibiymiş.

O böyle anlatırken ben mahalle fırınlarını, fırınların kapaklarını, kapakların üzerindeki atlama taşını, atlama taşının ortasındaki MAŞALLAH yazısını; yazının iki tarafında, yıldızları birbirine bakan iki ayyıldız kabartmasını ve fırının yapılış tarihini; içeride yanan dal odunları, alevlerin bir tur attıktan sonra dumana dönüşmesini, dumanların görünmez bir bacadan dışarıya çıkışlarını; tavaların, eliböğründelerin, tırnaklı pidelerin, peynirli pidelerin, lâhmacunların piştiklerini görür gibi oluyordum.

Ben neden böyleydim? Neden aklım böyle turlara çıkıyor-

du? Diğeri insanlar da böyle miydi acaba? Onların da zihinleri akar mıydı böyle başka yerlere? Hiç sanmam... Bu tuhafılık bende vardı sadece. Acaba iyi bir şey midir? Neyse...

Suluk gömlekleli orakçılar ter içindeymiş. Koltuk altları, göğüsleri, sırtları ıpsıslakmış(*mış*). Bir su içimi kadar dinlendiklerinde gömlekleri çabucak kuruyor, kuruyan yerlerde emeklerinin izi olarak beyaz bir tuz tabakası kalıyormuş(*muş*). Akşamları orakçılar elbiselerinin tozlarını silerken bu tuzların bir kısmı kabuk kabuk dökülür, bir kısmı da bir sonraki güne kalırmış(*mış*).

Orakçıların kampı oraların tek ağacı olan ulu bir meşenin çevresindeymiş. Emzikli kadınlar yemek yapmakla görevlendirilmiş. Rüzgârın günlerdir esmediği bu sıcak günlerde ocaklardan çıkan ince dumanlar yalpalamadan, minare gibi düzgün, gökyüzüne yükselirmiş. Toprak, tavada kavrulmuşçasına sıcakmış, yalın ayak bassanız ayaklarınız yanarmış. Yemek pişiren emzikli tazeler, anlamlı bacımlı konuşmalarla toprağın sıcaklığına sıcaklık katarlarmış. Bu emzikli tazeler, zaman zaman, yaprakları üzerinde kurumuş dallarla gölgelendirilmiş haymalara girerler, ağlayan bebeklerini emzirirler, altlarını değiştirirlermiş. Çocuklar ulu meşeye tırmanır, oradan haykıra haykıra sıcak toprağa atırlarmış. Bebeklerin ağlamalarıyla, çocukların haykırmalarıyla, kadınların anlamlı bacımlı konuşmalarıyla orakçıların kampında gözle görülür bir canlılık olurmuş(*muş*).

Hamza Çavuş şöyle devam etmişti:

“Ekin tarlasında anlamlı bacımlı konuşmalar yoktu ama oradaki şakalaşmalar da mahalle fırını kapağında çıkmış gibiydi. Orakçılar olarak sığağı kabullenmiştik. Ellerimizi, yüzlerimizi, boyunlarımızı kapkara yakan, kabuk kabuk çatlatan sığağı, ekmeğe için, rızık için kabullenmiştik. Her yerde olduğu gibi orakçılar arasında da hayat Ceyhan nehri gibi akıp gi-

diyordu. Keyifle çalışıyorduk. O zaman biz yeni yetmeyiz... Ali Rıza ile ben ikişer satırlık şiirlerle, kimi zaman dörtlüklerle acemi acemi atışıyor, birbirimize laf dokundurmaya çalışıyorduk. Bu atışmalar, dokundurmalar gerçek âşıkların atışmaları gibi düzeyli değildi ama orakçıların ilgilerini çekmeye yetiyordu. Hoşumuza gidiyordu bizim de...”

“Bir Fatik Ana vardı, işi su taşımaktı. Saka derdik böylelerine. Haymalardan beri sallana sallana geldi. Elindeki güğümünden, kalayı uçmuş bir tasa doldurarak su dağıtmaya başladı. Su, orakçıları kandırarak kadar soğuk değildi ama su suydu. Orakçılar gırtlak çıkıntılarını aşağı yukarı hareket ettirerek sularını içmeye başladılar. Ben doğaçlama olarak iki satır söyledim:

Şu gelen de bizim Fatik

Su dağıtır ılık ılık

Ali Rıza, satırları dörtlüğe tamamladı:

Bizim Hamza biraz alık

O da güneşin ettiği

Getirdiği suya ılık dedik ya, Fatik Ana kızdı. ‘Ahır Dağında kar bastırığım mı var oğlum? Nerden bulayım size soğuk suyu? Olanı getiriyom işte. De hele... Beğenmeyen içmesin. Yazının yüzünde bundan eyi su mu olur?’ dedi.

Orakçılar gülüştüler bu söze. ‘Yeğen efendiler, harcanıyor-sunuz!’ diye seslendi orakçılardan biri. Sağ elinin işaret parmağını orak gibi büktü. Alnının terini bu parmağına alarak sımsıcak toprağa silkti. Sıcak toprak tuzlu teri emerken orakçı konuşmasını sürdürdü. ‘Demiryolu yapımında Antepli bir âşık çalışıyormuş, gidip onlan atışsanız olmuyor mu? Aha şurda...’ dedi.

Bu teklife değişik tepkiler oldu. Her ağızdan bir söz çıktı.

‘Gerçekten de... Amma tantana olur lan!’

‘Var mısınız?’

‘Hadi bakalım, gösterin kendinizi.’

‘Fatik Ana’ya laf atmacık kolay. Gidip bir de essah âşıkla atışın bakalım!’ diyenler oldu.

Ali Rıza ile göz göze gelip bakiştık. Böyle bir atışmanın üstesinden gelip gelemeyeceğimizi birbirimizin gözünden okumaya çalıştık. Sonunda ikimiz birden:

‘Varız be!’ dedik. Yaşlı bir orakçı doğruldu. Ellerini böğürlerine koyarak bükülmeye yüz tutmuş belini arkaya doğru kanırttı. Bel kaslarını birazcık dinlendirdikten sonra orağını sallaya sallaya konuşmaya başladı. ‘Bu iş o kadar kolay değil ha!’ dedi, ‘Âşık kısmının ağzına laf dürülür gelir. Bizim yıllarca içinden çıkamayacağımız sorulara onlar hemen karşılık verir. Size köstek olmak istediğimden değil, yanlış anlamayın, amma size bir misal vereyim de kulağınızda kalsın. Aha otuz kırk yıllık laf bu... Ben o zaman sizin yaşıınızdaydım. Dükkânönü’nde bir üçe gahve vardı. Gahvedeki ocağın yanındaki kerpiç duvarda küçüklü büyüklü beş on saz her zaman asılı olurdu. Usta âşıkların sazı en ücede asılı olurdu. Yadırgı bir âşık geldiğinde, eğer atışmak isterse, sazını daha üçeye asardı. Meydan okurdu yani... Âşıklarda töre böyleydi. O akşam atışma var diye gahve dine kadar dolardı.’

Yaşlı orakçı bir kere daha ellerini böğürlerine koyup belini arkaya doğru kanırttıktan sonra kuşağından sarkan yağlığı ile alnında biriken terleri kuruladı. Sonra orağını sallaya sallaya konuşmasını sürdürdü. ‘Gene öyle bir gündü... Nereli olduğunı unutmuşum, bir âşık gelmiş, sazını en üçeye asmış. Akşamdan sonra gahveye doluştuk. İnne atsan yere düşmez oldu. Yadırgı âşık kendine güvenen birine benziyordu. Soğukkanlıydı. Uzatmayalım, Maraş’ın en iyi âşığını karşısına çıkardılar. Önce bizimki, sonra öteki çalıp söyledi. Pir Sultan gibi, Sümmani gibi, Karac’oğlan gibi eski âşıkların

türkülerini söylemeye, usta malı satma derler, birer ikişer defa usta malı sattıktan sonra, ‘Hadi bakalım, hadi!’ dedi başka bir âşik. Bunun üzerine bizimki sazı aldı. Dedi ki:

*Hû diyelim hû
Âşıkların sultanıdır bu
Sana bir sualım var
Denizdeki kaç batman su?*

Bizim âşik denizdeki suyun kaç batman olduğunu sormasını mı? Hadi bakalım buna ne cevap verilir? Denizdeki suyun kaç batman olduğunu ancak Yaradan bilir. Yadırgı âşik bilmiyorum dese yenilir. Kafadan atsa olmaz...’

Gençlerden biri sabırsızlıkla bağırды, ‘Yahu emmi anladık! Canımızı su etme, o ne dedi?’

‘Öyle bir karşılık verdi ki, parmaklarımızı ısırдыk. Dedi ki:

*Âşıkıyım artarım
Avurdunu yırtarım
Sen akşamdan çuvala koy
Ben sabahtan tartarım’*

‘Allah Allaah!’ diye şaşkınlığını belirtti az önceki sabırsız delikanlı. Yaşlı orakçı verdiği örneği şöyle bağladı: ‘Âşıklar işte böyle olur yeğen efendiler. Atışmayın demem amma hazırlıklı gidin. Bu iş şakaya gelmez. Fatik Ana’ya laf atmaya heç benzemez.’

Hamza ile Ali Rıza bu misalden yılmamışlar. Öğle yemeğinde başçıdan kalem kâğıt alarak bir köşeye çekilmişler, Antepli âşığın kendilerine ne soracağını düşünene cevap yazmaya başlamışlar. Atışmaya Hamza’nın katılmasına karar vermişler. Antepli âşik, Hamza’ya memleketini, ustası-

nı, adını sorabilirmiş. İki kafadar oturup bunlara cevap hazırlamışlar. Hamza kendine bir de sanal usta bulmuş: Âşık Mustafa... Öyle ya; ustasız âşık olur muymuş?

Hamza'yla Ali Rıza, ortaklaşa yazdıkları dörtlükleri akşama kadar ezberlemişler. Bu ezber çalışmaları yüksek sesle yapıldığından orakçıların çoğu bu dörtlükleri öğrenmiş bile. İş bırakıldıktan sonra orakçılar topluca demiryolu işçilerinin çalıştığı yere gitmişler. O yıl Maraş'ın demiryolu döşeniyor, kesme taştan istasyon binası, lojmanlar yapıyor. Elindeki kürekle yerdeki taşları kenara kenara yığmakta olan birine selam verip sormuşlar:

“Burda bir âşık varmış emmoğlu, kim ola?”

Adam küreğini saz misali tutarak bağdaş kurup oturmuş: “Âşık benim kardaş... Bağlayın da çözeyim...” demiş.

Orakçılar da:

“Bizim âşığımız da bu,” diyerek Hamza'yı arkasından itmişler.

Hamza soğukkanlılığını yitirmemeye çalışıyormuş ama yüreği küt küt atıyormuş. Hafiften kızarmışsa da belli etmemeye çalışıyormuş.

“Bağla da çözeyim,” demiş Antepli.

İki kafadarın planında soru sormak yokmuş, cevap vermek varmış. Bu yüzden Hamza soru sormaya yanaşmamış:

“Sen büyüsun, sen sor da ben cevap vereyim,” demiş.

“Büyük Allah, yeğenim... Âşıkların sözü su gibidir, akar akar bitmez. Atalarımız da demiş ki; su küçüğün sofraya büyüğün. Buyur bakalım; ses gelsin, ses!”

Hesapta olmayan bu soru sorma, Hamza'yı iyiden iyiye sıkıntıya sokmuş. Antepli âşık gözlerini yummuş Hamza'yı bekliyormuş. Dudaklarında, hoşgörüden ve sevgiden oluşan bir gülümseme varmış. Kafasını iki yana sallayarak, bir âşık arkadaşına rastlamaktan ne kadar mutlu olduğunu anlatmak

istiyor gibiymişmiş. Hamza, yutkunarak söylediği dizeleri dörtlüğe zar zor da olsa tamamlamışmış:

İstasyonda bir âşık var dediler
Söyle âşık derdin nedir bileyim
Git onun da dersini ver dediler
Söyle âşık derdin nedir bileyim.

Hamza dörtlüğü tamamlayınca istasyonda “Yaşa!”, “Varol!” çığlıkları yükselmiş. Bu çığlıklarla birlikte âşıklar atışmasının seyircileri biraz daha artmış. Antepli âşık gülümseyerek önce Hamza’yı sonra seyircileri süzmüş. Orakçılardan biri:

“Ses ver ustaa!” diye bağırınca Antepli âşık küreğini saz gibi tutmuş, gözlerini yumarak söylemiş:

*Bir rızık peşinde buraya geldim
Behey çocuk derdin nedir bileyim
Küreği saz edip düşüme aldım
Behey çocuk ilin nedir bileyim*

Hamza bu soruya hazırlıklı ya... Ezberden hemen karşılık vermiş:

*İlimi sorarsan Kahramanmaraş
Yediğimiz yemek katık ile aş
Soyunduk meydana biz yavaş yavaş
Söyle âşık derdin nedir bileyim*

Antepli âşık; gözleri kapalı, gülümseyerek dinliyormuş. Hamza dörtlüğü bitirir bitirmez gözlerini açmış, gülümseyen bakışlarını seyircilerin üzerinde gezdirmiş. “Bu çocukta iş

var,” gibilerden dudak bükmüş, baş sallamış. Sonra Hamza'nın beklediği gibi ustasını sormuş:

*Bahçede gül olur, ustası vardır
Kovanda bal olur, ustası vardır
Sularda sal olur, ustası vardır
Behey çocuk ustan kimdir bileyim*

Hamza, uydurma ustasını ezberinden söylemiş:

*Ustamı sorarsan Âşık Mustafa
Âşıklar içinde sürmüştü safa
Senin gibileri atardı rafa
Söyle âşık derdin nedir bileyim*

Antepli âşık gözlerini yummuş, iki yana ığralanarak, keyif içerisinde Hamza'yı dinliyormuş. Orakçılar, demiryolu işçileri bu sataşmaya gülüşmüşler. Antepli âşık yine gülümseyerek seyircileri süzmüş. “Aferin bu çocuğa,” der gibi yine dudak bükmüş, baş sallamış. Küreğine saz misali eğilip bir daha söylemiş:

*Orak derim, kürek derim adı var
Buğday derim, başak derim adı var
Tiren derim, kağı derim adı var
Behey çocuk adın nedir bileyim*

Hamza bu soruyu da bekliyormuş. İki açıdan sevinmiş: Hem ezberindeki bir dörtlüğü söyleyecek, hem de atışma sona erecekmiş. Çünkü âşık atışmalarında son soru “ad sorma” olurmuş. Bir âşık ötekine adını sorduğunda son soru sorulmuş olurmuş. Hamza'nın bu âşığı yenmesi imkânsızmış ama

şimdi hiç değilse berabere kalacaklarmış. Antepli âşık, bu yeni yetme âşığı hırpalayarak âşıklıktan soğutmak istemiyor gibiymişmiş. Bu nedenle atışmayı kısa kesmek istiyormuşmuş. Hamza'nın sevinci heyecana dönüşmüşmüş, kendisini daha şimdiden orakçılar kampının kahramanı olarak görmeye başlamışmış. İşin sonuna gelmişlermiş. Ama ne olduysa işte bundan sonra olmuş! Hamza ezberden karşılık verirken (*Hadi, tapşırırken diyelim.*):

*Adımı sorarsan Hamza bükeyim
Âşık senin kemiğini sökeyim*

Deyip kalmış...

Üçüncü dize aklına gelmemiş... Antepli âşığın gözleri iri iri açılmış, dörtlüğün tamamlanmasını bekliyormuş. Orakçıların “Hadi Hamza!”, “Hı!” , “Döktür yeğenim!” sözleri de ezberindeki üçüncü dizeyi hatırlatamamış. Hamza, Ali Rıza'ya dönerek, bütün foyasını herkesin gözlerinin önüne serercesine:

“Gerisi neydi lan?” diye sorunca onları seyreden demiryolu işçileri tezgâhı bir anda anlayıvermişler. Gülüşmüşler... Bir kısmı kahkaha bile atmışmış.

Hamza Çavuş, hikâyenin sonunu şöyle bağlamıştı:

“Antepli âşık da şaşırılmıştı. İş anlaşıncaya kadar kaşları çatıldı, saz gibi tuttuğu küreğin üzerine öfkeyle yumuldu:

*Hasan Hüseyin der şaştım bu işe
Bir lokma çiğnedim değmedi diş
Atınan da eşşek çıkmış yarışa
Behey çocuk derdin nedir bileyim*

Diye bir türküye başlamasın mı? Ali Rıza ile oradan bir kaçtık ki...”

Antepli âşık gülerek onların kaçışını izlemiş. “Bu nasıl iş yahu!” anlamına el sallamış. Seyirciler de gülüşerek dağılmışlar...

Hamza ile Ali Rıza bu âşığın, meşhur Antepli Hasan Hüseyin olduğunu, baltayı ne kadar sert bir taşa vurduklarını sonradan öğrenmişler.

Yine yıldız gibi kayıp gitti zihnim, değil mi? Kötü bir şey değil sanırım bu kayışlar. Bir de böyle zamanlarda ortalığı bir pus kaplıyor ki sormayın. Her şey pusların ardında kalıyor; sadece zihnimin akıp gittiği anılar, üzerlerine fotoğrafçıların lâmbası düşürülmüş gibi pırıl pırıl parlıyorlardı. O anıları hızla topluyor, bir demet çiçek yapıyordum sanki. (*Tam böyle değildi aslında.*) Kendimi böyle zamanlarda puslu anıların çiçekçisiymiş gibi hissederdim. O çiçekleri belleğimdeki vazolara özenle yerleştirir, eksilen sularını zaman zaman takviye eder, şaşılası renklerine bakar, çeşit çeşit kokularını içime çeker mutlu olurum. Yaşıtlarımla yaptığım sohbetlerde bu vazolardan birine ikisine uzandığım, arkadaşlarıma ikram ettiğim olurdu koklamaları için.

Hamza Çavuş, planyada kapılar için pervaz kornişi açarken ve hafif hafif türkü mırıldanırken bütün bunlar film şeridi gibi aklımın, gözlerimin önünden geçti, gülümseyerek kapıların kilit yuvalarını açmaya devam ettim. Tinton Ahmet gelmiş, sessizce iskemlesine oturmuştu. Ahmet amca, hiç konuşmadan saatlerce, dahası günlerce, aylarca durabilecekmışmiş gibi gelirdi bana. Söz düşmeden asla konuşmazdı. Laf olsun diye hiç konuşmazdı. İcap ettiğinde kısa, az ve öz konuşurdu. Kendini övmeyi sevmezdi. Ukalalığı bilmezdi. Orada öyle, hiç kıpırdamadan oturup bizi seyrederken, bazen onun canlı mı yoksa taştan bir heykel mi olduğunu bile karıştırdım. Üç kütüğü ferasetle sarıp sırtlayan, sonra sivri çenesinden terler damlaya damlaya taa Kısıkkaya'ya kadar hiç

konmadan götüren, bir harpten diğerine seğırtmiş bu kanlı canlı adam, bazen böyle saatlerce kımıldamadan oturabilirdi.

Ben bunları düşünürken mahallemizin müezzini Cıngıloğlu Ali Efendi hızara girdi, güneşe ayarlı gözlerini hızarın loşluğuna iki üç saniyede alıştırdıktan sonra:

“Arabuşak!” diye seslendi.

Babam yanına geldi. “Hoş geldin Ali Efendi!” dedi. Tinton Ahmet de oturduğu yerden hoş geldin dedikten sonra Ali Efendi:

“Size bir şey anlatayım da gülün.” dedi. “Az önce müftülükten maaşımı aldım, Acemli’ye doğru çıkmaya başladım. Hava sıcak, yaş ileri, elim ardımda yavaş yavaş yürüyordum. Önüm sıra üç tane de kadın yürüyordu. Anlaşılan, birinin çocuğu olmuyormuş, diğerlerine dertleniyordu. Biri dedi ki, ‘Bacım tekeyi değiştir, senin çocuğun olur.’ Çocuğu olmayan, ‘Değıştirdim anam,’ dedi, ‘gene olmadı.’ Öbür kadın inatla yeniden evlenmesi için ısrar ediyordu: ‘Sen tekeyi bir daha değıştir’ diyordu. Neyse Arabuşak, üçüncü dördüncü teke-den sonra beni fark ettiler, birbirlerini dürterek arkadan benim geldiğimi işaret ettiler. Dönüp dönüp bana baktılar. Konuştuklarının ne kadarını duyduğumu anlamak için dediler ki, ‘Emmi ne zamandır ardımızdan geliyorsun?’ Ben de dedim ki: ‘Birinci tekedeki beri kızım!’ İyi demiş miyim, Arabuşak?”

“Hoca Nasrettin’in işine dönmüş Ali Efendi,” dedi babam. “İyi demişsin.” Hepimiz gülüştük.

“Ahmet,” dedi Ali Efendi, “filanların oğlu epeydir görünmüyordu, Acemli camisinin üst tarafında onu gördüm...”

Tinton Ahmet hemen ilgilendi:

“Aman yaklaşma ona, hapisteydi yeni çıktı. Çok usta bir yankesici o. Konuştunuz mu yoksa?”

“Konuştuk. Bana sahip çıktı, hal hatır sordu.

“Eyvah! O seni çarpmış Ali Efendi! Cüzdanına bak bakalım.”

Ali Efendi gülümseyerek baktı Tinton’a:

“Ahmet, ben seferberlik jandarmasıyım, onlar beni çarpmaz,” dedi.

“Sen cüzdanına bir bak bakalım Ali Efendi! O seni çarpmış. Bak cüzdanına!”

Cıngıloğlu Ali Efendi:

“Müftülükten maaşımı aldım, cüzdanın arasına koydum, aha burda...” dedi.. elini koyun cebine attı.. ama elini bir türlü cebinden çıkaramıyordu. Bir an dondu kaldı. Gerçekten de cüzdan yerinde yoktu. Yemeklerden ve boğazından başka hiçbir şeyi kendine dert etmeyen Ali Efendi ilkelerini bozmak ve bozmamak arasında üç saniye kadar bocaladı, sonunda bozmamaya karar verdi. Sadece:

“Bıyyy!” dedi. “Bu ne ustalık yahu... Adam bes elini döşüme koydu: ‘Nasılsın Hocam?’ dedi. Allah Allaah! Bir insan bu kadar mı sanatkâr olur.”

Ali Efendi fazla üzerinde durmadı. İşi bırakıp yanına gelen Hamza Çavuş’a sordu:

“Hamza, de bakalım paklo nasıl yenir?”

Hamza Çavuş biraz yutkundu, biraz gülümsedi, sonra kendine göre baklava yemenin nasıl olacağını anlattı:

“Nasıl yenir ki Hocam? Çatalı batırırısın, ısırma ısırma yersin.”

“Olmaaz!” dedi Ali Efendi, “Öyle paklo mu yenir?”

“Ya nasıl yenir Hocam?”

“Oğlum, paklonun şireli yeri tabanıdır. Yüzünün kuru yerinde şire olmaz. Pakloyu da paklo yapan şiresidir. Ağzın içinde şireyi en iyi algılayan yer üst damaktır. Pakloyu çatala aldın mı, tabanını üst damağa gelecek şekilde ters çevireceksin, yanlamadan vuracaksın! Paklo böyle yenir. Isırma ısırma paklo mu yenir?”

“Hocam ısırmazsak ağızımıza sığar mı ki?” diye itiraz etti Hamza Çavuş. Ali Efendi yerden, zıvana kenarlarından çıkma, baklava büyüklüğünde iki tane tahta parçası aldı. Dişsiz ağızını mağara gibi açtı. Birini avurdunun bir tarafına, diğeri ni öteki tarafına soktu. Sonra ikisini de çıkarıp attı:

“Sığmaz mıymış?”

Babam kahkahayla gülüyordu. Hamza Çavuş’la ben, nezaketen daha sessiz gülüyorduk. Ahmet amca kafasını yere eğmiş, elindeki tahta parçası ile belki Yemen’le Maraş arasındaki haritayı çiziyor; köyleri, çölleri, şehirleri işaretliyor; nerede aç kaldıklarını, nerede pekmezköpüğü içtiklerini, nerede kuru ekmek yediklerini; çuvaldan bozma peştamallarla nasıl dolaştıklarını, Maraş’a geldiklerinde saçlarının sakallarının ne kadar uzadıklarını, orman kaçkını görüntüleri ile analarının bile kendilerini tanımakta zorluk çektiklerini aklından bir bir geçiriyor gibiydi, (*bana öyle gelmiş de olabilir*) ama bir yandan da gülüyordu.

Ali Efendi bastonunu çaka çaka, dinç bir şekilde hızardan çıktuktan sonra bile gülmeye devam ediyorduk. Baklava yemesini de öğrenmiştik bu arada. Babama:

“Geçen geldi, sen burada yoktun, ‘Baban yoldaşını bırakan adam, babanda iş yok Arabuşak!’ dedi. Ali Efendi senden şikâyetçi baba,” dedim. Derken de, insan ilişkilerinde çok dikkatli olan babamın asla öyle bir şey yapmayacağına inanıyor, makul bir açıklama bekliyordum.

Babam sanki acı acı gülmüş gibi geldi bana. “Oğlum,” dedi, “fakir fukaranın çok üstüne gitmeyeceksin! Bak anlatayım, siz de hakem olun, haksız mıymışım? Batıpark Camii’nde tuvalet bekçisi Kemal yok mu? Onun evine bir iki kapı, bir iki pencere yaptık, götürüp taktık. Tabii para almadık. Tuvalet bekçiliği yapandan para alınır mı? Hoca bunu duymuş, Kemal efendiye asılmış. ‘Bize bir davet vermelisin,’ demiş. On-

cağız da fakir ama gözü gönlü bol... ‘Baş üstüne,’ demiş. Ortalık ramazan... Kemal bizi davet etti. Evleri Beyazıtlı Camii ile bizim evin arasında bir yerde. Hoca ile gittik. Bize pirinç pilavı ile patates sulusu yaptırmış. İftarımızı açtık, evde namazlarımızı kıldık. Kemal efendi bir tepsi lokma tatlısı getirdi üstüne, yedik... Allah sizi inandırсын, Ali Efendi iki üç kişilik yedi. Yahu daha ne istiyorsun. İşte yemeğimizi, tatlımızı yedik. ‘Kemal,’ dedi, ‘lokmanın gerisini de teravihten sonra yiyelim.’ Yahu onu da çoluk çocuk yesin... Belki devamı yok! Ben, ‘Tamam,’ dedim ama teravihi kılar kılmaz kaçtım, ertesi gün sorunca, ‘Hocam seni bekledim ama kalabalıkta göremedim, ben de eve döndüm,’ diye yalan söyledim. Allah için söyleyin, benim yerimde siz olsaydınız ne yapardınız?”

Hamza Çavuş, “Senin haksız işin olmaz Usta, biz zaten inanmadık,” dedi. “Bizim hocanın boğazından başka sıkıntısı yok ki, yıkılacak yer arıyor. Geçenlerde camide tabuta tak tak vurmuş, ‘Sen avara ben avara n’olacak böyle,’ demiş.”

“Seni sever ha Hamza!” dedi babam.

“Sever Usta,” dedi Hamza Çavuş. “Geçenlerde Kara Yaşar’ın kamyonuna mahalleli olarak, kadın erkek, çoluk çocuk doluştuk kira gidiyorduk. Baktım Ali Efendi de kamyonunda, yanına dineldim. Kıra varıncaya kadar beni bir besledi ki inanamazsın. Kısıkkaya’ya varınca şalvarının cebinden iki beyaz sucuk çıkarttı, birini bana verdi, birini kendi yedi. Kılavuzlu’yu geçince iki samsa çıkarttı, birini kendi yedi birini bana verdi. İslâm rampasını çıkarken cebinden bir kırma dürümü çıkarıp yarısını bana verdi. Derken... Alikayası’nın oraya varıncaya kadar beni kuş gibi besledi. Karnım o kadar doydu ki, kebab yiyecek yer kalmadı midemde.”

KÜLLÜK

On iki kapının da kilit yuvalarını açınca, babamdan izin aldım ve yarım saatliğine Ahmet Duran'ın bazen tiyatro sahnesi gibi olan bakkal dükkânına, öylesine oturmaya gittim.

Acemli tarafından Küllük geliyordu, karın, kelle, kursak, ciğer yüklü. Adını bilmezdik onun, Küllük derdik. Yalnız bizim değil, şehrin tamamının tanıdığı biriydi Küllük. Kasarcı'daydı evleri. Kürek sapından daha kalın, daha uzun bir sopaya kelle, karın, kursak, ciğer asar; sopanın ortasını omzuna koyar, mahalle aralarında "Kelle var! Karın var! Ciğer var! Kursak var!" diye satardı. Yaz sıcağında arkasında sürüyle sinek olurdu. Bir de çocuklar... Çocuklar, Küllüğün kelleleri, ciğerleri ve diğerlerini yere bırakarak kendilerini dövemeyeceklerini bildiğinden kalın sopanın ucundan tutarak döndürürler, zavallı Küllük de beraberinde dönerdi. Küllük ne kadar söverse sövsün, çocuklar usanıncaya ya da mahalleden birileri onlara kızıncaya kadar devam ederlerdi bu gevezeliğe. Küllüğü kızdırdığı için bir defasında Veysel (*Köse*) babasından dayak yemişti, ama Veysel bu, sonraları gene yapmıştı aynı gevezeliği.

Veysel çok geveze bir çocuktur. Dur deyince duracaklardan değildi. Babası Mehmet Usta, mahallenin en iyi taş ustalarından dandı. Dini bütün bir ustaydı. Yalan, hile, kandırmaca olmazdı Mehmet Ustada. Yanında bekleseniz de beklemeden de aynı hızda çalışır, aldığı parayı helal ettirirdi. En sağlam, en güzel işleri o yapardı. Yonuculuk ayrı, duvarcılık ayrıydı taş işçiliğinde ama Mehmet Usta taşı hem yonar, hem duvara koyardı. Duvar yaptı mı, taşların arasından mektup kâğıdı bile girmezdi. Bu açıdan bakıldığında, Veysel babasına benzemezdi. Pek çok işten anlar ama kendini verip de güzel bir iş çıkarayım demezdi.

KÜRT MAHMUT'UN ŞAKALARI

Dükkânda o yılların ünlü ağalarından Kürt Mahmut vardı. Kürt Mahmut pek çok insana şaka yapar, elini cebine atacak yerde asla cimrilik yapmaz, mahalleli ile iyi anlaşırdı. Orta boylu, şişmanca, aslen doğulu olup önce Tekerek köyüne, oradan da Maraş'a yerleşen, kendi gayreti ile fakirlikten kurtulan, çalışkan ve akıllı bir pamuk ağasıydı. Çeltik ektiği de olurdu. Meyve sebzeyi Ahmet Duran'dan alırdı. Kendi, elini bile sürmez, Ahmet Duran onun yerine, belki ondan daha dikkatli bir şekilde seçer, büyüklü küçüklü kesekâğıtlarına yerleştirir, pırıl pırıl parlayan iki sarı kefedenden oluşan, üzerinde FENER yazılı terazide tartıp tartıp bir tarafa koyardı. Sonunda Güdüklerin Hüseyin'i çağırırlar, onun sepetli motoruna koyup Aladan'daki Kürt Mahmut'un evine gönderirlerdi.. gönderdiler.

Hesabı ödeyen Kürt Mahmut çayhaneye geçti. Buralara geldiğinde çayhaneye mutlaka uğrar, Osmantı'dan başlayarak şaka yapılacak insanlara şaka yapar, hele Osmantı'ya öyle ağır şakalar yapar ki Osmantı Mahmut Ağa'ya söver, Mahmut Ağa da keyfolurdu.

Çayhaneye geçince, Çatalkafa Ahmet'le (*dayımdır kendisi*) ocağçısı (*Vakkas Emmi'nin büyük oğlu*) Vakkas Ahmet hoş geldin dedikten sonra bir bardak çay verdiler. Şillim Şaban, Deli Veli, sürekli uyuklayan Semerci Mustafa ve Koca Hallâ da çayhanedeydi. Çayhanenin dışındaki peykeye oturup, Vahi Öz'lü bir komedi gibi fanteziyi seyre başladım.

“Lan Osman,” dedi Mahmut Ağa Osmantı'ya, “dün yoktun, neredeydin? Yağlı bir kapı mı buldun yoksa?”

Osmantı bu kadcarcık sataşmaya cevap vermez, sövmek için biraz daha ağır, sövmesine mazeret olacak bir şaka beklerdi. Eski kumarcılardan. Batıpark'ta, Şoför Şerif'in kahvesinde,

Kebapçı Ali'nin orda kumar oynar, bazen utar, çoğu zaman da utuzurdu.

Osmantı şimdi yaşlı bir adamdı. Hiçbir geliri yoktu. Mahallelinin verdiği beş on kuruşla kıt kanaat geçinir giderdi. Yine bol kakhahalı bir Kürt Mahmut-Osmantı klasiği başlamıştı. Mahmut Ağa, "Ulan ben yalan söylüyorsam Cambaz İbo da mı yalan söylüyor? O da görmüş!" diye bağırdı. "O senden ne kadar iyi ki..." dedi Osmantı. "İbo'ya derim ha!" dedi Mahmut Ağa. "De lan!" dedi Osmantı, "Ondan mı korkacağım? Onun da, senin de... Git aynen böyle de!"

Bunlar erkek sohbetleriydi. Pek çok erkek böyle sohbetlere katılırdı. Çok merak ederdim, bir de kadın sohbetleri var mı diye. Vardır. Adım gibi eminim. Onların da, bizlerin yanı-
mızda konuşmadıkları kadın sohbetleri vardır ve Tanrı bilir ne kadar komiktir bu sohbetler. Neyse...

Yıl boyu Osmantı'ya bu kadar asılan Kürt Mahmut, tarlada ekinleri biçirdikten sonra çuval çuval buğdayı bir at arabasına yükler, Osmantı'nın evine götürür, at arabacısı bir yandan, kendisi bir yandan, sırtlarına aldıkları buğday çuvallarını tek tek eve taşırlardı. Böyle zamanlarda Kürt Mahmut, ağa mı ırgat mı bellisiz olurdu. Yıl boyu yaptığı ağır şakaları ödeşmiş gibi sayardı kendini.

Yarım saat kadar süren bu atışmadan sonra Mahmut Ağa gıdasını almış olarak, çayhanedeki herkesin çay paralarını ödedikten (*ve kendi gittikten sonra Osmantı'ya verilmek üzere Çatalkafa'ya beş lira daha verdikten*) sonra, çayhaneden çıktı. Kapıda Ramazan Kekeç'le (*süt dayım*) karşılaştı. Ramazan dayım o yıllarda çevre illerden kamyonlarla patates getirip hâlde satıyordu. Altında, tar tar eden Rus malı bir sepetli motoru vardı. Onu görünce takılmadan edemedi Kürt Mahmut: "*Ulan Ramazan, patates sata sata sen de patates gibi olmuşsun. Enin boyunu geçmiş vallahi.*" dedi.

Ramazan dayım çok çabuk sinirlenen, sinirlendiği zaman küpü küllüğü kıran biriydi. Birden parlardı. En ufak şey onun sinirlenmesine, zıvanadan çıkmasına sebep olur mu, olurdu. Kürt Mahmut'tan başka, Allahın kulu ona bu lafları edemezdi. Ama Kürt Mahmut kendisini mahalleliye bu şekilde kabul ettirmişti. Mahmut Ağa herkese şaka yapardı. Ağır olur hafif olur, ama mutlaka şaka yapardı. Ramazan dayım da, onun şaka yaparken insanları incitmeyi düşünmediğini, mahallenin çok önemli bir rengi olduğunu düşündüğünden, sadece hafiften dişlerini göstererek güldü. Mahmut Ağa da Batıpark'a doğru yürümeye başladı.

Ahmet Duran iki çay söyledi, içmeye başladık. Bir taraftan da Kürt Mahmut'la ilgili bir anısını anlatıyordu.. anlattı:

Aslen doğuluymuşmuş Mahmut Ağa. Maraş'a gelince, önce Tekerek köyüne yerleşmiş, sonradan Maraş'a gelmişmiş. Evleri Aladan'daydı. Alaüddeve'nin türbesinin yanındaki ev onundu.

Mahmut Ağa fakirlikten ağalığa yükselmiş, çalışkan, gözü kara ve zeki bir insandı. Fakirlik yıllarındaki bir olayını Ahmet Duran'a (*Kebabçı*) şöyle anlatmış:

“Gelip Tekerek köyüne yerleştim amma beş para yok. Değil et alacak, somun alacak para yok. Perişanım... İrbaham Ağa'nın (Çalık) bağındaki kuyuya yılan düşmüş dediler, hemen seğırttim. İrbaham Ağa zengin adam, yılanı öldürürsem beş on kuruş para verir diye umutlandım. Vardım ki hepsi de korku içinde. Kuyunun başına vardım, suyun olduğu yerde mendil kadar bir toprak var, toprakta da bir yılan kıvrılmış duruyor. Yılan nasılsa kuyuya düşmüş. Karayılan olsa onlar zehirsiz olur, korkmam, amma bu boz yılan. Soktu mu günden gölgeye ulaştırmaz. Ulan öyle öleceğime böyle öleyim, dedim kuyuya inmeye başladım. Ucu düğümlü bir kendirden tuta tuta kuyuya indim. Yılanla aramızda az bir

mesafe kaldı. Yılan fırsat bekliyor ki beni sokacak, ben fırsat bekliyorum ki yakalayacağım. Sonunda birden atılıp kuyruğundan yakaladım, havaya kaldırdım. Yılanı kuyruğundan tutup havaya kaldırırsan baş aşağı öylece durur, kımlıdayamaz. Kafasını yukarı kaldırmak istediğinde şöyle bir silkeledin mi kafası tekrar yere düşer. Kuyruğundan aşağı doğru sıvazlayarak boynunu yakaladım. Bir yandan da ucu düğümlü kendirin katmanını açarak yılanı arasına yerleştirip “Çekin!” diye bağırdım.”

Ahmet Duran, “Tehlikeli iş tutmuşsun Mahmut Ağa, ya yılan kendirin arasından kurtulup üzerine düşseydi seni sokardı taman,” demişmiş. Kürt Mahmut da, “Ulan Ahmet Duran, ben zaten ölmüşüm, ölmüş eşşek kurttan mı korkar, benim ölümden korkacağım mı var?” diye cevap vermişmiş.

Kürt Mahmut öyküsünü şöyle bitirmişmiş:

“Kuyudan çıktım. İrbaham Ağa ödül olarak bir mendil dolusu kabarcık üzümü vermesin mi? Ben para bekliyordum, o üzüm verdi. Ona da bereket... Çökelek ekmekle yeriz. Fukaralık kapıya konacak mal değil.”

Kürt Mahmut sonraları Maraş’a yerleşir. İrgatlıktı, sakalıktı derken kendisi de pamuk ekmeye başlar. Maraş’ta, dışarda pamuk eker, para kazanır, mal mülk sahibi olur.

Mahmut Ağa, ağalığın hakkını veren biriydi. Fakir fukarayı gözetirdi. O yıllarda zenginlerin uyguladıkları bir adet vardı... Çeltikten veya pamuktan güzel para kazandıkları zaman mahalle bakkalına gelirler, bakkaldaki borçluların kayıtlı olduğu defterden, görmeden birkaç sayfa koparttırırlar, o sayfalarda hangi fakirlerin ne kadar borçları varsa ödeyip sayfaları yırtarlardı. Ağalar kimlerin borçlarını ödediklerini, fakirler de borçlarını kimlerin ödediklerini bilmezler, “Allah razı olsun...” demekle yetinirlerdi.

Ağzının perhizi olmazdı. Sinirlendiğinde dere tepe düm-

düz gider söverdi. Hep de haklı olurdu. Kimseye haksızlığı olmazdı.

Konuşmanın tam burasında Nihat'ı gördüm. Dur Hasan'la Acemli'ye doğru yürüyorlardı.

NİHAT YÜCEL

Yücel ailesindendi Nihat. Aslen göçmen, Süleymanlı'dan kente yerleşmiş bir aileydi bunlar. Sanatla uğraşmayan yok gibiydi onlarda. Hele bir Türkçe öğretmeni Şevket Yücel (*ne yazık ki benim dersime hiç girmemişti*) vardı ki, onun şiirlerini Behçet Necatigil ayarında bulur, keyifle okurdum. Ben de yazarım bu şiirleri derdim kendi kendime kimi zaman ama yazamazdım. Kalem elimde, öyle bekler dururdum. Büyük ozandı Şevket Hoca...

Nihat onun yeğeniydi. Yaşıt gibiydik. (*Belki de yaşıtık Nihat'la.*) Ortaokulda bir yıl beraber okuduk. Dur Hasan'la üçümüz aynı sınıftaydık. Dur Hasan'la Nihat Türkçe dersinden kaçıp, Ceylan Sineması'nın karşısındaki camlı kahveye giderler, yazdıkları şiirleri orada birbirlerine okurlar, beğenmediklerini oracıkta yırtarlar; büyük şair pozlarında, cakalı bir şekilde oturlardı. Cep harçlıklarının tamamını, en eftan püften şairlerinkinden en ünlü ozanlarınkine kadar şiir kitaplarına yatırır, dize dize, dörtlük dörtlük okurlar, bir kuyumcu titizliğiyle incelerlerdi. Bunlar, geleceğin şairleriydi...

Bir defasında, Ceylan Sineması'nın karşısındaki camlı kahvede şiir çalışmaları, (*Doğru yazdım değil mi? Dersten kaçıp şiir incelemeye başka ne dese ydim ki?*) evet, şiir çalışmaları yaparken sinemanın makinist çırağı da (sinemalarda filmi oynatan makinist derlerdi, lokomotif çalıştıranlara dedikleri gibi) mektup gibi bir şey yazıyormuş. Bir ara göz göze geldiklerinde, kaş göz işaretiyle "Ne yazıyorsun?" gibilerden bir işaret çakmışlar, oğlan da, "Sevgilime mektup yazıyorum," demiş. "Şiir de yazdın mı?" diye sormuş geleceğin ünlü ozanları, oğlan da, "Bir dörtlük yazdım," demiş gerdan kırarak. Nihat, sağ elinin işaret parmağını üç kez içe katlayıp açmış

ve “Getir de bir bakalım,” demiş havalı havalı. Bizim ozanlar (o zaman onlar da on dört yaşlarında gibi...) oğlana ağabeylik yapmak istemişler. Kıza mektup yazıyorsa, güzel bir şiir koysun mektuba istemişler. İyi niyetli canım, bizimkiler. Biraz havalardalar, o kadar.

Neyse... Oğlan yazdığı mektubu getirmişmiş. Gerçekten de bir dörtlük yazmışmış mektubuna. Ve şöyleymişmiş o şiir:

*Güzelsin sevdiğim o kadar güzel
Hiç kimse olamaz bu kadar güzel
Çöllerde yaralı garip ceylanın
Eğilip içtiği su kadar güzel*

Nihat’ın da Dur Hasan’ın da elleri ayakları dökülüvermişmiş. Dilleri boğazlarına akıvermişmiş birden. Bu dörtlüğün güzelliği karşısında akılları şaşmışmış.

Nihat demiş(miş)ti ki; “O akşam eve vardığımda, ne kadar şiirim varsa yırtıp attım. Şiir yazacaksam, o kalitede yazmalıyım, dedim kendi kendime.”

Nihat sözünü şöyle (şu şekilde, *de diyebilirdim*) bağlamıştı yıllar sonra:

“Çocuk,” (Nihat bana ve sevdiği diğer yaşlılarına, ‘çocuk’ derdi sanki kendisi büyüğümüzmüş gibi) “bu ülkede yayımlanan bütün şiir kitaplarını aldım, okudum, inceledim ama o dörtlüğe rastlamadım. Demek ki o dörtlüğü o makinist çırağı yazmış. Helal olsun! O dörtlüğü ünlü bir ozan yazmamıştır bence! Eğer o dörtlüğü ünlü bir ozan yazsaydı, çöllerde yaralı ‘garip’ ceylanın demez, y harflerinin aliterasyonundan yararlanmak, dizenin şiirselliğini katmerlemek için çöllerde yaralı ‘yavru’ ceylanın, derdi. Demek ki bu dörtlüğü o oğlan yazmış.”

“Nihat!” diye bağırdım ardından, çayhaneye çağırdım,

ayhanenin 6n6ndeki sedirde misafir ettim. Birer de çay s6yledim 6c6m6ze.

Nihat ve Dur Hasan'la oturuyorsanız sohbet kesinkes Şiir ve sanat olurdu. Yine 6yle oldu. Geleceğin b6y6k ozanlarıyla aylı Şiirli bir sohbeta daldık. Daldık derken, benim bir Şey dediğim yok da, daha çok Nihat konuŐuyordu. 6nl6 ozanların Őiirlerinden, dizelerinde okuyordu ama arada bir kendi Őiirlerinden de s6yl6yordu.

ERAYMANLAR'IN MUHSİN

Biz böyle konuşurken, (yani Nihat böyle coşkulu bir şekilde şirden ve sanattan konuşurken) çayhanenin hemen iç tarafından:

“Ulan bu hükümette şuncacık (işaretparmağının birinci bölümünü gösteriyordu, başparmağının ucuyla) kadar akıl yok!” dedi bir ses. Onlar tanımadılar ama bu bizim Muhsin’di. Muhsin ilk Almancı’lardandı. Ne olduğu hakkında çok çeşitli söylentiler vardı ama Erayman’ların Muhsin, Almanya’da kafayı sıyırması. ‘Alaman doktorlar, bunu kobay gibi kullanıp zehirli iğne yapmış,’ diyenler bile vardı. Arada bir hızara gelir, birine bir pencere yapıp harçlığını çıkarmaya çalışır, babam da malzemeye para almaz, Muhsin’i sevindirirdi. Muhsin Temmuzun sıcağında çorabını pantolonunun üzerine geçirir, ince de olsa bir trençkot giyer, düğmelerini sıkı sıkıya vurur, dahası, üşüyormuş gibi trençkotun yakasını kaldırır, koltuğunun arasına cami yararına para toplayanlar gibi fermuarlı bir çanta alır, kendi kendine bir şeyleri eleştirerek ter içinde caddelerde dolaşır.

Hükümette ‘cincik gülle kadar’ akıl olmadığını söyleyince:

“Ne oldu Muhsin Efendi?” diye sordum.

“Daha ne olsun?” dedi bilmiş bilmiş, “Ben bu hükümetin yerinde olsam, roman fabrikası kurarım!”

Gülüştük... (Kim olsa gülerdi bu söze.) “O nasıl oluyor Muhsin Efendi?” dedim.

Aynı bilmişlikle devam etti: “Roman fabrikası mı nasıl oluyor? Ben hükümetin yerinde olsam, sıra verdiği on beş yirmi tane oda yaparım. Bu odaların önüne has bahçe yapar, güllerle, çiçeklerle donatırım. Odaların da her birine birer daktilo koyarım. İsteyen gelir, burada has bahçeye karşı roman yazar, şiir yazar.”

Ne diyeceğimizi bilemez oldukduk. Şaşkınlıkla birbirimizi gözlerine bakmaya başladık. Almanya’da kafayı sıyrılmış dediğimiz Muhsin’den çıkan düşünceye hayranlıklıklı dolu bir şaşkınlıklık duydukduk.

Sonra, sohbetimize Muhsin de katıldı ister istemez. Az sonra da Dur Hasan’la Nihat ayrıldılar.

Biz Muhsin’le konuşurken Sarı Selahattin geldi. Gırtlğından çıkan, kendine özgü sesiyle selam verdi. “Aleykümse-lam!” dedik. “Ne var dayımın gülü?” diye hal hatır sordu. Ben de “İyilik Selahattin abi” dedim. Sonra, “Hükûmete söv-mekten Türkoğlu’nda hapis yattığını anlatmamışsın, ben de başkasından işittim,” dedim.

“Dayıoğlu, bu içki var ya, hiç iyi bir şey değil! Bir adam zerhoş oldu mu hükûmete de söver, padişaha da... Epey bir hapis yattık orda. Bir Kürt burnumuzdan getiriyordu amma Topal Mustafa Emmi’nin sayesinde sonu rahatlık oldu. Her zaman için ferasetli olmak lâzım. Bak dayımın gülü, bizim evin karşısında Kelleci Abdullah Çavuş’un evinde kiraya otu-ran bir hapishane müdür yardımcısı vardı. Sonradan Tür-koğlu Yarı Açık Cezaevine müdür oldu. Ben de rahat edeyim diye torpil koydurup Türkoğlu’na gittim. Daha koğuştan gi-rer girmez, babalın boynuma, bu Kürt geldi, ver bakalım yedi buçuk lira, dedi. Amma Kürde boy bucak ulaşmaz. Babayığit bir adam... Bıyığının bir tarafı bir toz süpürgesi olur. Kavralaşsak bana gücü yeter.”

“Sen de güçlü kuvvetli adamsın amma Selahattin...” dedi Ahmet Duran.

“İşte adamı var hesap et! Neyse... İlk gün para isteyince ben de kızdım, ‘Ne parası?’ dedim. İşte, ‘Süpürge parası, perde parası,’ falan, dedi. Haklı ama benim geleceğim günü mü bulmuş? İki gün sonra dese, başımla gözüm üstüne dayı-oğlu. Neyse, biraz çeneleştik, parayı da vermedim. Ben doğu-

ya çok yük götürdüm kamyonla. Şeker gibi adam Kürtler, bir ihtiyacın olsa canla başla yardım ederler insana. Askerde de çok iyi anlaştığım bir arkadaşım vardı Bingöl'lü. Ne kadar severdik birbirimizi! Ama bu serserinin teki...”

Ahmet Duran, çayhaneden birer bardak çay istedi.

“Aradan beş on gün kadar bir şey geçti. Benim de küçük bir pilli radyom var. El kadar bir şey... O zaman daha kimse de pilli radyo yok... Açtım ki mevlit var radyoda... ‘Lan çaycı,’ dedim, ‘ne kadar şekerin varsa ez şerbet et, hayrına dağıt,’ dedim. Çaycı şekeri ezdi, şerbet yapıp dağıttı, içtik. Bu sırada mevlidin de sonuna geldik. Bilirsiniz, mevlidin dua bölümünde Peygamberimizden başlanır, sahabelerden, geçmiş peygamberlerden, din ulularından, şehitlerden, gazilerden başlanarak herkes sırayla sayılır, böyle dua edilir. Radyodaki hoca, önce Atatürk’ten başlamasın mı? ‘Ulan hoca, dedim, sıçtın batırdın,’ din ulularından önce Atatürk’ten mi başlanır, demeye kalmadı ki, Kürt kalktı, ‘Lo sen Atatürk’e hakaret ettin,’ dedi. Yutkunup kaldım. Ben zaten hükûmete sövmekten yatıyorum. Kime desen inanır. Hâkime ne diyeyim, savcıya ne diyeyim? ‘Yahu arkadaş,’ dedim, ‘ben Atatürk’e hakaret etmedim. Sadece dua toplamanın bir usulü var, onu demek istedim,’ dediysem de Kürdün zapt edileceği kalmadı. Mecburen alttan aldım ama zoruma gitti. Suratım bir karış değil, üç karış oldu. Babalın boynuma!”

Sarı Selahattin’in yeşil çizgili kahverengi elbisesi birden griye döndü, sonra koyu bir füme oldu lafın burasında.

Gidip ranzaya oturmuş... Birazdan Mustafa Emmi gelmiş, yanına oturmuş. Mağaralı’danmış kendisi... Bir ayağının dizden aşağısı yokmuşmuş... Baston gibi bir protez takmışlarmış orasına. Korsan filmlerinde olur ya... Onun gibi. Neyse, demiş ki, “Selahattin senin bu işe canın sıkıldı değil

mi?” “Hiç sorma Mustafa Emmi,” demiş o da, “alttan aldım amma çok zoruma gitti.” “Selahattin,” demiş Mustafa Emmi, “bir plan kurayım da şundan hayfımızı al!” “Nasıl,” demiş, adamın gücünü kuvvetini kafasında evirip çevirdikten sonra. “Şöyle şöyle yap...” demiş Mustafa Emmi.

“Vallaha aklıma yattı. Babalın boynuma, ben bu herifi dövebilirmişim! ‘Tamam,’ dedim. Holtaya güneş ışığına ben önce çıkacağım, Kürt sonradan çıkacak. O gözlerini güneş ışığına alıştırana kadar ben geleceğim, sağ ayağımı içten çengel yapıp ayağına takacağım, avcumun bileğimle birleştiği yerle çenesine bütün gücümle vuracağım... ‘Tamam,’ dedim. Alt üst pijamalarımı giydim, alt pijamama bir kemer bağladım. Ahmet Duran, herif çok babayiğit, n’olur n’olmaz, kemerin arasına da zulamda bir bıçak vardı onu koydum, üst pijamamı üzerinden indirdim görünmesin diye, bahçeye çıktım. Gözümü güneşe alıştırdıktan sonra kapının önünde onun çıkmasını beklemeye başladım. Alıcı kuş gibi orda bekliyorum.”

Adam dışarıya çıkar çıkmaz yanaşmış korkmadan, Mustafa Emmi’nin dediği gibi sağ ayağını çengel yapıp içten geçirmiş, sağ elinin içiyle, belki gücünün yetmeyeceği korkusuyla o kadar sert bir yumruk vurmuş ki, pat diye devrilmiş adam. Hemen üzerine çullanmış. Vur ha vur, etmiş. Dövüş biraz daha uzasa adam toparlanır, onu gebertirmişmiş ama Mustafa Emmi daha önce söylemişmiş, “Jandarmalar gelir sizi aralar,” diye. Aynen dediği gibi olmuş. Adam Selahattin’in altındayken jandarmalar gelmiş, elinden almışlar (!) ama onu dövmüş olmuşmuş.

“Bizi ayırdılar... Mustafa Emmi dedi ki, ‘Selahattin, şimdi seni Müdür Bey çağırır. Ona da şöyle şöyle de...’ ‘Tamam,’ dedim. İki dakika geçmeden iki jandarma geldi, beni alıp Müdür Bey’in odasına götürdüler. Müdür Bey, bizim eski

komşumuz... Bana kızdı. ‘Ulan Selahattin, burada da mı rahat durmuyorsun, edepsiz,’ diyerek fırçaya başladı. İyice kızdı. Ben dedim ki; ‘Müdür Bey, senin hanımın benim öz ablam sayılır. Bir gün senin hanımın anama gelirdi, bir gün benim anam size giderdi. Ben yengeme öz ablam gibi hürmet ederdim. Bu herif benim yengeme küfrederse ben gene aynıını yapar, onu döverim,’ dedim. Müdür Bey şaşırıldı. ‘Benim hanıma niye bağırdı ki?’ dedi. Dedim ki, ‘Müdür Bey, geçenlerde mapuslardan birine yoğurt getirmişler. Bir kısmını da bölüp size göndermişler. Yengem diyesi ki, bu ekşi yoğurdu niye göndermişler? Bu da koğuş ağası olarak sövdü, ‘N’ettiğimin kahpesi, burada benim ineğim mi var, ne geldiyse onu gönderdim,’ dedi. Ben de, ‘Kardeşim, bu kadın benim öz ablam sayılır, benim yanımda bu kadına sövme,’ dedim. Bugün de başka bir mahpusa salatalık, domates falan göndermişler, bir kısmını bölüp size saldılar. Güya yengem salatalıkları beğenmemiş, bu buruşuk salatalıkları niye göndermişler diyesi... Bu da gene ağzını bozdu, ben de dayanamadım giriştim. Olay bu, Müdür Bey, dedim.”

Ahmet Duran da ben de, Topal Mustafa’nın planına kahkahayla gülüyorduk.

Sarı Selahattin çıkıp gelmiş, sonra da Kürdü çağırılmışlar. Adamı orada yarım saat falakaya yatırdıktan sonra koğuşa göndermişler ki tabanlarınının altı iki parmak şişmişmiş. Yürüyemiyormuş(*muş*). Dizleri üstünde sürünerek geliyormuş (*muş*).

“Babalın boynuma! Hayfımızı aldık amma bu adam ikimizi de boğazlar. Zaten idamlık... Ahmet Duran, koğuşta lâmbalar gece de yanar. Kimin ne yaptığı belli olur. Mustafa Emmi’ye dedim ki, ‘Mustafa Emmi bu adam ikimizi de boğazlar, şimdi ne yapacağız?’ ‘Orası kolay Selahattin,’ dedi, ‘git Müdür Bey’e şöyle şöyle de!’ Aklıma yattı. Hemen Müdür

Bey'e gittim.”

“Gene ne var Selahattin?” demiş Müdür Bey. Selahattin de, “Müdür Bey,” demiş usturuflu usturuflu, “bu adamı her görmeye yengeme bağırdığı aklıma geliyor, benim elimden bir kaza çıkacak.” Korkuyoruz demiyor da elimden-bir-kaza-çıkacak diyormuş, kabadayılığa bir şey sürdüğü de yokmuş. “Selahattin sen haklısın,” demiş Müdür Bey, “şimdi emir vereceğim, onu başka bir koğuşa alsınlar.”

Başka bir koğuşa vermişler de rahat bir hapis yatmış bizimkiler, rahat hapis yatmak ne anlama geliyorsa. Bir hayvan bile kafes içinde ya da bağlı olarak durmak istemiyor, ilk fırsatta özgürlüğe koşuyorsa (*ya da kanat çırpıyorsa*), insan (*Tanrı göstermesin*) nasıl yatar, özgürlüğün dışarıda kaldığı demir parmaklıkların gerisinde, diye düşündüğüm olurdu.

Sarı Selahattin lafını bitirir bitirmez, “Aha Kadir Çavuş geliyor,” dedi. Esas laf bunda var. Gel dayıoğlu, çayhanenin önüne oturalım da Kadir Çavuş'tan bir iki yalan dinleyelim.”

KADİR ÇAVUŞ YALANLARI

Çayhanenin önündeki uyduruk sedire oturduk, Ahmet Duran da dükkânı görecektir şekilde bir iskemle çekerek çayhanenin önüne oturdu:

“Geçenlerde,” dedi, “Antep’in yalancısı bununla yarışmaya gelmiş. Kendi de evde yokmuş. Küçük bir kıza var, şöyle sekiz dokuz yaşında, kapıyı o açmış. ‘Buyur emmi,’ demiş. Antep’in yalancısı babasını soruşun kız da, ‘Evde yok,’ demiş. ‘Nereye gitti?’ ‘Aç karın doyurmaya gitti,’ demiş. Kadir Çavuş nahırcı ya... İneklerin karınlarını doyurmaya gitti anlamına öyle demiş. ‘Anan evde mi?’ demiş Antepli. ‘Evde yok,’ demiş kız. ‘Nereye gitti?’ ‘Biri iki etmeye gitti,’ demiş. Kadın mahalle ebesi ya! Doğuma gitmiş. Antep’in yalancısı, ‘Ulan bu adamın parmak kadar kıza böyleyse, Kadir Çavuş nasıl acaba,’ deyip gitmişmiş. Neyse... Akşam olunca kız olanları babasına anlatmış. İşte seni sordu, ben de aç karın doyurmaya gitti, dedim deyince Kadir Çavuş kıza bir tokat atmış, ‘ayla güneş dövüşmüşler de aralarını bulmaya gitti deseneydin!’ Tokatın acısıyla ağlamaya başlamış kız. Sonra birden gülmeye başlamış. ‘N’oldü kız,’ demiş Kadir Çavuş, ‘ne gülüyorsun?’ Kız demiş ki, ‘Baba sen bana vuruşun benim gözlerimden yaşlar aktı, küçük bir göl oldu. Gölde renkli renkli balıklar yüzüyor, çok hoşuma gitti de ona gülüyorum,’ demiş. Kadir Çavuş da, ‘Bu kız büyürse beni de geçer,’ demiş.”

“Dayıoğlu,” dedi Sarı Selahattin, “Kadir Çavuş mahallemizin nahırcısı... Mahallenin hayvanlarını Ortaseki’ye getirirler, Kadir Çavuş da nerde yaylım varsa hayvanları oraya götürür, yaydıktan sonra ikindi üzeri şehre getirir, her ay hayvan sahipleri Kadir Çavuş’a nahırcı hakkını verirler, o da geçinir gider. Bizim mahallenin yalancısı da Kadir Çavuş...”

Bunun yalanları dilden dile anlatılır. Babalın boynuma! Çağırayım da bir iki yalan söyleyin.”

Sarı Selahattin, Batrıpark’a doğru gitmekte olan Kadir Çavuş’a seslendi: “Kadir Çavuş! Gel hele yahu! Bir çay ikram edelim de öyle git!”

Kadir Çavuş, Allahtan arıyormuş, nazlanmadan geldi, karşımızdaki iskemleye oturdu. Boyu bir elliyi geçmez gibi görünüyordu. Yirmi günlük gibi bir sakalı vardı ve elli beş yaşlarında gösteriyordu. Ufak tefek biriydi.

“Selamünaleyküm!”

“Aleyküm selam!”

Kadir Çavuş’la Sarı Selahattin’i bir arada gören Kel Hanifi ile Acık Ali de geldiler. Güdüklerin Halil de gelince çember daha da genişlemiş oldu. Tiyatronun en önüne oturmuşlar gibi iskemlelerini bir iki kez kımıldattıktan sonra Kadir Çavuş’un hangi yalanla gösteriye başlayacağını merakla beklemeye başladılar.

Evet, bir Kadir Çavuş klasiği başlıyordu. Seyretmeye değerdi.

Ahmet Duran, sanki Kadir Çavuş gelmeden önce yarım kalan lafını bitiriyormuş gibi ortaya bir laf attı: “Benim hayatımda gördüğüm en büyük şeker pancarı oydu. Geçen sene buraya getirip tarttılar, tam on bir kilo geldi.” Hayal gücü cambazı Kadir Çavuş’a bu kadarcık laf yeterdi. Ahmet Duran’a gülerken cevap verdi: “Amma yaptın ha Ahmet Duran, senin o dediğin, benim şu diyeceğimin yanında cücük gibi kalır,” diyerek söze başladı. “O sene Kayberli’de marul ekmiştim... Bahçenin kenarlarına da üç beş tane şekerpancarı diktiydim. Biz marullarla uğraşırken şekerpancarları aklımızdan bile çıkmış. Beş on gün sonra bahçenin kenarlarından şekerpancarları çıkmaya başladı. Ona da su verdik. Üç beş hafta sonra şekerpancarlarının boyu, benim boyum ne ki,

Sarı Selahattin'in boyunu geçti.”

Lafın burasında “pıhhh” diye gülenler oldu ama Kadir Çavuş bunlara aldırış etmedi.

“Ulan, bunun dalı yaprağı böyleyse, toprağın altındaki kökü nasıl acaba, dedim kendi kendime. Günlerce merak ettim bu konuyu. Neyse, sonunda dedim ki, bu pancarlar olacağını oldu, bundan sonra yaprakları sararmaya başlar, sararan bitkiden de hayır gelmez, şunları sökeyim, dedim. Bir kazma ile sökmeye başladım. Allah sizi inandırсын, sabahtan kuşluk vaktine kadar ancak birini sökebildim. Lan, dedim, canımın derdi ne, geriye kalanını da yarın sökerim, dedim amma iş bunu eve götürmedee... Herhalde iki yüz kilo gelir. Baltayla dörde böldüm. Akşam eve gelirken ikisini eşeğe yükleyip öyle getirdim.” deyince az önce “pıhhh” diye gülenler kendilerini koyuverdiler, kahkahayla gülmeye başladılar. Sarı Selahattin, yalanın hoşuma gidip gitmediğini anlamak ister gibi bana bakıyor, bir yandan da “kıhhh” diye gülüyordu.

Kel Hanifi gülmemek için Ahır Dağı'na doğru bakıyordu. “Nereye bakıyorsun Hanifi?” diye sordu Kadir Çavuş.

Kel Hanifi bozuntuya vermemek için:

“Çavuş, bu Ahır Dağı'nda niye orman yok, ona bakıyorum,” dedi ağzının kenarlarından akan seli içine çekerek. “Her dağda orman var, burda orman yok, yetişmiyor mu acaba?”

“Ne yetişmemesi Hanifi,” dedi Kadir Çavuş, “Benim aklım yeter, Ahır Dağı'nda o kadar sık bir orman vardı ki aklınız durur. Bir ağacı kesersin, başka bir ağacın üzerine devrilir, alamazsın. Allah sizi inandırсын, bir ağacı almak için iki üç ağaç daha keserdik. O kadar sık bir orman vardı. Ormanda geyikler, kurtlar, inan olsun aslan bile vardı. Ben bir defa geyik avına gittim Ahır Dağı'na. İyi bir de mavzerim var... Alaman malı... Epey bir dolaştıktan sonra geyiği gördüm. Aha

bizim inekler kadar var... Diz çöküp nişan aldım, tetiğe bas-tım, tüfek güm dedi amma geyikte bir hareket yok... Lan n'oldu buna, diye tüfeğin namlusunu ters çevirip içine baktım ki mermi döne döne geliyor, hemen geyiğe doğrulttum, geyik gürpeden devrildi. Bunu eve getirdim am-ma zor! Zor getirdim amma getirdiğime değdi, konu komşu doyasıya bir et yedik.”

Güdüklerin Halil, “Çavuş, senin avcılığın da mı var?” diye sordu. Kadir Çavuş, “Amma yaptın ha!” dedi, “Ben iyi bir av-cıyım. Askerde her sıktığımı vurduğumu anlatsam roman olur. İki üç sene önceydi... Sessizimi aldım, barutu koydum, üzerine de sayıp kırk tane saçma koydum, bakalım boşa gi-den olacak mı diye. Ağcalı'ya doğru düştüm yola. Tekten tükden serçe denk geliyor ama ben onları av olarak görmüyorum. Tam sığırcık mevsimi... Gözünü sevdiğim sı-ğırcıklar güz geldi mi sürü halinde zeytinlere konarlar. Bir zeytine belki yüz tanesi konar, sayamazsın bile... Neyse, ora-lardaki zeytinliklere vardım. Baktım ki zeytinin biri kapkara olmuş, sığırcıktan görünmüyor. Yavaşça oraya vardım. Be-nim sessizimin menzili uzak, Zeytin demirinden yapılmı ama yine de yaklaşılabildiğim kadar yaklaştım. İyice yaklaşınc-a bir taş alıp zeytine doğru fırlattım. Hiçbir zaman duran ava sıkmam! Av havalanmalı... Taş gürp edince sığırcıklar ürküp bir havalandı ki sorma. Güneşle arama kapkara bulut-lar girdi sandım. Hemen tüfeği omzuma alıp tetiği çektim. Tüfeğin patlamasıyla sığırcıkların patır patır düşmesi bir ol-du. Av torbamı aldım, sığırcıkları sayıp sayıp torbaya koy-maya başladım. Bir, iki, üç... beş... on... derken otuz dokuz oldu. Şaşırdım kaldım. Ulan, dedim, ben buna kırk saçma koymadım mı? O bir saçma nerde acaba? Kafamı kaldırıp baktım ki o bir saçma, sığırcığı önüne katmış havada daireler çiziyorlar. Sığırcık kaçıyor, saçma ardı sıra kovalıyor. Sonun-

da saçma yetişti, sığırcık pat diye düştü. Ben iyi avcıyım emmoğlu.”

Sarı Selahattin, Kadir Çavuş'a bir çift karayılan yalanını anlattırmak istiyordu. Ağzına laf vermek için geçenlerde Kazma'da bilek kalınlığında bir yılan gördüğünden bahsetti. Kadir Çavuş da:

“Selahattin o da bir şey mi? Dur sana yılan nasıl olur anlayayım,” dedi. “Bir gün Tavşantepesi'nin orda inekleri yayıyordum. Baharda orada iyi ot olur, hayvanların karnı zıplık gibi doyar. Bir baktım ki baldır kalınlığında iki tane hezen yan yana duruyor. Yahu, dedim kendi kendime, kereste kaçakçıları, ormancı korkusuyla bunları bırakıp kaçsalar, bunlar böyle kapkara olmaz. Taze kesilen hezeni bilmez miyim? Eski ise bunlar burada ne arıyor? İsten kapkara olmuş, baldır kalınlığında iki tane hezen. Ulan, dedim, başkası alacağına ben alayım. Hemen eşeği aralarına çektim. Birini kucağıma alıp semere bağladım. Sonra ötekini kucağıma almamla beraber cavv diye akmasın mı? Buysa karayılanmış benim hezen sandığıım. Ben yilandan korkmam ama birden irkildim. Yalan iyi değil, iki adım geriye sıçradım. Bir baktım ki öteki hezen de akıp gidiyor. Meğer ikisi de yılanmış.”

Sarı Selahattin, “Çavuş,” dedi, “sen bunlarla uğraşırken iyi ki sürü dağılmıyor.”

“Dağılmaz Selahattin. Benim o eşek var ya, onu öyle bir eğittim ki, insan gibi. Sürüden bir inek vay mı ki ayrılınsın. Hemen seğırtir onu sürüye geri getirene kadar uğraşır. Evvel Allah, o eşek yanımda olduktan sonra sürüye bir şey olmaz.”

MELEK İBRAHİM

Lafın burasında Melek İbrahim geldi, selam verip oturdu. Cemaatle merhabalaştıktan sonra Güdüklerin Halil sordu, “Ne var ne yok İrbaham Emmi,” dedi. Melek İbrahim de, “Ecer hamamın ordan geliyordum, işçiler ver ha çalışıyorlar. Kaleye su çekeceklermiş,” dedi.

Kulağı delik biriydi Melek İbrahim. Nerede ne oluyorsa, önce onun haberi olurdu mahallede. Şaşardık onun bu özelliğine. Suçumuz oldu mu anamız yüzümüze vurur, kuşlar haber verdi, derdi ya; Melek İbrahim de kuşlardan mı haber alıyordu acaba? Nerden, kimden haber aldığını bilemem ama her şeyden haberi olan biriydi o.

“Yahu su yokuş yukarı gider mi İrbaham Emmi?” dedi Güdükler’in Halil, “su ağzı aşağı akar, yokuşa akmaz ki.” Su pompalarının henüz bilinmediği o yıllarda bu mesele çok tartışma götüren bir konuydu. Üzerinde herkes fikrini söyledi. Laf sırası Kadir Çavuş’a gelince, “Ben su çıkar mı çıkmaz mı bilmem ama eskiden Kale’de baldır kalınlığında su vardı. Bir tarihte Kale’ye ekin ektydim. Allah o kış öyle bir kar verdi ki anlatsam mübalağa sanırsınız, bizim damların üzeri adam boyu karla doldu. Küre babam küre, karları yola küredik. Sokaklarda zaten kar var, bir de damlardaki karı küreyince karlar dam hizasına kadar geldi. Allah sizi inandırсын, evlerimize dam süllümünden inerek girmeye başladık. Anlayacağınız, sokak diye bir şey kalmadı. Her yer dam oldu... Kale’nin üzeri ise dağ gibi olmuştu. Bahar gelince karlar erimeye başladı, toprak darbızını ne eksik ne fazla, tam olarak aldı. Ulan, dedim, kar yılı var yılı derler, bakalım bizim ekin nasıl olacak? Neyse, ekinler çıkmaya başladı. Beş on gün sonra diz boyunu geçti. Amma nasıl seviniyorum. Derken Haziran gelince, Allah sizi inandırсын, ekinler kavak gibi oldu. Ya-

lan olmasın, Devecili camisinin minaresi kadar oldu. Süllüm dayayıp başakların olduğu yere çıktım, baktım ki ekinler biçilecek olmuş, sararmaya başlamış. Hemen mahalleden yirmi ırgat buldum. Orağını alan geldi... Dediler ki, Kadir Çavuş, bu ekinleri oraklarla biçemeyiz. Ya? Bunu ancak tahrayla biçeriz. Mahalle de yakın ya, koştuk birer tahra aldık. Tahrayla da biçemediler. Ne yapalım? Çavuş, dedile, bu ancak baltayla kesilir. Seğırttik birer balta bulduk. Başladılar kavak keser gibi kesmeye.”

Yirmi baltacı bu ekini bir haftada ancak kesebilmişmiş. Sapını ayrı yere, başaklarını ayrı yere yığmışlarmışmış ter içinde. Bir harman olmuşmuş ki dağ gibi. “Ulan,” demiş Kadir Çavuş, “şu harmanın tepesine bir çıkayım, bakalım nereler görünecek?”

“Allah sizi inandırsın, harmanın tepesine tırmanmam tam iki saatimi aldı. Ulu Cami’den çıkan cemaat karınca gibi görünüyordu. Elimi güneşe siper edip Antep tarafına bakınca, Dülük Baba tepesini gördüm.”

Dinleyenler Kadir Çavuş’a asla karşı çıkmaz, sadece hayret ifadesiyle “Allah Allaah!” derlerdi yalancıktan. Arada bir “Bu kadar da yalan olmaz” diyenler çıkardı ama o zaman Kadir Çavuş onunla tartışır, en sonunda rahmetli olmuş birini şahit göstererek yalanının gerçek olduğuna milleti inandırmaya çalışırdı.

Bu arada Çatal Kafa birer bardak çay verdi, karıştırarak içmeye başladı.

Sözünü ettiğiniz her konuda, hayal gücünü inanılmayacak kadar genişleterek yalanını dilden dile anlatılacak bir masal haline getiren bu küçük dev adam, çevresindekileri kendisine hayran bırakıyordu. Havada taklalar atarak ipten ipe zıplayan, yükseklerde harikalar yaratan trapez sanatçıları gibiydi Kadir Çavuş. Alkışlanacak kadar güzeldi o müthiş hayal gü-

cünün yalanları. Gerçi onun yalanlarından rahatsız olan dini bütün insanlar da yok değildi. Yüzüne demeseler de ardından “Yalanı batsın!” dediklerini duyar gibi oluyordum. Ama onlar, bunun bir sanat olduğunu kabul etmedikleri için öyle düşünüyorlardır bence.

Kel Hanifi, bıyık altından muzip muzip güldükten sonra “Çavuş,” dedi, “şo Yörük ağası ile ne yaptın? Hani bir deve hikâyesi vardı ya!”

Kadir Çavuş nazlanmıyordu. Yalan söyleme sanatını her fırsatta sergiliyor, Allah için, mükemmel gösteri yapıyordu. Yalan söyleme şöenleri düzenlense, belki de birinci olurdu yarışmalarda. O anlatırken, dinleyenlerin üzerine mutluluk yağmurları yağardı sanki inceden inceye; serinlerdi insanlar yaz sıcağında. Zaman dursun isterlerdi çevresindekiler. O anlatsın, çevresindekiler de yalancılıktan ‘Allah Allaah!’ desinler, duydukları yalanları belleklerine iyice yazsınlar, belleklerine iyice yazdıkları yalanları dost meclislerinde yeri geldikçe anlatsınlar, mahallemizin nasıl bir zenginliğe sahip olduğunu başka mahallelerin insanları da bilsin isterlerdi. (Benim yazar olacağım, mahallemizin özelliklerini puslu anılarımdan çıkartıp günün birinde kitap haline getireceğim; kitabın, değil başka mahalle insanları, başka kentlerin insanları tarafından bile okunacağı, mahallemizin marka insanlarından dolayı yıllar sonra gururlanacakları, *(kendilerinin değilse de çocuklarının, torunlarının, gelinlerinin ve dahî damatlarının)* gülümseyerek okuyacakları, okuduktan sonra da birbirlerine anlatacakları, anlattıktan sonra da mahallemizin yaşantısının nereden nereye gelmiş olacağını -olduğunu da diyebilirdim- uzun uzadıya tartışacaklar, eski günlerin çiçekler gibi renkli anılarını pusların ardından hayal meyal anımsamaya çalışırken belleklerini zorlayacaklar, biraz başları ağrıyacak belki, belki şakaklarını hafiften ovuşturacaklar ama böyle bir kitabı

yazdığım için beni tebrik etme fırsatı kollayacaklardı. Öyle olacak mıydı? Mahallemizden biri çıkıp kitap mı yazacaktı? Bizim Hacı... Araboğlu'nun oğlu...

“O mu? Şöyle oldu...” diye devam etti Kadir Çavuş. Sisler, puslar dağılıverdi birden. Dostlar Çayhanesinin önündeydik işte. “Bir yaz günüydü. (*Aslında buraya bir ünlem işareti koyabilirdik.*) Bir adam gelmiş Batıpark’a, beni sormuş. ‘Hayırdır, niye soruyorsun Kadir Çavuş’u,’ demişler, ‘Bir müşkülâtım var,’ demiş adam. ‘Haa, şimdi anlaşıldı, sen şöyle otur, misafirimiz ol, Kadir Çavuş akşam namazından sonra buraya gelir,’ demişler. Emmoğlu, dost var düşman var, herkese herkesin adresi söylenir mi? Allah var, izzet ikramda da kusur etmemişler arkadaşlar. Neyse lafı uzatmayalım, ben gelince de, ‘Kadir Çavuş, şo masada oturan bey ısrarla seni sordu, bir müşkülâtı varmış, biz de gereken misafirperverliği gösterdik,’ dediler. Ben de, bir yabancıya gösterdikleri insaniyet için teşekkür ettikten sonra, adamın masasına vardım. Selam verdim, ‘Hayırdır inşallah, beni sormuşsunuz,’ dedim. ‘Hayırdır, hayırdır... Kadir Çavuş siz misiniz?’ dedi. Ben de, ‘Kimse sahip çıkmazsa benim, buyurun sizi dinliyorum,’ dedim. Adam bir Yörük ağası imiş... Bu Yörüklerin deve güreşleri olur. Bunların deve güreşleri, bizim karakucak güreşi kadar meşhurdur. Adam, Kayseri’nin Develi ilçesinde bir Yörük aşiretinden deve satın almışmış. Çok iri ve aynı zamanda çok da yabani bir Hecin devesiymişmiş bu hayvan. Deveyi kimse zapt edemiyormuşmuş. Zaten benim adımla adama onlar vermişmiş. ‘Maraş’ta Kadir Çavuş isminde bir yiğit var, (*Daha önce yazmıştık, yiğit bir elli boyunda.*) gidip onu bul, razı edersen işin kolay; bulamazsan, ya da razı edemezsen bu dünyada işin zor,’ demişler. Adam ölümler gibi yalvarıyor. ‘Para pul önemli değil, ocağına düştüm Kadir Çavuş,’ diyor da, başka bir şey demiyor. Ben de, aslında bu

yaz çok yoğun olduğumu, ama mademki kalkıp buralara kadar geldiğini, boş çevirmenin bizim insanıyetimize yakışmayacağını, deveyi hem uslandırıp hem de on beş gün içinde Maraş'a getireceğimi söyleyince, adam sevincinden ağlayarak boynuma sarıldı. Ücrette anlaştık. Adam, ücreti peşin ödemek istedi, ben kabul etmedim. Parayı; deveyi Maraş'ta kendisine teslim ettiğimde alacağımı söyledim. Adam parayı Maraş'ta istediğim herhangi birine bırakmayı teklif etti, gene kabul etmedim. 'Kardeşim, sen taa nerelerden bize güvenerek gelmişsin de, biz sana para güvenmeyecek miyiz?' dedim. Adam bana; 'Kadir Çavuş, sen hem bileğine, hem yüreğine, hem de sözüne yiğit bir insanmışsın, ağalar el öpmez, lakin gel seni kardeşim niyetine kucaklayayım,' dedi ve kucaklaştık."

Kadir Çavuş'un bu kadar yalanı nasıl düzdüğüne hayret ediyor, biz de böyle yalanlar düzebilir miyiz diye düşünüyoruz. (*Daha doğrusu, ben öyle düşünüyordum. Ötekilerin kalplerini bilemem doğal olarak.*)

"Bir hafta sonra, Develi'deki aşiret reisinin konağında idim. Ağa beni konağın kapısında karşıladı, 'Gözlerimiz yollarda kaldı Kadir Çavuş,' dedi.

Ağa, o akşam mükellef bir ziyafet çekti bana. Allah sizi inandırсын, sofrada kuş sütü yok! Konağın en güzel odasında misafir ettiler beni. Sabahleyin kahvaltıdan sonra devenin yanına vardık. Deve o kadar yabaniydi ki, tam yedi yerinden bağlamışlardı. Hayvanın gözleri kan çanağı gibiydi ve delirmiş hayvanların göz bebekleri gibi her saniye bir taraftan diğer tarafa devriliyordu. Burun deliklerinde sanki iki tane kalaycı körüğü çalışıyordu. Ben hemen, Maraş-Kayseri yolu üzerinde özel olarak topladığım, dikenli otların bulunduğu torbanın birini devenin önüne boşalttım. Bu diken, hecin develeri çok sever. Bu diken öyle serttir ki, deve çiğnerken

ağzının içini kanla doldurur. Dikenin tadı, kendi kanı ile karışınca, deve adeta kendinden geçer. Ağzının içi yara olmasına rağmen, deve kendini bu dikenle yemekten alıkoymaz. Daha sonra devenin tam karşısına geçip, direkt gözlerinin içine bakarak, bu sefer kendi ellerimle beslemeye başladım. Ağa dâhil, konaktaki tüm ahali hayretler içindeydi. Bir elimle beslerken diğer elimle, başını, yüzünü okşuyordum. Sonra boynunu sıvazladım. Su istedim, getirdiler, su içirdim. Bir elimle yemleyip, bir elimle okşarken bir taraftan da; 'Benim akıllı oğlum, benim yiğit oğlum,' diyordum. Hayvan her saniye uysallaşıyordu. Boğazındaki bağ hariç, diğer bağlarını tek tek çözdüm. Geriye kalan ot torbalarını iki tarafına yükledim, üzerine bir çul atıp, yavaaşça sırtına bindim. 'Ağam, bizim yolumuz uzun, tuz ekmek helal eyleyin,' dedikten sonra, herkesin şaşkın bakışları arasında biz yola revan olduk. Arkadan ağanın bağırdığını duyuyordum; 'Helal olsun seni doğuran anaya Kadir Çavuş, helal olsun!'

O deli, o huysuz, o vahşi hayvandan eser kalmamıştı. O da anlamıştı Kadir Çavuş'un tuttuğunu koparır bir yiğit olduğunu. Gündüz yol aldık, geceleri yattık... Geceleri, aynı dikenli ot ile yemliyordum. Gündüz, geçtiğimiz ırmaklardan, nehirlerden suluyordum. Tam on beşinci günün öğle saatlerinde Maraş'a girdik. Geldik, geldik Mercimektepe mevkiinde deveyi ihtirdim (çöktürdüm). Hayvan ne kadar susamışsa, boynunu uzatıp Kıbrıs Meydanı'ndaki havuzdan kana kana bir su içti ki görmeliydiniz. *(Bu mesafe, kuş uçuşu yaklaşık 1 kilometre. Bizim gıkımız çıkmıyor bu yalanlara.)*

Ertesi gün adama; 'Burdan ötesi sana ait, ben sözümü yerine getirdim, benim verdiğim terbiye ile deve size de bir sıkıntı çıkarmaz,' dedim. Sonrasında deve ile vedalaştık. Develer çok hassas hayvanlardır. İnsan gibi kin güderler ve ağlar-

ken de bildiğin insan gibi ağlarlar. Hüngür hüngür ağladı. ‘Ağlama oğlum ağlama, buraya kadarmış, kader bu, sen de ben de kaderimize rıza göstereceğiz,’ dedim, gözlerinden öptüm. O deveyi güreşte, ölünceye kadar hiçbir deve yenememiş. Sahibi, aldığı ödülleri servetine servet katmış. İşte böyle deve hikâyesi...”

Kadir Çavuş ayağa kalktı. Tam giderken orada oturanlardan biri tespihini çıkardı, öteki arkadaşına göstererek:

“Bu tespih var ya, samanı çekiyor,” dedi. “Mıknatıs gibi...”

Kadir Çavuş:

“Benim bir tespihim vardı,” diye söze girdi ve ayaküstü anlatmaya başladı, “sarı kehribardan. Habbeleri kabarcık üzümü gibi... Saman çöpünü öyle bir çekerdi ki aklın dimağın durur. Halep’ten bir arkadaşım göndermişti. Bir gün evde otururken aklıma düştü, şalvarın cebinden çıkarıp çekmeye başladım. Çardağın yarığında ahıra düşmesin mi? Avrada, şu tespihi al da getir, dedim. Avrat aşağıya indi, sonra beni çağırırdı. ‘Aman herif,’ dedi, ‘ahırın kapısına bir şey olmuş, açılmıyor.’ Aşağı indim ki kapı essahtan açılmıyor. ‘Ulan bu kapıya n’oldu?’ derken işi anladım. Çardağın yarığında düşen kehribar tespih kapının ardına düşünce, ahırda ne kadar saman varsa oraya yığılmış, kapı açılmaz olmuş. Pencereden girdim de tespihi alıp samanları beriye çektim. Bir de Kayberli’den dönerken bu tespihin azizliğine uğradım.”

“Otur da öyle anlat bari,” dedi Sarı Selahattin, anlamlı anlamlı gülerken.

Kadir çavuş nazlanmadı, oturdu, anlatmasına devam etti:

“Yanıma iki katır alarak, hayvanların kışlık samanlarını getirmeye, Maraş altına gittim. Hayvanlara azizlik olmasın diye, yolun yarı yerine kadar birine bindim, yarısından sonra da diğerine. Öğleye doğru harman yerine vardım. Dört harar (*harar, çuvalın çok çok büyüğü*) samanı öyle sıkı doldurdum

ki, sanırsın her bir harar, asırlık bir çınarın bedeni. Hem o sertlikte, hem o ağırlıkta. Yalan olmasın, her bir hararın ağırlığı, Allah-ü âlem, yüz elli kilo vardı. Her hayvana ikişer harar yükledim. Bereket, güçlü hayvanlardı. Hayvanların yükü çok ağır olduğu için, üzerlerine binmedim. Ben önde, onlar arkada, eve doğru yola koyulduk. Kayberli'ye geldiğimizde, nerden aklıma geldiyse, elimi şalvarın cebine attım, her bir habbesi misket büyüklüğündeki kehribar tespihi çıkardım. Bir ara, sanki hava aniden kararır gibi oldu. Herhalde dedim, güneşin önüne bir bulut geldi. Başımı geriye çevirdiğimde ne göreyim; benim, o hararlara tepeleye tepeleye doldurduğum samanların hepsi gökyüzünde kıvrıla kıvrıla dönüyor. Tıpkı hortum gibi... Şaşkınlıktan ne yapacağımı bilemez oldum. O esnada, samanlar tüm ovaya savruldu. Ne oldu da böyle bir şey oluverdi diye düşünürken birden kafama dank etti. Anladım... Benim eşşek kafam işte... İnsan kendi gücünün farkında olmazsa, olup olacağı bu... Hiç düşünmeden, tespihi biraz hızlı çekmişim. Sağ elimin ve parmaklarımla güçlü olduğumu biliyordum ama böyle bir şeyin olacağını hiç hesap etmemiştim. Ben tespih tanelerini hızlı hızlı çekince, onların meydana getirdiği elektriklenme, hararlardaki samanları gökyüzüne doğru çekmiş. Ben şaşkınlıktan tespih çekmeyi durdurunca da, rüzgârın etkisiyle samanlar etrafa dağılıverdi. Güler misin, ağlar mısın? Onca emek, onca yorgunluk boşa gitti. Hayır, samanlar öbek öbek yere düşseydi, iş nispeten kolaydı, bir kısmını toplayabilirdim. Ama tüm ovaya dağılmıştı samanlar. Bir çuval inciri berbat etmişim. Bir an ümitsizliğe düştüm. Dar vakit... Yardımcım yok... Sonra dedim ki kendi kendime; 'Kadir Çavuş, Kadir Çavuş, kendine gel! Sen ne badireler atlatmış, ne zorluklar görmüş, ama her seferinde de feraset gösterip, hepsinin altından kalkmış bir yiğitsin,' dedim. 'Şimdi de göster

ferasetini yitliğini de, yaptığın hatayı telafi et,' dedim. Boş olan hararı yere uzattım. Hararın ağzını ovadan tarafa çevirdim. Sol elimle hararın ağzını açtım ve tespihi sağ avucumun içine yatırdım. Sol elim sabit, sağ elimle kehribar tespihi ileri geri sıvazladıkça, o istikametteki samanlar uçarak gelip, ağzı açık olan hararın içine hızla girmeye başladılar. Bir, iki, üç, dört... Dört hararı da bu şekilde, yarım saatte geri doldurdum. Tespihi hemen cebime koydum. Hararları tekrar katırlara yükledim ve hava kararırken eve vardım. Akılsız başın cezasını, zavallı ayaklar çekermiş derler ya, biz de, bir tespih çekme hevesiyle bir çuval inciri berbat ediyorduk az kalsın.”

Çayhanenin önünde oturanlar birbirlerine baktılar. Yalan bitince de kahkahayı bastılar.

Güdüklerin Halil, “Bu Kadir Çavuş var ya, bir kilometre uzaktaki adamın yellendiğini bildi. Vallah billah... Anlatsın da dinleyin.” dedi.

Kadir Çavuş, “Onu da anlatayım,” dedi. “Kireç ocağının ilerisinde mal yayıyordum. Aha bu Halil de Kazma'ya gidiyormuş, beş dakika uğramış. Sırtımızı birer ağaca dayayıp otururken uzaktan at sırtında birinin bize doğru geldiğini gördük. Ben Halil'e, 'Aha adam yellendi,' dedim. Halil de, 'Yahu Çavuş, ordan buraya, af buyur, ne kokusu gelir, ne sesi duyulur... Nerden bildin, adamın yellendiğini,' dedi. Bilirdin, bilemezdin derken adam yanımıza yaklaştı. Selam verdi, aleykümselam dedikten sonra, 'Arkadaş sana bir şey soracağım amma doğru söyleyeceksin. Filan yerdeyken yellendin mi yellenmedin mi?' dedim. Adam biraz sıkıldı amma, itiraf etti. 'Evet, orda yellendiğim,' dedi. 'Kardeşim, ordan burası bir kilometre, yellendiğimi nasıl bildin?' dedi. Ben dedim ki, 'Yellenen adama kabahat işledi derler. İnsan yellendiğinde acaba duyan oldu mu diye, kabahat işlemiş gibi sağına solu-

na bakar. Sen de atın üstünde sağına soluna bakınca, yellendiğini anladım.’ Değil mi Halil, öyle olmadı mı?”

“Vallaha aynen öyle oldu,” dedi Güdüklerin Halil.

Kadir Çavuş kalktı, “Hadi eyvallah!” dedikten sonra Batıpark’a doğru yürümeye başladı. Yalan makinesi gibi anında yalan üreten, hayal gücü inanılmaz kuvvetli olan bu ufak tefek adamın arkasından bir müddet baktık. Anlattıklarımı kendi de beğenmiş olacak ki, koska koska yürüyordu. Biraz da boyu mu uzamıştı ne?

O yaşlarda neyin ne olduğunu çok da anlamamakla beraber, bu yalan söyleme işinin iki yüzü olduğunu, birinci yüzünün çıkar karşılığı yalanlar, ikincisinin sanat için yalanlar olduğunu anlar gibi oldum. Öyle mi oldu acaba? Yoksa aradan yıllar geçince mi bu kaniya vardım? Şimdi bunları yazarken, geçmiş yıllara ait bu anıları biraz karıştırmaya mı başladım acaba? Her neyse... Kadir Çavuş, sanat için, çıkar gözetmeden yalan söyleyenlerdendi. Söylediği yalanlar, Nasrettin Hoca fıkraları gibi mahallede çalkalanırdı. Duyanlar duymayanlara anlatırlardı. Dahası, ayaklı gazetelerin gittikleri yerlerde Kadir Çavuş’un, insanların hayal güçlerini zorlayan yalanlarını hemşerilerine anlattıkları, onların da gülüşerek dinledikleri söylenirdi.

AYAKLI GAZETELER

Bir de ayaklı gazeteler vardı... Ayaklı gazete denen bu insanlar buradan özel olarak (*mesela*) Adana'ya giderler. Adana'da yaşayan hemşerilerine, memlekette olup bitenlerin haberlerini taşırlarmış. Kim ölmüş, kim ağır hasta, kim oğlan evermiş-kız gelin etmiş, siyaset ne durumda, bunları meraklılarına anlatırlarmış. Hemşerileri de yedirip içirir, harçlığını vermiş onların. Ayaklı gazetelerin geçimi bunun üzerineymiş.

“Bir gün,” dedi Ahmet Duran, “Kadir Çavuş Batıpark'ta kâğıt oynarken Mağaralı Ökkeş gelmiş. Kadir Çavuş bir elli boyunda ufak tefek bir adam, (*demiştik ya*)! Mağaralı Ökkeş'se, sırtı yere gelmemiş ağır sıklet pehlivanı... Bizimki, bir yerlerde onun pehlivanlığından laf açılınca duramamış, ‘Ben Mağaralı Ökkeş'i yıktıydım,’ demişmiş. Bunu da yemeyip içmeyip pehlivana yetiştirmişlermiş. Mağaralı Ökkeş, (*kimse inanmasa da*) pehlivanlığına laf söyleyen Kadir Çavuş'a diş bileyip duruyormuş içten içe. Batıpark'ta Kadir Çavuş'u görünce hemen yanına gelmiş. Yumruğuyla çenesine hafiften dürtmüş, ‘Sen beni nerde yıktın lan!’ demiş. Kadir Çavuş bakmış ki iş ciddi. ‘Ben seni hoşginde (*bir kâğıt oyunu*) yıktıydım emmoğlu,’ demiş. ‘O başka,’ demiş pehlivan, sonra başka masaya gitmiş.”

Çayhanenin önündekiler Kadir Çavuş'un bu manevrasına iyi bir gülüşüler.

Kel Hanifi, “Bir lafını da ben anlatayım da öyle gideyim,” dedi. “Bizim aile kuşa meraklıdır, ben de Kadir Çavuş'un bir horoz yalanına denk geldim, onu anlatayım.”

Kel Hanifi hafiften gülerekeyifle anlatmaya başladı:

“Şu karşıda, Nalbant damının önünde oturuyorduk. Bilerim Reşit, Karadayı Mehmet, ben, bir iki kişi daha var...”

Karadayı horozdan iyi anlar; bilirsiniz, horoz da dövüştürür. Eline, çok cins bir horoz geçtiğini, horozun mahmuzlarının kaç santim olduğunu, mahmuzlarının biz sivrilğinde olduğunu, kanatlarını açtığına ikisinin arasının bir buçuk metre geldiğini, horozcu kahvesinde dövmedik horoz bırakmadığını anlatırken üzerine Kadir Çavuş geldi. Bir iki dakika Karadayı'yı dinledikten sonra lafı aldı, 'Dayı,' dedi, 'bir vakit Halep'e gittiydim. Beni çok severler orda. Yere bastırmadılar. Neyse, işimi gördükten sonra bana cins bir horoz hediye ettiler. Horozu aldım, trene bindim amma gelen geçen herkes horozu bakıyor. Yem veriyorum, lum lum yutuyor. O kadar büyük bir horoz ki doymak bilmiyor. Antep'i geçtik, Maraş'a doğru tren çuf çuf ederek yol almaya başladı. Uyumuşum... Baktım horoz yok... Vagonları dolaşarak aramaya başladım. Sonunda lokomotifte buldum. Alıp getirdim. Bu arada tren yavaşladı. Ne oldu buna diye herkes lokomotifte koştı. Lokomotifte kazana kömür atan adam meydanda yok! Ulan nereye gider bu adam? Neyse, yerine başka biri kömür atmaya başladı. Biz Maraş'a yaklaşınca horoz kakasını yaptı ki 'çaat!' diye bir kürek düştü. Horoz, kömürçüyü küreği ile yutmuş. Küreği aldığım gibi camdan dışarı attım, neme lâzım, bir gören olsa başım derde girer.' Ben de böyle bir yalanını dinlemişim Kadir Çavuş'un."

Çayhanenin önünde Kadir Çavuş keyfi sürenler, horoz yalanından sonra dağılmaya başladı. Bu sırada Ahmet Duran'ın babası Muharrem Emmi geldi, iki üç saatliğine bakkallık nöbetini devraldı.

KARA YAŞAR

Kadir Çavuş'un yalanlarından etkilenip çıkar gözetmeden, onun gibi yalan düzmek isteyenler ve bunu kısmen başaranlar da vardı. Bir gün Kara Yaşar'ın (*dayımdır kendisi*) başına gitmiştim. "Dayı, buralarda yılan da oluyor mu?" dedim, "Olmaz olur mu yeğenim," dedi, "bir saçlı yılan var, arada bir gelir," (*pantolonunun arka cebinden tarak çıkarır gibi yaptı*) "ben de saçını tararım, gider." (*Bal gibi de kadir Çavuş yalanına benziyordu.*) "Bir gün gene geldi. Yanımda iki somun vardı, birini koparıp attım, yedi; koparıp attım, yedi; tüm somunu bitirdi, öteki somuna doğru kafasını uzatmaya başladı. 'Yook ahbab,' dedim, 'o da benim.' Öyle deyince savuşup gitti."

Dayım da sanata başlamışmış meğer.

Bir gün Abdurrahman Çalışır varmış yanına, Bakkallar Bayiler ve Şekerciler Derneği başkanıyken; ona tarhanayla ceviz ikram etmiş dayım. Abdurrahman cevize hayran kalmış. "Yaşar abi, ne güzel cevizin varmış," demiş. "Kökünü keseceğim," demiş dayım umursamaz bir şekilde. Abdurrahman çok şaşırılmış, bu kadar güzel bir cevizi kesmek istemesine. Beyaz, dolgun, lezzetli, incecik kabuklu bir cevizmiş. "Ne güzel ceviz yahu, niye keseceksin?" diye sormuş saf saf. (*Aslında cin gibidir kendisi.*) Dayım da "Her sene yirmi bin ceviz verirdi, bu sene on altı bine düştü," demiş. Oysa cevizin dört binden fazla vereni pek olmazmış.

Dediğim gibi, Kadir Çavuş'tan etkilenip de bu sanatın bir ucundan tutanlar da olmuşmuş. Hani, biri saz çalar da çevresindekilerden etkilenenler olur, onlar da çalmaya başlar ya. Onun gibi işte.

MUHARREM KEBAPÇI

Muharrem Emmi, anamın emmisi olur. Mahallenin en ağırbaşlı, en düzgün, en az konuşan insanlarından. Onu tanıyanlar, Hak dervişiymiş gibi saygı gösterirler. Onun dediklerinin ardında bir düzen, bir yalan, bir numara olmayacağı, kesin kanısıdır büyük küçük herkesin. Kafasında, kısa kesilmiş saçlarını örten takkesi, ne uzun ne kısa olmayan beyaz sakalı ile tezgâhın arkasında bir mumya sessizliğiyle oturur, fazla lafa girmez daha çok dinler, konuşması gerektiğinde düzgün cümlelerle diyeceklerini derdi. İlk mektebe bile gitmişliği yoktu ama çok bilgili biriydi. Dikkatimi çekip de için içinden çıkamadığım kültürel konuları ona sorardım, cevabını da alırdım. Bir cep defterine şiir yazdığımı da bilirdim.

Şiir deyince... Şöyle olmuş... Bir konuda Hayriye Teyze ile Muharrem Emmi ters düşmüşler. Birbirlerine aşırı düşkün bu iki eş, darılmışlar hiç yere. Kimseler inanamamış bu küslüğe ama gece olunca Hayriye Teyze kendisine yer yatağı hazırlamış, kocasına da sedirde yatak açmış. Derin olmayan bu kırgınlığın ayrı yataklarda yatacak boyutlarda olmadığını düşünen Muharrem Emmi doğaçlama dört dize bir şey söylemiş:

*Dağlarda fıstık m'olur
Ateşten yastık m'olur
Ben sedirde yar yerde
Böylesil dostluk m'olur*

Deyince Hayriye Teyze de, çocukları da gülüşmüşler, dargınlık da pencereden uçup gitmiş.

Gelelim bu ailenin anamla yakınlıklarına... Anam çok küçükken anası ölmüş, birkaç yıl Topal Hacı'nın hanımı (*nur*

içinde yatsın) Emine Teyze bakmış. Çocukları olmayan Emine Teyze'ye Allah süt vermiş de anamı emzirmiş. Anam uğurlu mu gelmiş nedir, çocukları olmayan bu çiftin tek çocukları Ramazan doğmuş. Ramazan'la anam beraber büyümüşler. Anam yaşça büyüktü ama ona ede derdi, Ramazan da bacı... Biz de dayı derdik süt dayımız Ramazan Kekeç'e, öz dayılarımızdan ayırmadan. Oğulları Aziz'e, Selim'e, Mehmet'e dayıoğlu derdik, Sulbiye ile Selver'e bacı derdik bacımız gibi. Onlar da anam için 'hala' dediler mi ağızlarından bir hala daha çıkardı. Çok severlerdi biricik süt halalarını.

Sonraları anam Muharrem Emmiler'de kalmış üç beş yıl. Muharrem Emmi'nin, Hüdayi'lerden Hayriye adında asil bir karısı vardı. Anamda çok emeği varmış. Oğulları Bici Mehmet'le Mahmut'a bizler dayı derdik, öz dayılarımız gibi hürmet ederek. Doğrusu, dayılarım, hürmetin ötesini hak eden insanlardı. Ahmet Duran yaş olarak bize yakın olduğundan dayı demez, abi derdik.

Bu duygu yüklü anılar usumdan geçtikten sonra "Emmi," dedim, "yılan hikâyesi ne demek? Bir iş uzayınca, yılan hikâyesine döndü, derler. Yılanla ne ilgisi var uzayan işin?"

Muharrem Emmi hiç havalara girmeden anlatmaya başladı:

YILAN HİKÂYESİ NE DEMEK?

“Hacı yeğen,” (*bana böyle derdi*) “Nogaylar köyünde değirmen çalıştırıyoruz... Ortaya uzun bir sofraya açtık, karşılıklı oturduk, kahvaltı yapacağız. Nerden çıktıysa kocaman bir kurbağa uzunlamasına sofraya sıçradı, sonra bir daha, bir daha sıçrayıp öte yana geçti amma ardından bir karayılan, bizi gördükleri bile yok, sofranın ortasından, sahanların tasların arasından kurbağanın ardı sıra öyle bir seğirtti ki şaşırarak kaldık.”

Muharrem Emmi anlatmaya devam ediyordu.

“Karnımız doyduktan sonra, Gavurdağlı bir Şükrü vardı işçimiz, kalktı, ‘Varıp şo yılanı öldürüp de geleyim,’ dedi. ‘Ne yılanı Şükrü?’ dedik. ‘Geceden ökleliydim, öldürüp de geleyim,’ dedi. Ahmet Duran’la beraber gittik ki Şükrü, akşam bir yılanla rastlamış. Yılan bir deliğe girmiş, Şükrü de kuyruğundan yakalamış. Şükrü çekmiş, yılan çekmiş, derken Şükrü yerde bir köstek mihî görmüş. Bir taşla çiviye yılanın kuyruğuna çakmış. Yılanın kaçacağı kalmamış. Sabaha kadar kovuktan dışarıya kanı akmış. Şükrü kuyruğundan yılanı çekti. Hayvanda derman kalmamış zaten, kafasını ezip öldürdü, bir yere gömdü. Değirmenlere fareler çok gelir. Değirmenler suyla döndüğünden kurbağa da çok olur. Farenin ve kurbağanın olduğu yerde sayısız yılan olur. Biz meslek hayatımızda çok yılanla karşılaştık. Yılan artık bize kedi gibi görünmeye başlamıştı, o kadar alışmıştık onlara.”

Muharrem Emmi usulca sordu: “Anladın mı Hacı yeğen?”

“Anlamadım!” dedim. Bu olaylarla yılan hikâyesi deyiminin nasıl ilişkilendirileceğini çözememiştim.

“Bak Hacı yeğen,” dedi, “yılan zehirli bir hayvandır. Yılanla karşı karşıya gelenler ölümle burun buruna gelmiş sayılırlar ve o ânı asla unutmazlar ve de sohbet sırasında bu

hikâyelerin tamamını anlatırlar. Sonra sohbetekiler sırayla gördükleri yılanların hikâyelerini bir bir, hiç unutmadan, peş peşe anlatırlar. Açılan yılan sohbeti de uzar gider. Şimdi anladın mı?”

“Anladım Emmi” dedim. “Hızara gideceğim ama bir sorum daha var. Ağa ne demek, bey ne demek?”

AĞA VE BEY NE DEMEKMIŞ?

“Anlatayım Hacı yeğen,” dedi Muharrem Emmi. Birkaç saniye durakladıktan sonra da anlatmaya başladı:

“İskenderun’da bir çeltik fabrikasında eleyicilik yapıyorum... Kıtlık yılları... Bir adam geldi, kâtibe, ‘Ağam,’ dedi, ‘ben dilenci değilim, paramla alacağım, bana beş kilo pirinç ver.’ Kâtip kızdı, adamı başından savdı. Bir saat sonra aynı adam tekrar geldi. Kâtibe, ‘Beyim,’ dedi, ‘ben paramla alacağım. Çok istemiyorum, beş kilo versen yeter.’ Kâtip yine kızdı, adamı başından savdı. Kıtlık yılları... Adam başka yerlerde bulamamış ki tekrar geldi. Kâtibe biraz da kızdı, ‘Yahu efendi, ben paramla istiyorum! Yahu Allahtan kork, çoluk çocuğa yedirecek bir şey kalmadı evde!’ deyince kâtip yumuşadı. Parasını aldı, beş kilo pirinç tartıp, adamı gönderdi. Adam gidince ben de kâtibe sordum: ‘Yahu verecektin de, ne diye eziyet ettin adama!’ dedim. Dedi ki: ‘Usta, bu adam ilk geldiğinde bana ağa dedi. Ben ağa değilim. Ağa dediğin, malının mülkünün ne kadar olduğunu kendi bile bilmez. İkinci geldiğinde bana bey dedi. Beylik kökten sürmeyle olur. Bir adam ne kadar zengin, ne kadar asaletli olursa olsun ona bey denmez. Beylik sülaleden gelir. Ya da kaymakam (*yarbay*) rütbesine kadar tahsil yapanlara bey denir. Onun için vermedim. Üçüncü gelişinde bana efendi dedi. Eh, imlaya gelir gibi oldu, biraz mürekkep yalamışlığımız var, onun için verdim.”

Muharrem Emmi, sorularımın cevaplarını alıp almadığımı öğrenmek için gözlerimin içine baktı. Evet, ben sorularımın cevaplarını almıştım. Teşekkür ettikten sonra kalktım. Hızıra doğru yürümeye başladım.

KÜÇÜK AHMET

Bu saatlerde Küçük Ahmet, Kertel Emmi, Şıh Mustafa, Cıngıloğlu Ali Efendi gelirdi. Hızara vardığımda Ali Efendi hâriç, diğerlerini içerde buldum. Kafaları uyuşan (*Tinton Ahmet'le*) bu dört kişi keyifli bir sohbeta başlamışlardı. “Hey on beşli...” türküsünün yakıldığı kahramanlardan biri olan Küçük Ahmet, Atatürk'ün askerî bir gazinoya geldiğini, onun gözlerinin içine kimsenin bakamadığını anlatıyordu.

Yetmiş yaşlarında olan Küçük Ahmet'in beli o denli bükülmüştü ki yürürken yerde bir şey arıyor sanırdınız.

Küçük Ahmet amcanın belinin büküklüğü puslar arasında kalmış bir anımı gün yüzüne çıkarttı bir an. Altı yedi yaşımdayken, anamla bir yere gidiyorduk Batıpark'ın ordan. Küçük Ahmet gibi beli çok fazla bükülmüş, yaşlı bir kadın gördümdü. İlk kez bu şekilde birini görünce şaşırımdı. Bir şeyler aradığını sandımdı teyzenin. “Ne arıyorsun teyze?” dedimdi saf saf. Kadın, belini doğrultmaya çalıştıktan, biraz gülererek anama baktıktan sonra, “Gençliğimi arıyorum yavrum!” dedi. O zaman ne demek istediğini anlayamadım, şimdi çok iyi biliyorum oncağızın ne demek istediğini.

Küçük Ahmet'e dönersek, ağzında bir iki diş kalmış, gerisinin her biri Allah bilir nerede dökülmüştü.

Anlattığı olaya kaldığı yerden devam ediyordu. Bir an ortalık puslandı, Küçük Ahmet'in giysileri asker giysilerine dönüştü gibi geldi sanki. Beli ikiye bükülmüş bu kahraman, birden dimdik oldu, Atatürk'e lâyık bir er gibi göründü bana. Puslar dağıldığında, o anlatmaya devam ediyordu:

“Atatürk geldi, dediler. Gazinoda bizim Batıpark gibi bir çay bahçesi vardı, geldi oraya oturdu. Tek başına... Meslekten dolayı ben orda garsonluk yapıyorum. Benim gibi kaç kişi var ama Atatürk'e yaklaşıp da ne içeceğini sormaya kork-

tuk. Atatürk'ün gözlerinin içine kimse bakamazmış. Gözlerinde şimşek varmış sanki. Allah var, hiç birimiz yanına bile varamadık. Bir Adanalı oğlan vardı. Koştı Atatürk'ün yanına vardı. Topuk vurup selam verdi: 'Paşa'm ne emredersiniz?' diye sordu. Atatürk de şekerli bir kahve istemiş. Oğlan bir ayağını ileriye, bir ayağını geriye attı, ocakçıya bir bağırdı: 'Denizde aslaan, karada kaplaan, ecnebî devletlerine kan kusturan, Atatürk'e şekerli bir!' demesin mi? Parmağımızı ısırдық... Ulan o yaşta bunları nasıl becerdin? Atatürk onunla ilgilendi. Birkaç dakika sohbet edip gönderdi.

"Şeyhim," dedi Şih Mustafa, "Şu Ziliftaroğlu meselesini bir anlat da dinleyelim."

Küçük Ahmet biraz soluklandıktan sonra anlatmaya başladı:

"O zaman genciz... Cahiliz... Bir eşeğe nevaletimizi koyduk, Pınarbaşı'ndaki bahçelerden birine girdik. Topal Hacı, ben... Bir iki kişi daha var. Çilingir soframızı hazırladık, demleniyoruz. Elin bahçesi ama o mevsimde oralarda meyve falan yok, zarar vereceğimiz bir şey de yok. Olsa da vermeyiz zaten... Neyse, birazdan bir adam geldi ki çok heybetli bir adam. Dövüşsek bize gücü yeter. Bahçenin sahibiymiş... Bize tek laf söylemeden elini şalvarının cebine attı, bir bıçak çıkardı, eşeğin yularını çözmedi, bıçakla kesti, sonra hayvanı yola doğru kovaladı. Yalan yok, hiç birimiz ses çıkaramadık. Korkumuzdan hemen sofrayı topladık, eşeğin arkası sıra biz de bahçeden çıktık."

Şih Mustafa ve diğerleri gülüyorlardı. Küçük Ahmet de gülüyordu:

"Ertesi gün sorduk soruşturduk, bu adam kim diye; Ziliftaroğlu derlermiş. Gün geçti, devir döndü, Ziliftaroğlu'nun hanımı ölmemiş mi? Kaynanamı istemeye başladılar Ziliftaroğlu için. Geldiler, gittiler derken kaynanamı ona ver-

diler. Oldu mu bizim cici kayınpeder? Neyse... Beş on sene sonra Ziliftroğlu öldü. Bağ bahçesi kaynanama kaldı. Kaynanam ölünce miras bölüştüler, Pınarbaşı'ndaki o bahçe bizim hanıma kaldı. Şu Allah'ın işine bak, iki saat rakı içmemize izin vermeyen adamın bahçesi bize kaldı.”

Küçük Ahmet anlattıkça, her yıl bize getirdiği bir sepet Hacıveli eriğinin kaynağını öğrenmiş oldum. Dahası, Küçük Ahmet her yıl abimle bana bir kesekâğıdı deveme (*topaç*) getirirdi. Bu kullanılmış devemeleri nerden alırdı bilemezdik. Kendisinin çocuğu yoktu. Babama olan aşırı sevgisinden, Fetah abimle beni çok severdi. Biz de kendisine çok hürmet ederdik. Hürmet etmeyecek biri değildi ki! Gülüryüzlü, ağzından bal akan bir amcaydı.

Şih Mustafa tatlı sohbeti severdi. Küçük Ahmet'le Tinton Ahmet'in birbirlerini sevdiğini bildiği için Küçük Ahmet'ten bir de bağların arasında yediği dayağı anlatmasını istedi, “Şeyhim,” diyerek.

Küçük Ahmet, yediği dayağı bile anlatırdı. Yaşından dolayı, artık kendisini aşmıştı. Biraz melamî gelir bu tür insanlar bana. Yaptığı, dahası düşündüğü iyi şeyleri de kötü şeyleri de anlatabilen, Allahın bildiğini kuldan saklamaya çalışmayan; saklamaya çalışmadıkları gibi yaptıkları kötü şeyleri (*neyse o kötü şeyler*) ‘Ben kötü bir insanım,’ dercesine anlatan insanlardı böyle davrananlar. Biri; çoğumuza, Cuma hutbesinde hoca şöyle dedi dese, o Cuma namaza gitmemişsek, net olmasa da ‘Ha, evet!’ gibilerden geçiştiririz de Cumaya gitmediğimizi söylemeyiz. Melamîler böyle değil. Öyle bir durumda, ‘Ben Cumaya gitmedim...’ der kesinkes, pervasızca. Çünkü Allah biliyordur Cumaya gitmediğini, onlar da kuldan saklamazlar. Kuldan saklamak, aslında sahteciliktir de. Sahtecilikse hukuk olarak da, din olarak da kötü bir şeydir. Onlar; “me-lamet hırkasını giymiş, ar ü namus şişesini yere çalmış” in-

sanlardır. Mevlanâ'nın 'Ya görüldüğün gibi ol, ya olduğun gibi görün,' sözüne (*Ne kadar büyük bir söz*) tamı tamına uyarlar ama Melamilerin ibadet titizliklerinin ne boyutta olduğunu bilmiyorum. Neyse... Zihnim yine aktı gitti bir yere... Küçük Ahmet'in nasıl dayak yediğini kaçırmayalım:

“Şihim, asker kaçağıyım... O zaman aha bu Ahmet de bağların aralarında oğlak yayıyor. Ben sabah erkenden bununla beraber bağlara gidiyorum, orada yatıp yuvarlanarak vakit geçiriyorum, akşam da eve geliyoruz. Eve polis falan gelse de beni bulamıyor. Ahmet, birinin bağına oğlakları sokmuş. Hayvanlar da meyve ağaçlarının dallarını, yapraklarını kemirmişler, yemişler. Adam da sinirlenmiş, bizi takip etmiş. Ama benim hiçbir şeyden haberim yok. Bademin dibinde bir gölge buldum, yatıyorum. Vakit geçmiyor ki... Gölge değiştiriyorum. Bazen, 'Ulan böyle dağlara kaçacağıma harbe mi gitseydim?' dediğim olurdu ama harp bitmiyor ki; biri bitiyor biri başlıyordu. Düşman çok... Uzaktan eli ardında bir adam bize doğru gelmeye başladı. Yaklaştı, yaklaştı, yanıma gelince arkasına sakladığı deynekle belimin ortasına vurunca, vallahi yılan gibi kıvrıldım. Toparlanmaya fırsat kalmadı bir daha vurdu. Bir daha, bir daha... Bir toparlansam herife gücüm yeter. Gencim, onun hakkından rahat gelirim. Ama adam toparlanmama fırsat vermedi, çeyrek saat beni dövdü. Sonra gitti. Bu Ahmet var ya, bana sahip bile çıkmadı. 'Yahu senin bağını yayan benim, gel ne diyeceksen bana de,' demedi. Bunun sayesinde iyi bir kötek yedim. Değil mi Ahmet?”

Tinton Ahmet, evet anlamına “hı ı,” demekle yetindi bıyık altından gülerek. Hepimiz de gülüyorduk. Küçük Ahmet bile...

CINGILOĞLU ALİ EFENDİ VE
HAMZA ÇAVUŞUN KÖROĞLU'SU

İşte bu sırada hızarın kapısına, Cingiloğlu Ali Efendi'nin geldiğini haber veren birkaç baston darbesi indi. Ali Efendi planyanın şalterini indirip (*Ali Efendi'nin şalter indirme yetkisi vardı*), babamla Hamza Çavuş'u çağırdı:

“Hamza!”

“Buyur Hocam!”

“Şu Köroğlu hikâyesini anlat bakalım!” dedi.

“Hocam,” dedi Hamza Çavuş, “Köroğlu hikâyesi saatler, günler sürer. Ben şimdi nasıl anlatabilirim?”

“O zaman,” dedi Ali Efendi, “her gün bu saatte yarım saat anlatacaksın.”

“Tamam,” dedi Hamza Çavuş, “olur.” Bir yandan da ustasına bakıyordu, izin verir mi diye. Babam öyle şeyleri arayacak ustalardan değildi.

“De bakalım, o zaman,” dedi Ali Efendi.

Herkes bir yere oturdu. Hamza Çavuş anlatmaya başladı:

“Ben bu hikâyeyi Fırıldak Ökkeş'ten dinlemiştim. Aklımda kalanı anlatabilirim. Her kola başlarken bir destan anlatılır. Önce o destanla başlayayım.”

Hamza Çavuş birkaç saniye nereden başlayacağını düşündükten sonra destandan söze başladı:

“Hak, Haaak!

İlkbahar ayında Kudüs'ten kalkın

Türbeye bir secde kılın turnalar

Şam eline uğran Halep'i geçin

Âşığa bergüzar verin turnalar

Şam'a varın Kırklar Dağı'nda durun

Halep'in şöhretin şanını görün

Şol koca Kilis'e düşürüm verin
Antep'in üstünde dönün turnalar
Turnayı kaldırdım Antep elinden
İzin aldım ağasından beyinden
Karabıyıklı'dan, Narlı belinden
Ötüşe ötüşe geçin turnalar
Uçun turnam uçun yüksekten uçun
Karıçam dağların sessizden geçin
Şol Koca Maraş'ta bir bâde için
Ordan öte Ahır Dağı turnalar

“Destan uzun da Hocam,” dedi Hamza Çavuş, “kısa kese-
yim. Âşık şöyle bitirmiş destanı:”

*Kul Eserî'm der de çekmişem mihnet
Dünya telaşından etmişem feryat
Kudüste yatıyor ulu ziyaret
Pîrinden bir dolu için turnalar”*

Hamza Çavuş, destanı bitirdikten sonra Köroğlu'nun şiirli
girişine başladı:

*“Dinleyin methedem erlerin başın
Nice kalelere atardı taşın
Kim kesti ejderhâ gibi koç devin başın?
İsmi kaldı cihane sır ile sırdır hey!
Tut için ruhsatım vardır
Bâki kalmaz bu devr-i eyyam
Ne gül vardı, ne bülbül vardı, ne de serencam
Eski çeşmim var iken deryalarda hey!
Deryalar deryalanmasın
Birde vaay, ikide vaay, üçte vay!
Bir derde müptelâyım ki
Desem vaay, demesem vay!”*

Diyelim mi?”

(*Hızardakiler hep bir ağızdan*) “Diyeliim!” dediler.

“Hay haaay! Gûş-ı makam, el kissa-i mâcerâ-i destan; belî ağalar, meşhur Koroğlu hikâyesi şöyle başlar:

Çakmak taşıyla yandan alışan Karabina tüfeğinin icadından kırk yıl önceydi... Âli Osman toprağında zulmü ile ünlü bir paşa vardı. Adına Lala Hüseyin Paşa derlerdi. Dedesi paşaydı, babası paşaydı, kendi de paşaydı. Kardeşi Hasan Bey, Beyşehir’in valisiydi. Hüseyin Paşa’nın Osmanlı’ya hizmeti çoktu ama halka yaptığı zulümler, bu hizmetlerini bir kalemde silip atıyordu. Devlet idaresinde hizmet Allah için yapılır! Allah için yapılan işin halka zararı olmaz; halka zulümde de Allah rızası olmaz! Zalimlere ise, Allah’ın da kulun da rızası olmaz! Bu sebepten, Osmanlı da bu paşasını oradan oraya sürüp duruyordu. Sürmese, görevden alsa daha iyi...

Lala Hüseyin Paşa bu kez de Erzurum’a sürülmüştü. Hüseyin Paşa Erzurum’daki ilk günlerinde herkese iyi davranıyordu. Misafirlerini kabul ediyor, Erzurum’un ileri gelenleri ile akşamları helva sohbetleri yapıyordu. Konağın selamlığı, Paşa ile tanışmaya gelenlerle dolup taşıyordu.”

Hamza Çavuş Koroğlu hikâyesini anlattıkça büyülenmiş gibi onu dinlemeye, adeta anlatılanları ezberlemeye başlamıştım. Nedendir bilmem, bu tür öyküler mih gibi çakılır beynime. Bu anılar hiç puslanmayacak gibi gelir bana. Hikâye çok hoşuma gitmişti. Koroğlu’nun babası Deli Yusuf’un Paşa ile tanışmaları, Paşa’ya at tarif etmesi, atı överken kullandığı benzetmeler beynime çivi gibi çakılıyordu gerçekten de. Koroğlu gibi bıyığım varmış, başımdaki poşunun bir ucu bir buçuk arşın göğsümden aşağı sallanmış, belimde Kirmanî kılıç asılıymış, bir de kıratım varmış gibi hissetmeye başladım kendimi:

“At dediğın, önden bakınca geyik gibi, yandan bakınca ka-
yık gibi, arkadan bakınca hüyük gibi olmalı. Duruşu şimşir
gibi, sağnaniş eleğimsağma gibi, yumuluşu kirpi gibi olmalı.
Yokuş yukarı çıkarken ön ayaklarını kısaltmalı, binicisini ra-
hat ettirmeli. İniş aşağı inerken arka ayaklarını kısaltmalı, bi-
nicisini rahat ettirmeli. Binicisi kavgaya girdi mi, önden gele-
ni kapmalı, arkadan geleni tepmeli. Binicisi bayılıp sırt üstü
devrilse kuyruğunu yastık misali sırtına dayamalı. Binicisi
öne devrilse, kafasını göğsüne dayamalı...”

Hamza Çavuş, Köroğlu hikâyesiyle hayalimde devleşirken
kendi kendime karar verdim, her gün bu hikâyeyi dinleyece-
ğim, eve döndüğümde deftere kaydedeceğim, büyüyünce ya-
zar olup Köroğlu’nu yazacağım. On dört yaşımdaydım ve ar-
tık bir hayalim vardı.

Yarım saat sonra Hamza Çavuş, “Kıssa-i maceramız bura-
da karar kılmakta...” deyip hikâyeye ara verdiğinde zihnim
allak bullak olmuştu. Kesin kararımı vermiştim: *Eve giderken
kareli bir defter alacağım, bunları kaydedeceğim. Büyüyünce
yazar olup, Köroğlu’nu kaleme alacağım...*

Köroğlu’na ara verildikten sonra babamla Hamza Çavuş
kaldıkları yerden işlerine devam ettiler. Ben de sabahleyin
kurumaları için dışarıya çıkardığım lataları tek tek içeriye al-
maya başladım.

ENVER DALKIRAN'DAN DALKIRANLARIN ÖYKÜSÜ

Bir iki lata kalmıştı ki bizim Enver'i gördüm. Dalkıran'lardan Enver benden bir iki yaş küçüktür ama görüşürüz, konuşuruz, arada bir dertleşiriz. Konuşmayı seven biridir Enver... Kendince güzel de konuşur... Konuştuğunu dinletir. Lafını derinleştirerek etkilemek ister, kısmen de başarır.

Bazı insanlar vardır, konuşmak için konuşurlar. Susmayı sevmeyiz. Eğer bir punduna getirip lafı ağzından almayı beceremezseniz yandınız, keyfi yetinceye ya da işi çıkıncaya kadar konuşur, sizi dinlemekten bıktırır. Onun sesli gösterisi bittiğinde kendinizi sersemlemiş, biraz da aptallaşmış bulursunuz ve kendinize gelmeniz bir hayli zaman alır. Kırılara açılıp, çimenler üzerinde, sessizliğin ses olduğu ıssızlıkta bir saat kadar sırt üstü yatmaya ihtiyaç duyarsınız böyle zamanlarda.

Enver öyle değildir. Konuşmasının uzadığını hissetse lafını toparlar, sözü başkasına bırakır. Siz eğer güzel bir şey anlatıyorsanız dinler. İlle de ben konuşayım demez, gerçekten dinler...

Çok konuşan insanlar, başkalarını dinlemeye tahammül bile edemezler. Başkalarını dinlerken uykuları gelir, esnerler ya da kalkıp giderler. Enver öyle değil...

Selamlaştıktan sonra şuradan buradan konuştuk. Ayaküstü konuşunca laf çabuk tükendi sanki. "Sabahleyin Lukluk Ağayı gördüm," dedim öylesine. Enver de Dalkıran'ların öyküsünü anlattı bana. Dalkıran'ların öyküsünü derinliğine anlatacak Lukluk Ağa'yı tanıtmak istedi:

"Dedemin babası lokantacıymış. Daha öncekileri bilmiyorum ama dedemin babası lokantacıymış. Biliyorsun, bizim sülalenin çoğu lokantacı... Ondan sonra..."

Enver arada bir “ondan sonra..” diyerek konuşurdu. Yine “ondan sonra...” dedi ve konuşmasını sürdürdü:

“Büyük dedeme Hacı Ahmet Usta derlermiş. O zaman Maraş daha da kk... Birkaç tane lokantacı varsa, biri de Hacı Ahmet Ustaymış. Hacı Ahmet Usta'nın hep kız çocuğu olmuş. Usta istiyor ki bir de erkek çocuğu olsun, yaşlandığın da tezgâha geçsin, falan... Ama yok... Her doğan kız çocuğu... Gene bir gün, büyük ninem hamileymiş. Karnı burunda derler ya, işte yle. Doğum yakınmiş. Kış günü, yerlerde bir karış kar varmış (*miş*). Hacı Ahmet Usta akşam eve yaklaşınca akrabalardan bir kız çocuğu karşılamış(*miş*), ‘Enişte gzn aydın, bir kızın oldu,’ demiş (*miş*). Bizim usta bozulmuş (*muş*). Usta erkek çocuğu bekliyor. Ondan sonra... Çok bozulmuş. O halim selim Hacı Ahmet Usta şalvarının cebinden yağlığını (*Mendil. Az sonra anlatacağım mendili.*) ıkartmış, içine epeyce bir kar koyduktan sonra ıkınlayıp aşağıdan sofaya doğru atmış. şunu bilmem nereye bıraksın, diye okkallı da bir laf etmiş. Byklerimizizin yorumuna göre, Allahın ağırına gidecek laf söylemiş. Ondan sonra... Aradan zaman geçmiş, büyük ninem gene hamile kalmış. Günü gelince de bir erkek ocuk doğurmuş. Sonra bir tane daha, bir iki sene sonra bir tane daha... Üç erkek ocuk doğurmuş. Dedem Kebapçı Ali, Karadayı Mehmet ve Lukluk Ağa... Biliyorsun bu üç de afet-i devran insanlar olmuş. Bunlarda ne ararsan var! Byklerimizizin yorumuna göre, sanki Allah, Hacı Ahmet dedeme, ‘Erkek ocuk istiyordun, al sana üç tane erkek ocuk,’ der gibi vermiş bunları.”

O yıllarda herkesin cebinde mendil olurdu. Ter silmeye, abdest kurulamaya, zerzevat ıkınlamaya falan lâzım olurdu boy boy, renk renk mendillerimiz. Daha ne işlere yarardı mendiller. Genç kızlar düşürürdü oğlanlar alıp koklasınlar diye, sevgi işareti olarak. Ne maniler yakılmıştı üstüne:

*Mendilim allanıyor
Allanıp pullanıyor
Seversen bir güzel sev
Sevdikçe ballanıyor*

Gibi daha nice maniler... Yüzlerce belki... Abartmıyorum.

KEBAPÇI ALİ MAHALLENİN KABADAYISI

Kebapçı Ali, Enver'in dedesiydi. Sanat Okulunun biraz doğusunda kahve çalıştırır, üst katta kumar oynatırdı. Bazen polisler baskın yaptığında garson "İki sade kahve!" diye bağırır, üst kattakiler bu şifreli siparişi duyunca masayı dağıtıp polisler gidene kadar sohbetle başlarlarmış.

Kahvenin duvarlarında, (*pek çok dükkânda olduğu gibi*) göğüsleri madalyalarla dolu Mareşal Fevzi Çakmak'ın, Kâzım Karabekir'in, Plevne kahramanı Osman Paşa'nın çerçevesi resimleri asılıydı. O resimlere bakar, onlarla özdeşleşir, kahramanlık duygularımız kabarırdı. Oradan her geçmeye, halkımızın çok sevdiği bu kahraman paşaların fotoğraflarına bakmadan edemezdim. Kebapçı Ali'nin torunlarından birinin (*Enver'in iki küçüğü*) adını Kâzım koymuşlardı Karabekir Paşa'ya hürmeten. 'Adın ne?' dediğimizde, küçük Kâzım heyecanla ve de ağzını doldurarak 'Kara Kâzım Dalkıraan!' derdi, teknil verir gibi. (*Kebapçı Ali görmedi ama bu çocuk sonradan General oldu. Kâzım Paşa oldu, aslan gibi...*)

Kebapçı Ali, Yavuz Sultan Selim gibi pos bıyıklı bir külhanbeyi idi. (*Gerçekten de çok benzerdi Yavuz'un bıyıklarına.*) Esrar alıp satma, içme gibi huylarının olduğu söylenirdi. Bir defasında Enver ve Karaoğlan'la kahvenin önüne oturmuştuk, kendisi de tütün ayarlıyordu. Bir yandan da garsonuna kısa ve sert emirler veriyordu.

O yıllarda, üzerinde 'İnhisar İdaresi' yazan, altında (*tütünçükler küflenmesin diye*) üç delik bulunan Tekel tütünleri (*sarılmamış*) paket olarak satılırdı. Kebapçı Ali masanın üzerine aldığı bir tepsiye doğru eğildi, tütünün bantını açtı, incelerini almak için tütün kâğıdını eler gibi yaptı. (*Eledi işte... Gibisi yok.*) Elenmiş kısmı kül tablasına döktü. Sonra içindeki iri kıymıkları tek tek toplayıp kül tablasına attı. Tütünün

içindeki çok ince parçacıkları ve çok iri kıymıkları ayırdıktan sonra, ekmek sular gibi (*Tabii ki yufka ekmek*) tütünü hafifçe ve de dikkatle suladı, iyice karıştırdıktan sonra pırıl pırıl parlayan tabakasına bastı. Gün boyu içeceği tütün hazırды... Sert bir sesle bir çay söyledi, kendisi de sigara kâğıdının arasına (*Şimdi bile şaşarım, o denli ince kâğıdı nasıl yapıyorlar diye.*) bir tutam tütün koydu, parmağı ile bastırarak sardı, kalın ucunu içine katladıktan sonra ince ucunu ağzına aldı, muhtar çakmağı ile yakıp tüttürdü. Tüttürdükten sonra sağa sola bakınır oldu. Sağa sola bakındıkça da aksayan yerleri gördü, garsona talimatlar yağdırmaya başladı.

Kebabçı Ali gibi külhanbeylerinin bir özellikleri de mahalle ve mahalleli kültürünü kanıksamış olmalarıydı. Kahvenin önüne attığı sandalyesinde otururken, mahallede gezinen yabancıları takip eder, ayağındaki şalvarından, abasından, kasketinden nereli olduğunu çıkarmaya çalışır, bu adamın mahallede hayrına mı şerrine mi dolaştığını anlamak ister, şerrine dolaşan biri olduğu kanısına varırsa karşısına dikilir, onu mahalleye bir daha giremez edecek laflarla tehdit ederdi. Bu tür adamlar, mahallenin güvenliğini ve namusunu görev bilmişler gibiydi. (*Gibiydi fazladan oldu.*) Tercüman'da okumuştum sanırım, Harput'un boz yeveli aslanı (*Ahmet Kabaklı*) bir yazısında külhanbeyleri hakkında benzer ifadeler kullanıyordu. Ona hak veriyorum.

Sert bir insandı Kebabçı Ali... Mahallenin en namlı külhanbeyi oydu. Suyu sert insan çoktu mahallemizde ama Kebabçı Ali, mekân sahibi bir külhanbeyi idi. Babamın da arkadaşıydı. Zıt karakterlere sahiptiler ama arkadaşlıklar. Benim Şahin Usta'yla arkadaş olduğum gibi... Arkadaş olmak için, karakterlerin tamamına örtüşmeleri de gerekmiyor demek ki. Herkes, karşısındakini olduğu gibi kabul ederse sorun kalmıyor gibiydi. Öyle miydi acaba?

Hakkında konuşurken babam anlatmıştı bir kere, Kebapçı Ali çok güzel saz çalarmış. “Allah onun parmaklarını Cezayir’i çalsın diye yaratmış,” derdi babam. Cezayir, yollama havasıdır. Nakarat kısmının melodisi “Kalkın gidin, kalkın gidin/ Kalkın gidin, kalkın gidin” der gibiymiş babamın dediğine göre. Birkaç kez radyoda denk gelince dinledim, aynen öyleydi. Cezayir’e savaşa giden leventlerimize yakılmış bir türküyümüş. Onun için yollama havası derlermiş.

(Aslında bu ara nağme “Kalkın gidin, kalkın gidin” şeklinde, yani İstanbul Türkçesiyle söylendiğinde çok zor oluyor, akıcılığını yitiriyor; ama Anadolu’da söylendiği gibi “Kahın gidin/kahın gidin” şeklinde söylenirse daha kolay, daha akıcı oluyor. Besteyi yapan âşık, sanırım ikincisi gibi düşünmüştür. O zaman babamın dediği gibi olur türkünün ara nağmesi.)

Anadolu ile İstanbul arasında ne kadar da fark var!

Şurası da şaşılacak bir durumdu aslına bakarsanız, kumar oynatan, esrar alıp sattığı söylenen, vurdulu kırdılı bir külhanbeyi saz çalıyor, sanatla uğraşiyor. Böyle külhanbeyi insanların, çalgı çalabilecek ince bir ruha sahip olmalarını kafamda bir yerlere oturtmakta güçlük çekiyordum o yaşlarda. Şaşılacak bir çelişkiydi bu! İki ruh birden vardı sanki bu gibi insanların içlerinde.

KARADAYI MEHMET

Hacı Ahmet Usta'nın ikinci oğlu Karadayı, (*Mehmet*) uzun boylu, esmer, Kebapçı Ali gibi gırtlaktan konuşan biriydi. Çayhanenin karşısında bulunan, içeride her zaman bir iki atın, eşeğin bağlı olduğu nalbant damının bitişiğindeki kahvede kumar oynatırdı. Hazine arama düşkünlüğünün yanı sıra (*Yaşamı boyunca tek bir hazine bile bulamamıştır kendisi*) horoz dövüştürmeyi de severdi. Esrar alıp sattığı, içtiği söylenirdi.

Hacı Ahmet Usta'nın üçüncü oğlu Lukluk Mustafa idi. Lukluk Ağa lokanta işinde çalışırdı. Yakalandığı sara illeti yüzünden, son zamanlarında akli bir hoş olmuştu. Bu çok yetenekli garson-kebabçı-börekçi (*lâhmacun*) akli bir hoş olunca mahallenin eğlencesi olmuştu. Onun bıyıkları da, Dede Korkut kitaplarında rastladığım kahramanların bıyıklarına benziyordu. Ama Kebapçı Ali'nin bıyıkları, aynen Yavuz'un bıyıklarına benzerdi.

Bu üç oğlanın çocuklarının neredeyse yarısı kendilerine, diğer yarısı Hacı Ahmet Usta'ya çekmişlerdi. Hacı Ahmet Usta'ya çekenler helal kazanmaya çalışırlardı. Neredeyse tamamı lokantacıydı. Torunlarından, üç oğluna çekenlerse aynen oğulları gibi havada bulup tavada yerlerdi. Onların torunlarının neredeyse tamamı Hacı Ahmet Usta gibi helal kazanmaya gayret eden ama suyu sert insanlardı. Cesur, gözü kara, kavgaya etmez ama kavgadan da korkmazlardı.

Enver, Ali dedesini, Ali dedesinin kardeşlerinden Karadayı ile Lukluk Ağa'yı anlattıktan sonra Karadayı ile Fırıldak Ökkeş'in Sivas macerasını, arada bir 'ondan sonra' diyerek anlatmaya başladı ayaküstü:

FIRILDAK ÖKKEŞ'İN MEDDAHLIĞI

“Biliyorsun Fırıldak Ökkeş buraların en meşhur meddahıdır. Köroğlu hikâyesi anlatarak ün kazanmıştır. Karadayı ile Ökkeş Efendi, altı otomobil lastiğinden birer tane yemeni diktirmişler, Karadayı baklava oklavasını almış, buradan köy köy gezerek Elbistan’a, oradan köy köy dolaşarak Sivas’a varmışlar. Gittikleri yerde akşamları bir kahvede Köroğlu hikâyesi anlatıyorlar, para kazanmaya çalışıyorlar. Ondan sonra... Sonunda Sivas’ı bulmuşlar. Bizim Batıpark gibi yazlık kısmı olan bir pastaneye oturmuşlar. Bunlar birer baklava söylemişler. Baklava gelmiş ama Karadayı beğenmemiş baklavayı. Karadayı Maraş’ın en iyi baklava ustalarından ya... Garson’a kızmış, ‘Ulan böyle baklava mı olur!’ Serde kabadayılık da var, ‘Şunu götür, doğru dürüst bir baklava getir,’ demiş. Garson bunların kılığına kıyafetine bakmış; üstü başı toz içinde, perişan insanlar, ‘Sen hayatında baklava yedin mi?’ demiş. Karadayı altta kalacak biri değil, laf uzamış. Bu sırada tartışmadan rahatsız olan pastane sahibi gelmiş, ne olduğunu sormuş. Garson da, ‘Abi, getirdiğim baklavaya itiraz ediyor, onu tartışıyoruz,’ demiş. Pastane sahibi, ‘Beyefendi,’ demiş, ‘bu baklava Sivas’ın en meşhur baklavasıdır. Sen bunun nesini beğenmedin?’ Ondan sonra... Karadayı’nın tepesi atmış, ‘Bu mu en meşhuru? Buna bazlama yağlaması derler bizim orda. Ben sana bir baklava yapayım, beğenirsen masraflar sana ait, beğenmezsen bana ait! Tamam mı?’ demiş. ‘Sen baklava açmasını bilir misin?’ ‘Âlâsını bilirim. Yeter ki mutfağı yarım saatliğine bana ver.’ Karadayı baklava oklavasını alıp mutfağa girmiş. Lokantanın baklavacısı da, acaba ne yapacak, diye başında bekliyormuşmuş. Bir hamur tutmuşmuş ama hamur kepir kepir dökülüyormuşmuş. Baklavacı, ‘Aha unu da araya verdin,’ demişmiş.

Karadayı, ‘Duur! Sen benim işime karışma,’ deyip hamuru kıvamına getirmeye devam etmişmiş. Hamur kıvamına gelince baklavacı şaşırılmış. ‘Usta nasıl yaptın bunu?’ diye sormuşmuş. Karadayı, ‘Duur, seyret,’ demişmiş. Ondan sonra...”

Hamuru kıvamına getiren Karadayı yumak tutup baklavayı açmaya başlamış. Zar gibi ince ince açıp tezgâhın bir tarafına üst üste koyuyormuş. Kırk kat yapıp, kırkını da üst üste koyduktan sonra, daha da inceltmek için hepsini bir baklava oklavası ile açmaya başlayınca baklavacı Karadayı’nın bileğini kapmış, ‘Yahu hepsini birbirine yapıştırıracaksın, yapma!’ demiş. Kara dayı, ‘Duuur,’ demiş. ‘Ben yapacağım, sen seyredeceksin.’ Baklavacının uy vay etmesine aldırmadan Karadayı kırk kat yufkayı üst üste koyup açmış, daha da inceltmiş. Sonra baklavacının birbirine yapıştı zannettiği katlardan bir ikisini ucundan tutup kaldırmış ki hiç biri diğerine yapışmamış. ‘Maraş baklavası böyle olur usta, sizinki bazlama yağlaması,’ demiş.

“Neyse, baklava yufkalarını tepsiye yerleştirmiş. Kenarlarını kesip dilimlemiş. Fırının beğendiği bir yerine koymuş. Arada bir yokladıktan sonra pişince kestirmesini (şerbet) koymuş, bahçenin ortasındaki şadırvanın kenarına soğumaya bırakmış. Yarım saat sonra baklava tepsisini, çocukların çember yuvarladıkları gibi patrona doğru yuvarlamış. ‘Patron yakala!’ diye bağırılmış. Patron, bu kadar emek edilen baklavanın döküleceği korkusuyla seğirtip tepsiyi yakalamış. ‘Yahu arkadaş deli misin akıllı mısın? Yahu bu kadar emek ettiğin baklava ya dökülseydi?’ demiş. Karadayı baklava tepsisini almış. ‘Bu Maraş baklavası, bu baklava yuvarlamakla dökülmez!’ demiş. ‘Bıçağın ucuyla baklavayı alttan yukarı kaldırınca baklavalardan hepsi birden tepside boşanmış. ‘Patron anladın değil mi? Baklava böyle olur! Senin getirdiğin

bazlama yağlaması,' demiş bir kez daha.”

Şadırvanın etrafında oturup baklavayı yemişler. Patron çok beğenmiş. ‘Usta,’ demiş, ‘memlekete dönme burada kal, baklava işine seni ortak edeyim, kazancımızın yarısı senin, yarısı benim olsun.’ Ama Karadayı macera adamı... Bir yere bağlanıp kalmaya tahammül edecek biri değil ki... ‘Hayır!’ demiş. Fırıldak Ökkeş’le tekrar memleketin yolunu tutmuşlar. Almışlar satmışlar, Köroğlu anlatmışlar, baklava açmışlar, sonunda buraya geldiklerinde, giderken ecer yaptırdıkları yemenilerin altları delik delikmiş ve üstleri tozdan topraktan görünmüyormuş. Ceplerinde de beş kuruş yokmuş...

İŞTE BÖYLE ASLAN EDE

Enver biraz soluklandıktan sonra, “İşte böyle aslan ede” dedi, “bizim ailenin böyle bir öyküsü var.”

“Çok ilgi çekici bir öykü,” dedim, “Sahiden de, sanki gizli bir el ailenin genlerini kurcalamış da Hacı Ahmet Usta gibi yumuşak huylu birinin soyundan sert mizaçlı evlatlar, torunlar meydana getirmiş. Mesela Karadayı’nın oğlu Şahin Usta’yı çok iyi tanırım. Her gün gördüğüm bir insan. Belki de baklavayı en iyi yapan odur bu memlekette. İnat derecesinde doğru ve dürüst bir insandır. Hayatını baklava açarak kazanır, zerre haram karıştırmaz. Ama kafası o kadar tezdirdi ki çat diyene pat der. Aslında ona kimse çat diyemez. Onun yüz hatlarını görenler, ‘Şu bela bana bulaşmasa...’ diye dua ederler, ona kim sataşabilir ki? Şöyle bir olay anlatmıştı: Şahin Usta Ankara’da baklavacı Hacı Baba’nın yanında çalışıyormuş. Kafası dumanlandığında da, önlüğü beline kıvırdıktan sonra karşıdaki içkili lokantaya gidip, iki bardak atıyor, sonra gelip işine devam ediyormuş. Bir gün yine önlüğü beline dolayıp içkili lokantaya gitmiş(*miş*). Yavaş yavaş içkisini yudumlarırken gençten biri peydahlanmış(*miş*). Balkon katındaki bar kızlarına hava atmak için Şahin Usta’ya sataşmış(*miş*). Şahin Usta başrol oyuncusu gibi hareket etmiş(*miş*): Rakı bardağının kenarını masaya vurup kırmış, kırık tarafıyla genç adamın suratını parçalamış(*miş*). Adam vıhırarak gitmiş, kendi de, acele etmeden rakısını içmiş, hesabı ödeyip çıkmış(*miş*). Şahin Usta işte böyle biri... Belki ülkenin en iyi baklava ustalarından biridir ama bu Şahin Usta... Böyle küçük olaylardan dolayı yattığı hapislik günlerini üst üste koyarsan beş on yıl eder...”

“Çok doğru,” dedi Enver, “Şahin amcam (*babaları amca çocuklarıydı ama Enver ona her zaman amca derdi*) inanıl-

maz dürüst bir insandır. Haksızlığa asla tahammül edemez. Onun lügatinde korku diye bir kelime yoktur. Haksızlığı yapan ağaysa da, beyse de, hatta ordu komutanıysa da karşısına dikilir, çatır çatır doğrularını savunur, bu uğurda canını ortaya koymaktan çekinmez. Ondan sonra... İşte, az önce senin de söylediğin gibi, genleriyle oynanmış bir insan konumundadır.”

“İnşallah iyi olur!” dedim ama Hacı Ahmet Usta’nın genleriyle oynanmış çocukları, (*Bu bizim yorumumuz, doğruluğunu bilemeyiz.*) torunları inşallahla maşallahla huylarından vaz geçecek gibi değillerdi. Bizlerde bırakılan izlenim, onların ancak birkaç nesil sonra Hacı Ahmet Usta gibi uysal olacaklarıydı. Mesela Karadayı’nın diğer oğulları Osman’la Seydihan, kardeşleri Şahin’den çok farklıydılar. Maraş’ın en meşhur paçacılarıydılar. Onların çocukları da dedelerine çekmemişler; Hacı Ahmet Usta gibi işlerinde güçlerindeydiler ama suları sert insanlar olarak yaşıyorlardı.

PABUÇÇU KEL HANİFİ VE ÇIRAĞI MİKİ ALİ RIZA

Enver Sanat Okulunda staj yapıyor, dahası staj ücreti alıyordu. Fazla oyalanmadan okula gitti. Ben de sabahleyin güneşe serdiğim, yeteri kadar kuruduklarına kanaat getirdiğim lataları içeriye taşıdım. İşimi henüz bitirmiştim ki, babam acilen lazım olan menteşeleri alıp gelmem için beni çarşıya gönderdi. Üstümü başımı silkeleyip (*silkelerken kollarıma üğüntü yapışıp yapışmadığına bir kez daha baktım, yine yapışmamıştı*) çarşıya diye yola çıktım. Sağda Kırca'ların, sonra da Boynueğri'lerin evini geçtikten sonra Kel Hanifi'nin pabuççu dükkânı vardı. Şakir Baba'nın oğlu Ali Rıza da çıraklığını yapıyordu. Şakir Baba'nın oğlu cüceydi. Boyu bir otuz ya vardı ya yoktu. Miki derdik ona. Cücelerle herkes kafa bulurdu ama o herkesten saygı görecektik kadar ağırbaşlı bir çocuktü. Ona kimse takılmazdı. Bazen Miki Ali Rıza'nın, iplikleri elektrik direğinde çırparak uçlarını açışını seyrederdim. Sonra güdülüş güdülüş dükkâna girer, bir yandan badem gözleriyle bana gülümserken diğer yandan da uçlarını çırparak açtığı iplikleri balmumuyla mumlar, sağlamlaştırırdı.

Hanifi ustanın olmadığı zamanlarda bu ipleri, gevşek pazumuza sıkıca bağlatır, sonra pazularımızı Herkül'müşüz gibi şişirerek ipi kırmaya çalışırdık. Kırardık da... Pazumuzda mor bir iz kalırdı ve bu izi anama göstermemeye çalışırdım. Sonraları mumlu ipi bile kırmaya başlamıştık pazumuzda Ali Rıza ile.

Bir de bilek güreşi yapardık onunla, köşker kütüğünün üzerinde. Herkesi bilek güreşinde yenerdim, o da beni yenerdi.

Usta çırak, ellerindeki köşker bizleriyle pabuçların derilerini deliyorlar, deldikleri yerden iğneyi geçiriyorlar, iğnenin

ucundaki mumlu ipliklerle sıkı sıkı dikiş atıyorlardı. Bu rugan kadın pabuçları tamamlanıp, kalıptan çıktığında siyah aynalar gibi pırıl pırıl parlarlardı. En güzel yerlerinde de siyah, ipek gibi ipliklerden yapılma birer gül olurdu. Bazen bir kelebek gelir, bu güllerden birinin üzerine konar, kendi kanatlarının güzelliğinin ayırımına varmamış gibi pabucun gülünü incelerdi. Hanifi usta da ürkütmeden kelebeği izler, keyifli zamanlarında olduğu gibi hafiften seli akar, ıslık çalar gibi ses çıkararak selini ağzının içine doğru çekerdi.

Kel Hanifi, teyzemin kocasıydı. Çocukla çocuk, büyükle büyük olurdu. İnanılmaz tatlı bir insandı. Yüzünde gülücükler eksik olmayan biriydi o. İşimizin sıkı olmadığı zamanlar yanına gider oturdum, ham derilerin pabuç olmadan önce hangi aşamalardan geçtiğini, bir çift pabucun ne kadar emekle ortaya çıktığını gözlerimle görürdüm. Meslek terimlerini kullanır, ben de aklımda tutmaya çalışırdım: Sahtiyen, gön, kerton (*karton*), içiboş (*kerpeten*), biz, muşta, keski, çiriş vs...

KOMEDİ DÜKKÂNI

Bitişğinde Emeksiz Bekir'in oğlu Ali Rıza berberlik yapıyordu. En çok da, benden yedi sekiz yaş büyük olan Berber Ali Rıza'nın dükkânına gelirdim. Askerden sonra, anası evlerinin altındaki bu dükkânı düzenlemiş, hemen bir berber dükkânı açmıştı. Mahallenin bizden büyükleri, biz yaştakiler bu dükkânda vakit geçirirlerdi. Gazete kâğıdı büyüklüğünde, uçurtma çitalarından bir çerçeve yapmış, iki tarafına kayıştan birer menteşe çakarak tavana asmıştık. Ali Rıza da bu çerçeveye, Kel Hanifi'den aldığı bir avuç çirişle gazete germiş, bir çeşit yelpaze yapmıştı. Yelpazeye bağladığımız bir ip, tavandaki makaradan geçtikten sonra tutulacak seviyede kalıyordu. Ali Rıza müşterisini tıraş ederken, serinlik olsun diye bazen ben, bazen başka birimiz ipi çekip bırakarak yelpazeyi sallar, dükkânı serinletirdik.

Türkü söylerken Ahmet Sezgin'i taklit eden halamın oğlu Ramazan, Nuri Sesigüzel taklidi yapan Koç Ejder, Yıldıray Çınar'mış gibi söyleyen Bekir (*Yusuf Sezgin'e ne kadar da benzerdi*), Mevlüt, Cemil, Abbas Mehmet'in Mustafa dükkânının müdavimlerindendi. Burada dünyanın gevezeliklerini yapardık. Bir gün bir köylü gelmişti de kuru kuruya sakal tıraşı yapmışlardı gırgır olsun diye. Bakın şöyle olmuştu:

Köylü gelmiş, '*Tıraş olacağım usta,*' demişti. Koç Ejder, usta kendisiymiş de kalfaya emir veriyormuş gibi, '*Kalk Ali Rıza, arkadaşı tıraş et,*' demişti. Köylü bundan pirenlenmiş olacak ki, '*Yook, hanginiz ustaysa o tıraş etsin,*' demişti, uyanık biri gibi. Ali Rıza dükkân sahibinin kendisi olduğuna köylüyü ikna etmekte zorlanmıştı. Sonunda Ali Rıza, kemerine bağlı duran dükkân anahtarlarını göstererek, dahası kalleyi açıp kapatarak dükkân sahibi olduğuna ikna etmişti uyanık köylüyü. Sonra da tıraş başlamıştı. Biz gevezelik olsun diye

ha bire yelpazeliyorduk. Saç tıraşı tamamlanıp, sıra sakal tıraşına gelip, Ali Rıza tıraş sabunu ile sakal fırçasını köpürtmeye başlayınca Koç Ejder yine duramamıştı: ‘Geçenlerde,’ demişti, ‘*senin gibi babayiğit bir arkadaşı geldi, sabunsuz kuru kuruya tıraş oldu. Vallaha helal olsun! Parmaklarımızı ısırdık. Aynen senin gibi babayiğit biriydi. Ulan dedik, bu devirde böyle yiğit kalmış mı, dedik.*’ Köylü delikanlı saf saf ol-taya takılmıştı. ‘*Ben de sabunsuz tıraş olurum, ne var ki...*’ demişti. Berber Ali Rıza ‘*Yapmayın!*’ der gibi bizlere bakmıştı ama köylü bu işi kafaya koymuştu. ‘*Tamam usta,*’ demişti kararlı bir sesle, ‘*ben de sabunsuz tıraş olacağım.*’ Ali Rıza ne yapsın, çaresiz, lâ havle çeke çeke köylüyü tıraşa başlamıştı, kafasını iki yana çevire çevire. Sabunsuz... Kuru kuruya... Traştan sonra da köylüyü kahramanmış gibi uğurlamışlardı dükkândan, ‘*Helal olsun, yiğit delikanlıymışsın,*’ diyerek.

Köylüler içinde şehre yılda bir iki kere gelenler vardı, daha-sı hiç görmeyenler de vardı. Saftı köylüler. Tuz alacak olsalar, nereden alacaklarını bilemezler, rastgele bir dükkâna sorarlar, dükkân sahibi de onları terziye gönderir, terzi kunduracıya, kunduracı marangoza.. derken caddedekiler kafa bulurlardı köylüyle. Ancak babam gibi birilerine denk gelirse onlar bakkala yönlendirirlerdi köylüyü.

Anlatır anlatır gülerlerdi... Köylünün biri köşker dükkânında otururken, deri ısladıkları kovadaki tar suyunu sormuş, ‘*Bu ne?*’ diye. Köşker, ‘*Pekmez!*’ demiş ciddi ciddi. Köylü, elindeki somundan bir parça koparıp tar suyuna batırmış yemişmiş. Bakmış ki pekmez dediklerinde meymenet yok, ‘*Köylüyü de eşşek belleme, pekmezin ekşiymiş!*’ demişmiş, bilmiş bilmiş. Boyutları çok fazla genişleyebilen şakalar-dan onlar da nasiplerini alırlarmışmış.

Ali Rıza’nın berber dükkânı komedi sahnesi gibiydi.

DOKTOR ALİ

Az aşağıda Doktor Ali'nin babası Tarakçı Hasan'ın dükkâmı vardı. Bu aile “*Tarakçılar*” olarak bilinirdi. Soyadları Bilir'di... Hasan amca saygın ve ünlü biriydi ama oğlu Doktor Ali de bir o kadar ünlüydü. Bizim göz doktorluğu dediğimiz trahomla mücadele merkezindeki memurluğundan dolayı ona herkes Doktor Ali derdi. Hastalara iğne yapardı. Mahalleden biri hastalanmış da iğne yapılması gerekiyorsa küçük deri çantasını kapar, hastanın evine giderdi. İçine suyla enjektörü koyduğu küçük, krom bir küvetin altına tuttuğu ispirto ocağıyla enjektörünü kaynattıktan, mikroplarını kırdıktan sonra ustalıkla ilacı enjektöre çeker sonra hastaya iğnesini yapardı. Kimse hakkını yemezdi ama Doktor Ali bu işleri asla para karşılığı yapmazdı.

Batıpark'taki Cumhuriyet Halk Partisi ocağının tam arkasında, tabelasında “*T.C. Sıhhat Ve İçtimai Muavenet Vekâleti, falan filan,*” yazan göz doktorluğuna, trahom olmuş hastalar gelir, gözlerine ilaç damlatılmasını isterlerdi. Tarakçı Ali, bu hastaların gözlerine, durumlarına göre değişik renklere sular damlatır, ellerine birer parça da pamuk vererek gönderirdi. Bazen bakanlığın hantal davrandığı, bu yüzden de ilaç bulunmadığı olurdu. Öyle zamanlarda Tarakçı Ali, çeşme suyunu, ilaçlı suymuş gibi hastanın gözüne damlatır, ruhsal olarak da olsa hastayı rahatlatmaya çalışırdı. Doktor Ali efsane bir adamdı... Ahır Dağı doktoru da derlerdi ona.

ÇEMEN EKMEKÇİ HASAN AMCA

Babası Hasan Amca, dükkânın karşısındaki İmam Hatip Okulu öğrencileri için çemen ekmek satardı. Yarım ekmeğin içine bıçakla cıvık bir çemen sürer, yirmi beş kuruşa satardı. Çocuklar da ucuz diye kapışırıldardı. Okulun oralarda, somun ekmeğini çekiştire çekiştire, biberden yanan dudaklarını dillerini arada bir içlerine çektikleri hava ile soğuta soğuta, ayaküstü yerlerdi.

Yine öyleydi... Hasan Amca, başına biriken çocuklara çemen ekmek yetiştirmeye çalışıyordu. Arada bir de “*Tamam yavrurum, tamam. Acele etme. Sıra sana da gelecek. İki dakika sabret,*” diyordu çocuklardan birine.

Sıcaktan mıdır nedir, başımın döndüğünü hissettim. Dahası, Hasan Amca'nın dükkânının alt üst olup yeniden şekillendiği gibi bir şeyler olduğu sanısına kapıldım. İmam Hatip Okulu'nun üzerinden, Batıpark camiinin minaresinin şerefesinin oralardan bir yerlerden bulut gibi beyaz bir sis Tarakçı Hasan'ın dükkânına ağmaya başladı. Birkaç saniye içinde kalınlaştı. Hasan Amca da, etrafında sabırsızlıkla sırasını bekleyen çocuklar da yoğun sisin içinde belirsizleştiler. Çocuklar; yüzleri belli olmayan, gizemli, ne yaptıkları bilinmeyen, birbirlerini iterek önlere geçmeye çalışır gibi didişen gölgelere dönüştüler. Elbiseleri yokmuş da sisten kopardıkları geniş, açık gri örtülere sarınmış gibi oldular. Kalın sis biraz incelip dükkân görünür olduğunda yüzleri seçilmeyen, el kol hareketleriyle bir şeyler anlatmaya çalışan, omuzlarıyla birbirlerini iteleyerek kendisine yer açmaya çalışan çocuklar bir anda orta yerde ellerini birleştirdiler. Birdenbire sırt üstü devrilen Tarakçı Hasan'ı ellerinin üzerine aldılar. Hasan Amca'nın cesedini ellerinin üzerinde tutarak salıncak gibi hafif hafif sallamaya, bazen de aşağı yukarı hareket ettirmeye başladılar. Yukarıya doğru kaldırdıklarında Hasan Amca'nın

beyaz, kısa sakalını görüyordum. Aşağı indirdiklerinde de beyaz sisin içinde, sisten yapılma açık gri elbiseleriyle gizemli çocukları, onların omuzlarıyla birbirlerini itelediklerini görüyordum. İçimden bir ses onun için, ‘*Yahu az önce çocuklara çemen ekmek satıyordu,*’ diyecekler, ölümüne inanamayacaklar, onun için hayıflanacaklar, rahmet dileklerinde bulunacaklar, diye fısıldadı. Bu fısıltıdan birkaç saniye sonra bir çift beyaz güvercin süzülerek geldi, dükkânın önündeki sisin içinden kanat çırparak geçtiler, sonra iki defa daha aynı işi yaptılar. Sis de kanat şakırtıları arasında açılmaya başladı. Daha sonra beyaz güvercinler havaya doğru yükselen sisin içinde, peşlerinde yumak yumak sis sürükleyerek ve her biri havada üçer takla attıktan sonra Batıpark Camisi’nin minaresinin şerefesine doğru kanat çırpmaya başladılar, sisle birlikte kayboldular.

Güvercinler kaybolduktan sonra merakla Hasan Amca’nın dükkânına baktım. Hasan Amca elindeki kocaman bıçağı ile somun ekmeklerini ikiye bölüyor, sonra her birinin arasını bıçakla açarak çemen sürüyor, etrafında bekleyen çocuklara veriyordu. Sabırsızlıkla sıralarını bekleyen, bazen de sırası olmadığı halde uyanıklık yaparak çemen ekmeği kapmak isteyenlere “*Az sabret yavrum, aha sana da sıra geliyor! Onlar önce geldi taman çocuğum!*” diye sesleniyordu.

Çok şaşırmıştım!

Bu ânı yaşadığımı şimdi bile anımsıyorum. Gözlerimi yumup ovaladım, kafamı birkaç kere iki yana salladım; ama gördüğüm manzara değişmedi. Hasan Amca sağdı... Ne güvercinler vardı ne de sis! Az önce yaşadığımı (*yaşadım zannediyordum*) anımsayarak tövbe eder gibi, ‘Allah korusun, Hasan Amca’ya bir şey olmasın!’ dedim içimden, sonra Terzi Mustafa’nın (*herkes ona Tırık Mustafa derdi*) dükkânının önüne kadar kafamın içi boşalmış bir halde yürüdüm.

TERZİ TIRIK MUSTAFA

Tırık Mustafa, tiril tiril giyinen, saçını dikkatle tarayan, Eşref Kolçak'a çok benzeyen, şakacı bir terziydi. Hayat doluydu. Hamza Çavuş'un ahbablarından. Bazen dükkânına vardığımda objektiflere poz verir gibi durur, 'Nasılım?' diye sorardı. Ben de 'Eşref Kolçak gibi,' derdim. Gerdan kıvrarak gururlanırdı.

Bir gün, ahbabları Tırık Mustafa'nın dükkânında buluşmuşlardı. Küçüktüm ama aralarında ben de vardım. Köroğlu Ali, Çatalkafa Ahmet, Hamza Çavuş, Seydi ve bir iki kişi daha vardı. Şarkılı türkülü bir fasıla başlamışlardı. Şarkıları, türküleri radyo sanatçısı kadar maharetle söyleyişlerine şaşırtıp kalmıştım. Abimin Çolak Hayrettin'den aldığı AGA marka kocaman bir radyoda dinlediğim sanatçılardan farkları yoktu sanki. Seydi 'Gün batar, kuşlar döner..' diye bir şarkıya başlamıştı. Elindeki şemsiyenin baston kısmını mikrofon gibi tutuyor, gevezelik ediyordu. Şarkının ara nağmesini inanılmaz gırgıra alıyordu:

*'Güün bataaar, dur ulan dur, dur ulan dur
Kuuşlar dööneer, dur ulan dur, dur ulan dur'*

Bu kadar güzel şarkı söylemelerine hayranlık duyduğum bu insanların, şarkıların ara nağmelerini de 'dur ulan dur'larla gırgıra almalarını ve bunları usta komedyenler düzeyinde yapmalarını ayrı bir hayranlıkla dinliyor, seyrediyordum. Peşinden *hancı*'yı da aynı güzellikte söylemesi, ağzımın belki bir karış açık kalmasına yol açmıştı:

*Gurbetten gelmişem yorgunum hancı
Şuraya bir yatak ser yavaş yavaş*

*Aman karanlığı görmesin gözüm
Siyah perdeleri ger yavaş yavaş*

Seydi abinin, şarkı söylerken şemsiyesinin baston kısmını mikrofon gibi tutuşunu; Hamza Çavuş'un da sarı boyalı marangoz metresini baldırına vurarak, kaşık çalar gibi ritim tutuşunu hiç unutmayacağım gibi gelirdi bana.

SAGIR MUSTAFA EMMI'YI DE TANIDIM

Şıra zamanı, bize yardım etmesi için babam her yıl, başkalarının işe götürmedikleri yaşlı bir mahalleliyi gönderirdi bağa. Üzüm keser, salda teper, bazen su getirmeye gider, işi olmadığı zamanlarda da ağaçların piçlerini ayıklardı tahrayla. Babam da ona, bağ dönüşü para verirdi.

O yıl da Sağır Mustafa'yı göndermişti. Yalan olmasın, (*Kadir Çavuş gibi oldu sanki*) Sağır Mustafa bir elli boyunda yoktu bile. Yetmiş seksen civarında yaşıyla, aksakallı, tonton biriydi. Komşu bağlardan bir iki saatliğine bağımıza konuk olan bir hanım, Sağır Mustafa'yı tanımış, çok güzel türkü söylediğini söylemiş, bizimkiler de istek istemeyi kafalarına koymuşlardı. O zamanlar kızkardeşim Hatice on on bir yaşlarında, hamarat mı hamarat, sevimli mi sevimli bir kızdı. Hatice sekiyi süpürür, bastık serilirken bezin ucundan tutar, sucuk batırırken askıları getirir, yemeğe yardım eder... Yetişmediği iş yoktu Hatice'nin. Büyükler de öyle severlerdi kendisini. Mustafa Emmi'ye türkü söylemesi için Hatice'yi gönderdiler.

“Mustafa Emmi,” dedi Hatice, “senin çok güzel sesin varmış, bir türkü söyle de dinleyelim heeri.”

O yıllarda radyo dinliyor, sanat müziğini, en çok da türküleri yudum yudum içiyordum. Selahattin Erorhan'ı, Nurettin Dadaloğlu'nu, Nuri Sesigüzel'i, Ahmet Sezgin'i, Yıldırım Çınar'ı, Ahmet Gazi Ayhan'ı, Abdülvahap Küzeci'yi, Abdurrahman Kızılay'ı, Ali Ekber Çiçek'i, Nezahat Bayram'la Muzaffer Akgün'ü, Saniye Can'ı, Necla Erol'u, Muazzez Türüng'ü ve daha nicelerini ezberlercesine dinledim, severdim. O kadar çok dinledim ki türküleri, örneğin Nurettin Çamlıdağ bir türküye başlasa (*Bir bantta üçüncüsü*

uzun hava olmak üzere dört türkü olurdu) birinci türküye başladığında o banttaki ikinci türküyü, uzun havayı ve sonrasındaki kırık havayı bilirdim. Sağır Mustafa'nın söyleyeceği türkü nasıl bir şey olabilirdi ki? Bu nedenle, Mustafa Emmi'ye ben ısrarcı olmamıştım. Ama Hatice üsteledikçe üsteledi, sonunda Sağır Mustafa dayanamayıp elini kulağına attı. Sanat müziği repertuvarlarında olup da türkü formunda bir esere başladı Mustafa emmi, Hatice'ye iltifat olsun diye:

*Haticem saçlarını, dalga dalga taratmış,
Tanrı bizi topraktan, onu nurdan yaratmış
Kız Hatice Hatice, kaçalım gel bu gece
El ayak çekilince, bahçeye gel gizlice, vay vaaaaay!*

Tırık Mıstafa'nın terzi dükkânında Seydi türkü söylerken nasıl çarpılmışsam öyle çarpılmıştım. O nasıl bir sestir? Nasıl bir söyleyiştir? Aman Tanrım! Hiç eğitim almadan bu kadar güzel söylenebilir miydi bir ezgi?

Şu yaşa gelmiş Sağır Mustafa'nın şu inceliği de dikkatimden kaçmamıştı: Hanımların türkü isteğini kendisine ileten Hatice'ye, Hatice'm türküsüyle cevap vermişti.

Bunlar, geceleri kayan yıldızlar gibiydi, kimselerin kayda almadıkları.

PROTEZ BACAKLI TERZİ MEHMET

Küçük bir caddede iki terzi olur mu diyeceksiniz ama bir iki dükkân aşağıda da Erayman'lardan Terzi Mehmet vardı. Bir bacağı protezdi. Topal Mehmet diyenler de vardı. Terzi Mehmet'le Tırık Mustafa'nın müşterileri ayrı insanlardı. Terzi Mehmet'in müşterileri bar kızlarıydı. Onların o açık saçık, içlerini gösteren, pulları pırl pırl parlayan şatafatlı elbiselerini Terzi Mehmet dikerdi. Dükkânın içinde her zaman bir iki saz kızı olurdu. Terzi Mehmet güler yüzüyle, güzel mavi gözleriyle onları oyalar, onlar da başka terziye gitmeyi akıllarının ucundan bile geçirmezlerdi. Dükkânından saz kızlarının eksik olmadığı Terzi Mehmet onlara asla yanlış gözle bakmazdı. Onları, ekmeklerini bedenlerinden kazanan, yarı çıplak sahneye çıkıp dans ederek, şarkı söyleyerek sarhoş erkekleri eğlendirmeye çalışan kızlar olarak görmez; mahalleden bir yakınının bacalarıymış gibi karşılar, öyle de konuşurdu. Kızlar da 'Mehmet abi, Mehmet abi...' diye onu yere göğe sığdırmazlar, özlem duydukları ağabey sıcaklığını onda bulmuşlarcasına sever sayarlardı.

Terzi Mehmet, biraz hava olsun, biraz da reklâm olsun diye saz kızlarına diktiği elbiseleri dükkânın önünde sergiler; geleneksel aile kadınlarıyla genç kızlar, siyah çarşaflarıyla dışarıya çıktıklarında; modern aile hanımlarının giydikleri renk renk mantolarla (*Geleneksel aile bireyleri bu mantoları gayet açık bulur, dahası kınarlardı. Günah derdi hoca efendiler.*) çarşıda alışverişe çıktıklarında; Terzi Mehmet'in dükkânının önünde, hafif esen rüzgârda, içinde saz kızları varmış gibi hareket eden açık seçik elbiselere hayretle bakarlar, evlerine döndüklerinde ellerini dizlerine vurarak "Aman anam, o elbiseleri nasıl giyiyorlar? Her tarafları meydanda... Vallaha cehennemde cayır cayır yanarlar! Başımıza taş yağacak anam! Allah kız çocuklarımızı esirgeye!" diye yakınırlardı.

NALBANT NECATİ

Aladan'ın köşesinden Kasarcı'ya, oradan da Acemli'ye indim. Acemli Camii'nin şadırvanlarından çıkan su şakırtılarını birkaç saniye dinledikten sonra aşağıya, Kaledibi'ne, oradan da Kireççi sokağına doğru yürüdüm. Buradan her geçişimde, bıyığını Salvador Dali gibi kıvrıp tehle sabitleyen Nalbant Necati'nin nalları döverken çıkardığı melodiyi dinlemeden edemezdim:

*“Tık tık tıki tık, tık tık tık!
Tık tık tıki tık, tık tık tık!
Tıki tıki tıki tıki, tık tık tık!
Tık tık tıki tık, tık tık tık!”*

Bir türkünün melodisi olduğuna bahse girerdim. Sanki kendi de bu melodiye uyarak benim duymadığım bir sesle türküsünü söylüyormuş gibi gelirdi bana.

Bir defasında Necati Usta'nın, o günlerde dillerden düşmeyen ‘*Doktor civanım/Doktor doktor civanım/Ah neler istiyor canım...*’ türküsünün nağmelerini çıkardığını algıladım gibi gelmişti:

*Tık tıki tık tıki, tıki tıki tık
Tık tık tık tık, tıki tıki tık
Tıki tıki tıki tıki, tıki tıki tık
Tık tıki tık tıki, tıki tıki tık*

Oradan her geçtiğimde bir iki atın, bir iki eşeğin bağlı olduğu, arada bir hayvanların kişneyerek, anırarak hırçınlaştıkları, birbirlerine kafa salladıkları, dükkânın toprak zeminini ayaklarıyla eşmeye çalıştıkları bu tabloyu seyrede seyrede;

Nalbant Necati'nin örsün üzerinde çekiçle çıkardığı sesleri dinleye dinleye oradan geçerdim. Çok insan benim gibi bu sesleri dinlerdi. Hele köylüler arasında, durup dinleyenler, ustanın maharetli çekiç vuruşlarını seyredenler olurdu ama o yaşta, tanımadığım insanları tek başıma seyretmeyi doğru bulmaz, fazla oyalanmadan yoluma devam ederdim.

KEL AHMET'İN DONDURMACILIĞI

Taşmescid'in arkasına, Kel Ahmet'in kuşluk vakti dondurma yaptığı köşe başına geldim.

Kel Ahmet, sokak satıcısıydı. Dondurmasını burada, sokağın bir köşesinde yapardı. Dükkânı yoktu. Yanındaki, beze sarılı kardan, küleğin kenarlarına koyar, karları sıkıştırma sıkıştırma, küleği döndüre döndüre; içine salep koyarak savura savura kaydattığı sütü soğutur, dondurma yapardı. Karları sıkıştırırken mutlaka tuz katardı. Arada bir küleğin altındaki tıkaç çıkarır, eriyen tuzlu kar sularını tahliye ederdi. Sonra yeniden kar basar, tuz atar, elindeki sopa ile sıkıştırma sıkıştırma küleğin içindeki kalaylı kapı döndürür, süt katılaştıkça dondurma kaşığı ile kalaylı kabın kenarlarındaki donan kısımları ortaya alır, döve döve dondurma yapardı.

Dondurma kıvamına geldiğinde Kel Ahmet hemen sokaklara koşar, '*Kaymakçı geldi! Kaymak buuz!*' diye satmaya başlardı. Benimle veya kardeşlerimle karşılaştığında hemen birer külah alırdık, o da parasını babamdan alırdı. Çokları da para yerine bulgur, tarhana, nohut verirdi. Hey gidi günler...

Biz dört erkek kardeşlik ve paranın ne olduğunu üniversite yıllarından sonra öğrendik. Babam bize paranın ne olduğunu anlatmayı unutmuydu sanırım. Dondurma alırdık, adam parasını babamdan alırdı; Terzi Bayram'a (Üzüm) elbise diktirirdik, parasını babamdan alırdı, bakkaliye alırdık parasını babamdan alırdı. Bir sinemaya giderken lazım olurdu para, onu da Abdurrahman isterdi babamdan; kız erkek ayrımı yapmadan hepimizi (*dahası pek çok insanı*) doyumsuz bir sevgiyle severdi ama '*kara*' der ve onu pek severdi babam.

Bence bir insanın paraya bu denli yabancı olması da (*bizde olduğu gibi*) iyi bir özellik değil. Para denilen şey, insanoğlunun yaşamına bin yıllar önce girmiş, bir daha çıkmamasıya.

Çok ciddî payı vardır, insanların, ailelerin, ulusların yaşam öykülerinde. Onsuz olmaz yaşamımız. Dünyadaki döngüde onun etkisi, belki de en büyük etkidir. Ne savaşlar onsuz yapılır, ne hayır hasenat onsuz işlenir, ne yaşam denilen şey onsuz yürür. Bana öyle geliyor ki, o olmasa dünya yörünge-sinden bile çıkar. Evet, onun büyüüne kapılmamak lâzım (mm), buna katılıyorum(mm) ama onu tanımak, ona gereken nezaketi göstermek, onun uğruna çalışmak lâzım(mm). Bence...

Bu saatte Kel Ahmet dondurmasını satmış, küleğin cidarlarındaki kar ziyan olmasın diye iç kısımdaki (yani dondurmanın bulunduğu) kalaylı tulumbaya su koyarak soğutmuş, yaz sıcağında bu soğuk suyu 'Haşlamaaa!' diye satmış, kar iyice eridikten sonra evine gitmiş, şalvarının cebine biriktirdiği paraları saymaya başlamışmış olurdu. Karısı da, küçük torbalardaki nohutları, bulgurları, tarhanaları; iyice biriktikten sonra bakkallara satmak üzere çuvallara koymaya başlamışmış olurdu. Ama yazın oradan her geçtiğimde Kel Ahmet'in dondurma yaptığı, küleğin altındaki savaktan tuzlu suyu aşağıya doğru salıverdiği yerlerde sular uçmuş, tuz kristalleri pırıl pırıl parlıyor olurdu. Dikkatli gözler, burada az önce Ahmet Usta'nın dondurma yaptığını anlardı.

Taşmescid'den sonra Belediye Çarşısı'na geçip, oradan da Bağrıaçık'ların hırdavatçı dükkânına geldim. Oldum olası kalabalıkta başımın döndüğü gibi bir duyguya kapılırdım. Bu kalabalık çarşıda yine öyle oldum. Aklım, zihnim uçup gitmiş gibi oldu. Hafiften de baş ağrısı gelir gibi oldu.

ZEKERİYA BAĞRIAÇIK

Halit, Zekeriya Bağriaçık'ın oğludur. Ben onun abileriyle yaşıt sayılırım, o bizden bir hayli küçük. İlkokul çağında... Babası, esnaflığa alışsın diye dükkânın önüne koyduğu elma sandıklarının üzerinde çorap sattırıyordu. Halit de, olanca sevimliliği ile bağırıyordu “Üçü bir lira, üçü bir lira!” diye.

Dükkâna girdim. Tezgâhta Mehmet Ali amca vardı. Zayıf, uzunca boylu, beyaz ve uzun sakallı biriydi. Torunu İbrahim tıpkı ona benzerdi. Hık demiş burnundan düşmüştü sanki. Ağırbaşlı, ciddi bir insandı. Oğlu Zekeriya da müşterilerle ilgileniyordu. Zekeriya abi konuşkan, şakacı biriydi; her müşterisiyle ayrı şekilde şakalaşırđı, ama mutlaka şakalaşırđı. Konuşmaları sırasında ulan dediğı de olurdu ama buna kimse bozulmazdı, dahası pek çok müşterisinin hoşuna bile giderdi. Yeri geldiğinde vitesten atıp sövdüğü de olurdu Zekeriya Efendi'nin, ama kesinkes haklı olurdu. Müşterileri ile çok içten ilgilenirdi. Bir gün dükkânın önünden, ayaklarını sürüyerek geçen bir arkadaşını görünce çağırması:

“Ulan Mahmut!” demişti arkadaşına, *(belki de arkadaşının adı başka bir şeydi, usumda tam olarak yer etmemiş bu isim)* “Damadı akşam yemeğine davet et!”

“Ne oldu ki Zekeriya?” demişti arkadaşı.

“Yahu, damat geldi mi senin hanım güzel güzel yemekler yapar, sen de yersin damat da... Boğazına bak oğlum, çaptan düşersin sonra!” demişti de dükkândakiler gülüşmüşlerdi.

Zekeriya Efendi, o ellili yıllarda sağın merkez partisinin lideri Adnan Menderes'in peşinden giderdi. Kentte, deyneğı atlanmayacak insanlardan biri de oydu. Sözüünü hiç kimse-den esirgemez, inandığı doğruları her mecliste söyler, savunur, söylediklerinin de arkasında dururdu. Mert bir insandı Zekeriya Efendi. Bütün bunlardan dolayı da, halk kendisiyle

konuşurken “*Zekeriya Efendi*” diyerek konuşurdu. Halkın gözünde efendiydi o. İnandığı dava uğruna ciddî paralar harcadığı da söylenirdi, vekil falan olurum düşüncesine kapılmadan.

Komşumuz olduğu için iyi biliyorum, ihtilalde hapis de yatmıştı uzunca bir süre.

Otuz altı tane carman menteşe ile çivilerini aldım, oyalanmadan mahalleye döndüm.

ÇEMEN EKMEKÇİ HASAN AMCAYA NE OLDU?

Hızara vardığımda babamla Hamza Çavuş'u, birkaç mahal-
leli ile oturuyor buldum. Kendi aralarında üzüntülü bir ko-
nuyu konuşuyorlardı. “*Sapasağlamdı yahu!*” diyordu biri,
“*Daha az önce mektep çocuklarına çemen ekmek satıyordu.*”
Konuşmalara kulak kabarttım, Tarakçı Hasan'dan söz edi-
yorlardı. Sağ yanına felç gelmiş adamcağızın. Ne diyeceğimi
şaşırdım. Metafizik dedikleri doğaüstü olaylardan birini
yaşamıştım. Ölmemişti ama felç geçirmişti. Zaten üç gün
sonra da öldüğünü duyacaktık. Yine öyle oldu, hızarın içi
puslarla sislerle doldu birden. Nerede olduğumu, kimlerle ol-
duğumu unuttum sanki. Ne planyamız, ne kerestelerimiz, ne
istif ettiğimiz kapılar, pencereler, ne babam, ne Hamza Çav-
uş, ne babamın konukları görünmez olmuşlardı bana. Bir
saat kadar önce menteşe almaya gidişimi, giderken Tarakçı
Hasan için olmayacak (*ama oldu işte*) şeyleri usumdan geçi-
rişimi, döndüğümde de olmayacak şeylerin gerçekleşmiş ol-
duğunu görüyordum. Sırtımda ağır kalaslar varmış gibi zor
nefes alıyordum.

Sonra sisler puslar dağılmaya başladı. İnsanların, Tarakçı
Hasan hakkındaki konuşmalarını duymaya başladım.

Babam, yakın arkadaşı olan Tarakçı Hasan'a ‘*Kocaerkek*’
derdi. Onunla yaşadıkları güzel ve hoş anılarını anlatmaya
başladı. Bir defasında hamama gittiklerini, hamamda Hasan
Amca'nın ut çaldığını, sıcaktan udun tutkallarının boşandı-
ğını, ertesi gün hızarda tutkalladıklarını uzun uzun anlattı,
üzüntüsünü dışa vurarak.

Hasan Amca, telli sazların çoğunu çalarmış. Bir defasında
Batıpark'ta sazlı sözlü hikâye anlatan gezgin âşıklardan biri-
nin kemanını alıp çalmış. “*Ooo, sen keman da mı çalıyo-
rdu?*” diyenlere, “Çalarım ama o zaman bana ‘kemanıcı’

derler, onun için keman çalmak istemiyorum,” diye şaka yapmışmış.

Şen şakrak mahallemizde hava birden kararmış(*mış*), sanki güneş kaybolmuş(*muş*), ortalığa ağır, kasvetli bir pus çökmüş(*miş*)tü. Uçarlarken karınları yere degecekmiş gibi alçalan kırlangıçlar bile görünmez olmuşlardı. Günlerce uğraşarak gagalarıyla çamurdan ördükleri yuvalarına uçmuşlar; Tarakçı Hasan’ın başına gelenleri birbirlerine ciyaktamaktaydılar.

(Aslında yazımı burada bitirmek istiyordum ama şen şakrak mahallemizi yazdığım, onlarla ilgili anılarımı buket buket okuyucularıma sunduğum bu kitabın üzücü bir olayla sona ermesine gönlüm razı olmadı. Birkaç sayfa daha yazmaya karar verdim.)

İBRAHİM AĞA

İş çıkışlarında Batıpark'taki Halk Partisi Ocağına giden babama takıldım. Eve giderken babama söyleyeceğim, evimize, Sanat Okulu'nun önünden değil de Mağaralı tarafından giderek bakkal İnce Mehmet'ten (*Köroğlu'nu yazmak üzere*) bir defter alacağım. Unutmuş değilim.

Kocaman bir günün gündüz kısmını bitirmiştik. Taştan yapılmış bu küçük odada Cumhuriyet Halk Partisi'nin ileri gelenleri otururlar, çay içerler, radyo dinlerlerdi. Kahve kısmı ayrı bir binaydı. Ocağın müdavimleri kahve kısmına oturmazlardı. Bu ocağın adı geçtiğinde kesinkes İbrahim Ağa'nın (Çalık) da adı geçerdi. İbrahim Ağa her gün ocakta olur, ötekiler değişse de o değişmezdi. Seydihan Ağa, Adana'da Tarsus'ta çeltik ektiği zamanlar doğal olarak ocakta olmazdı. Babam, köylere ev yapmaya, çatı yapmaya gittiğinde ocakta olamazdı ama İbrahim Ağa her akşam oradaydı. Ocağın sembolü oydu sanki.

İbrahim Ağa, uyur gibi iki gözü kapalı, kasketli kafası yere doğru eğilmiş olarak ajansları dinler, alt dudağı ile dişlerinin arasındaki ağızotunun oluşturduğu sel dudağının kenarından hafifçe sızar, haberler bittikten sonra da diğerlerine ajansın yorumunu yapardı. Ocaktakilerin çoğu ajanslarda (*kitabî cümleler olduğundan*) ne konuşulduğunu onun açıklamalarından sonra anlardı. Hemen her gün, bu ajans dinleme ve İbrahim Ağa'nın ajansları yorumlaması yinelenirdi. Bu sırada da, ot atarlar, sigara ve çay içerlerdi. Ajanslar bittikten sonra da güncel olaylar konuşurlardı. Bu bir döngüydü.

Babamla ocağa vardığımızda İbrahim Ağa, Cılbak Ahmet ve bir iki kişi daha vardı. Babamla birer iskemle çekerek oturduk. Batıpark'ı, Kara Zeynep'in Ökkeş'le Topal Hacı or-

taklaşa çalıştırıyorlardı. Bize de çay verdiler.

İbrahim Ağa aslen Göksun'luydu. Uzun boylu, kameti biraz eğri, mavi gözlü, sarışın biriydi. Pantolon ceket kasket giyerdi. Sanat Okulu'nun karşısındaki köşe başındaki taş ev onundu. Dedem Araboğlu Mehmet Ağa ile ortaklık hızar çalıştırmışlardı. Sonra hızarı dedeme devredip, kendisi ayrılmıştı. Ondan sonra İbrahim Ağa hiç çalışmadı bildiğim kadarıyla. Göksun'daki malını mülkünü satarak evini geçindirdi, çocuklarını okuttu. Babam da, İbrahim Ağa da çocukların tahsiline çok önem verirlerdi. Her ikisinin çocukları da mahallede ilk yüksek tahsil yapanlar arasındaydı.

Biz babamdan yemeni almasını isterdik, top oynarken vurduk mu zıncı etsin diye. Babam almaz, "*Siz okuyup efendi olacaksınız,*" der kundura alırdı. Başka yaşitlarımıza imrenir, arada bir şalvar giymek isterdik, onu da diktirmezdi, "*Siz okuyup efendi olacaksınız,*" diyerek.

VE CILBAK AHMET

İbrahim Ağa şakacı bir insandı. Cılbak Ahmet'e takılmayı, onu kızdırıp sövdürmeyi çok severdi.

Bir gün Cılbak Ahmet'in de bulunduğu bir sırada ortaya bir laf atmış(mış):

“Makaryos'un babası Maraş Ermeni'siymiş... Kurtuluş savaşı sırasında Maraş'ta öldürülmüş... Makaryos da Kıbrıs'a yerleşmiş. Babasının hayfını Kıbrıslı Türklerden almaya başlamış(mış), falan filan...”

Makaryos'un Türkiye'den Kıbrıs'a göçmen gittiği, orada EOKA liderleriyle işbirliği yaparak Türkleri katlettikleri ajanslarda arada bir söylenmekteymiş(miş).

İbrahim Ağa lafı şöyle bağlamış:

“Makaryos'un babasını öldürene devlet hem madalya verecekmiş, hem de maaş bağlayacakmış.”

Cılbak Ahmet hemen oltaya takılmış, ucunda bir maaş, bir madalya olunca yalana başlamış:

“Makaryos'un babasını ben öldürdüm,” demiş(miş). “Öldürdüğüm mavzer de evde duruyor.”

Öldürdü, öldürmedindi tartışması birkaç gün sürmüş(müş).

Biz ocağa varıp oturduktan az sonra İbrahim Ağa eski defterleri kurcalamaya başladı:

“Ahmet,” dedi, “Hükûmet seni arıyormuş.”

İbrahim Ağa'nın söylediklerinde bir hinlik var mı diye temkinli temkinli sordu Cılbak Ahmet:

“Ne yapacakmış beni Hükûmet?”

“Kıbrıs'ta Türklerle Rumlar barışmış, Makaryos'un babasını öldüreni hapsedeceklermiş.”

Madalya ve maaş lafını duyunca “Makaryos'un babasını ben öldürdüm!” diye ortalığa düşen Cılbak Ahmet hapis lafi-

nı duyunca anında çark etti:

“Eşhedü billah, ne gördüm ne bilirim,” deyince ocaktakiler kahkahayı bastılar. Biz de çaylarımızı içtikten sonra eve (*ama önce İnce Mehmet’in bakkal dükkânına*) doğru yola çıktık.

02.02.2018

KOCA MARAŞ'IN BİR OKUYUCUSU

Hacı Ali Özturan, Kanla Gelen Madalya'nın ardından, bir buselik şarkı gibi bizi sarıp sarmalayan, Maraş işi bir kalem oyasını daha önümüze serip, bindallık emekli, incelikli, has bir eser sunmuş oluyor. Sabır sırmasıyla sırıp, bezeyip, gönlünün arı sili duruluğunda sırkıtıp, "Buyurun, bir Maraş daha almaz mıydınız?" sunumunda bulunuyor bize. Yine evladiyelik, yine yağlı dürülü, mis gibi bir eser. Erdemli yüreğine ve ellerine sağlık!

Ah bilseniz ne hoş, tam bize görelilik, tam yerindelik bir çalışma. Apak aşımız gibi, buğu buğu, canımızın darbızı, gözümüzün elifi sanki. Bir yitiğimizdi söz konusu olan bu eser. Öksüz sevindiren bir yiğitlik olarak karşılıyor ve alkışlıyoruz bu emeği.

Her satırında bir gülümsemelik, bir muştuluk, bir hoşluk anlar yaşıyor insana. Roman gibi içine çekiyor, öykü gibi öz bir yaşanmışlığı anlatıyor, bir meddahın ağzının içine düşecek gibi oluyoruz, capcanlı bir tiyatro seyircisiyiz, edebi türlerin her birinden doyumcalık bir anılar seçkisi gibi Puslu Anılar Çiçekçisi.

Ne yalan söyleyim, okurken gözlerim doluklaştı, kulağım uğul uğul, içim önce yonga yonga kavlandı, sonra talaş talaş tuttu. Yüzüme gözüme süre süre, yudum yudum okudum.

Bu eserin gücü ve güzelliği nerden geliyor? Hacı Ali Özturan, doğup büyüdüğü, apalaklaştığı Devecili Mahallesinden, ana-ata-edelik ve Eti'lik kent olan Maraş'ımızın şifrelerini gedik aralarında, sokak başında, düvenönünde keskin bir gözlem belleğine aldı. Maraş'la yattı Maraş'la kalktı, Maraş aşkını yürek ateşinin közüyle hep sıcak tuttu ve bir serçe yavrusu gibi yangılı bağrına bastı, sevgi bastırığı yaptı onu kendine.

Hacı Ali Özturan'a bu yüzden Maraş'ımızın Edip Edesi diyebilirim var. Şu hem öksüz hem yetim eskimiz ama her şeyimiz olan bu kentin hakkını, düştüğü yerden alıp sahiplerine vermek için didiniyor. Vergili yüreğine, erdemli kalemine, imresemelik kişiliğine en yakışanı da budur.

12 Şubat çehiz sandığının kapağını, Maraş saklamalığı bu eser için bir kez daha açmış oluyor Hanifi Mahçiçek başkanımız uğurlu elleriyle.

Bu kutlu kentin sevdalısı herkese selam olsun!

Eski Maraş düğünlerimizin okuyucusu gibisin Hacı Ali Özturan, ellerin dert görmesin!

Ahmet YÜZEROĞLU

İÇİNDEKİLER

- Takdim / 5
Önsöz / 7
Puslu Anılar Çiçekçisi / 9
Çuhadarların Deli Ökkeş / 16
Hızarcı Ustası Babam / 19
Koroğlu Ali / 22
Lukluk Ağa'mız / 26
“Hep Kahraman Türk Milleti” / 32
Sayfa Yırtma Geleneği / 34
Ve Çeltikçi Seydihan Ağa / 35
Oy Oğlum Oy / 39
Bizim Tinton Ahmet Anlatıyor / 41
Cıngıloğlu Ali Efendi / 44
Deli Mükerrerem / 47
Sarı Selahattin / 53
Cambaz İbo / 57
Kulak Mehmet / 58
Anılar Sokağımdan Geçit Resmi Yapanlar / 69
Kelleci Abdullah Çavuş / 71
Ve Dedem / 72
Beyoğlu Hüseyin / 73
Babaannem / 75

Okuyuculuk / 83
Kapıardına Şekva Edersem / 84
Çiğer Kebapçısı Kadir Usta / 86
Ahmet Duran Bakkal / 89
Hacılı Emmi'yle Bekir Hoca / 90
Yusuf Kalfa / 95
İbiş Mustafa / 96
Küllük / 112
Kürt Mahmut'un Şakaları / 113
Nihat Yücel / 118
Eraymanlar'ın Muhsin / 121
Kadir Çavuş Yalanları / 127
Melek İbrahim / 132
Ayaklı Gazeteler / 142
Kara Yaşar / 144
Muharrem Kebapçı / 145
Yılan Hikâyesi Ne Demek? / 147
Ağa Ve Bey Ne Demekmiş? / 149
Küçük Ahmet / 150
Cıngıloğlu Ali Efendi ve Hamza Çavuşun Köroğlu'su / 154
Enver Dalkıran'dan Dalkıranların Öyküsü / 158
Kebapçı Ali Mahallenin Kabadayısı / 161
Karadayı Mehmet / 164
Fırıldak Ökkeş'in Meddahlığı / 165
İşte Böyle Aslan Ede / 168
Papuççu Kel Hanifi ve Çırağı Miki Ali Rıza / 170
Komedi Dükkânı / 172

Doktor Ali / 174
Çemen Ekmekçi Hasan Amca / 175
Terzi Tırık Mustafa / 177
Sağır Mustafa Emmi'yi de Tanıdım / 179
Protez Bacaklı Terzi Mehmet / 181
Nalbant Necati / 182
Kel Ahmet'in Dondurmacılığı / 184
Zekeriya Bağrıaçık / 186
Çemen Ekmekçi Hasan Amcaya Ne Oldu? / 188
İbrahim Ağa / 190
Ve Cılbak Ahmet / 192
Koca Maraş'ın Bir Okuyucusu/ Ahmet Yüzeroğlu / 194

